

+тэлепраграма

№ 17 (279) 3 траўня 2002 г.

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходціць у пятніцы

ПЕРШАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА

Два крокі назад

Інтэлігэнцыя крытыкуе адмену абавязковых экзаменаў на замежнай мове і беларускай літаратуры

З этага году зменшылася колькасць экзаменаў, якія трэба здаваць выпускнікам сярэдніх школаў. Цяпер іх будзе толькі чатыры — два абавязковыя і два на выбар вучня. Мусоўская — матэматыка (пісьмова) і беларуская ці расейская мова (пісьмова, на выбар вучня). Знітныя з абавязковых здач беларуская літаратура (вусна) і замежная мова.

Намеснік міністра адукацыі Казімер Фарына заізначыў у камэнтary для "НН", што мэта зменаў — зменшэнне нагрузкі на вучняў: "Палічыце самі: шэсць выпускных экзаменаў, тры тэстывыя выпрабаваныя ды яшчэ тры-пяць уступных іспытаў у тых, хто паступае. Таму было прынятае рацэнне зменшыць колькасць".

Дзейны аргументы. Што датычыць нагрузкі на школьнікаў, дык яе ствараюць найперш праграмы, а не экзамены, роля якіх — праста праўверыць суму атрыманых ведаў, якая можа быць большай ці меншай. Дык ня большая ў нас нагрузкa, чым, напрыклад, у Францыі, дзе ў часе навучання ў сярэдняй школе прыкладна палова школьнікаў хоць раз застаецца "на другі год". Гэта робяць нават выдатнікі, калі ў нейкі год ім чамусыці не ўдаецца добра засвоіць праграму. Сачыненне па літаратуре, дарэчы, у французскіх экзаменах абавязковы. "Гэта яднае нацыю", — перакананыя яны.

Касаючы вусных экзаменаў, дзе ступень аўк'етыўнасці ацэнкі, нібыта, ніжэйшая. А вось у Францыі дзейнічае сістэма незалежных экзаменацыйных камісій: настаўнікі і выкладчыкі ездзяць прымаць экзамены ў іншыя раёны, гарады, прычым загадзя ня ведаюць, хто куды. Тады і патрабаваны выходзіць адзінны ўсіх школах. На такую сістэму паступова пераходзіць і Расея.

Веданыне замежнай мовы нашыя сярэднія школы (асабліва ў праўніцы) даюць далёкае ад ідэалу. Каб паступіць, вучні ў пераважнай бальшыні вымушаны карыстацца паслугамі рэп'етытараў. З этага году экзамены па замежнай мове сталі неабязковымі на толькі ў школах: ВНУ таксама мае права сама вырашыць пытаныне пра патрэбу такіх іспытаў (апрача эканамічных ды юрыдычных спэцыяльнасцяў і аддзяленняў замежных моваў).

У выніку такога рацэння, вядома, найбольш пацерпіць "рэп'етытарская мафія" настаўнікаў замежных моваў, попыт на якіх перавышаў прапанавану. Але ці не панясе большыя страты ўсё грамадзства? Валоданне дзіўнома-трыма мовамі ў Эўропе — норма. У нас жа — адна расейская. Адсюль і "інфармацыйны фільтар": уся інфармація трапляе па расейскіх каналах. Адсюль негатавасць да пайўнавартаснага ўзделу ў каапэраванай глябальнай эканоміцы. "Выкressліванье замежнай мовы — такая палёгка для вучняў, якія вядзе да нацыянальнай самаізоляцыі", — мяркуе Яніна Думачак, настаўніца ангельскай мовы ў Менску.

На ўсё пагаджаюцца з такай высновай. Настаўніца географіі ёз беларускай гімназіі Маладачна Галіна Дрекіна: "Школьны іспыт — гэта фактычна і не іспыт. Вучні, можа, і хвалююцца, але настаўнік ведае ўзровень кожнага вучня і паставіць яму "ягоную" адзнаку. Зъманішненне колькасці экзаменаў пойдзе на карысць вучням: яны засяродзіцца на тых прадметах, якія спатрабіцца пры паступленні. Гэта правильныя змены. Для настаўніка, які прывык палохаць вучня іспытам, такія змены непажаданыя. А вось мой прадмет заўсёды здавалі на выбар. Задача настаўніка — зацікаўці вучня прадметам незалежна ад таго, траба здаваць экзамен ці на трэба. Праўда, настаўнікаў, здольных на гэта, у школе застаецца ўсё менш".

З беларускай літаратурай — яшчэ больш спрочны крок. Абавязковы вусны іспыт па беларускай літаратуре існаваў у школах з 1930-х гадоў. Лявон Баршчэўскі, намеснік дырэктара Беларускага ліцэю ў Менску: "У школах з расейскай мовай навучання — а ў іх навучаецца пераважная бальшыня школьнікаў — з'яўляе апошні стыムул вучыцца гаварыць па-беларуску. Такім стымулам быў абавязковы іспыт, да якога тэрэ было рыхтавацца: вучыць вершы на памяць, рыхтаваць вусны, выказваныя па харэктарыстыцы твораў, эпохай іх напісаныя і г.д. Усё гэта зьнікае. Цяпер у настаўнікаў ня будзе ніякіх аргументаў, каб змусіць вучняў адказваць гэтым прадметам па-беларуску. Гэта прывядзе да татальнага выціснення са школы беларускую мову, яна застанеца толькі ў пісьмовых выглядзе. Гэта ўдар, які прывядзе да яшчэ больш нэгатыўных наступстваў, чым сумнавядомы моўны рэфэрэндум". Архівістка Вольга Бабкова: "Занікае інтелектуальная планка навучання. Прадметы, якія падвергліся астракізму, на іспытах сіпісаць немажліва, бо, каб іх адказаць, трэба ж нешта і самому гаварыць і думадиць".

Працяг на старонцы 3.

ЯК У ІНШЫХ?

Літва

Літоўская мова + два экзамены на выбар вучня. У беларускіх школах і гімназіях яшчэ ў беларускую мову.

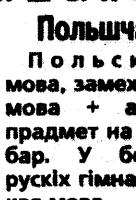
Польшча

Польская мова, замежная мова + адзін прадмет на выбар. У беларускіх гімназіях яшчэ ў беларускую мову.

Расея

Расейская мова (сачыненне) + матэматыка + адзін іспыт на выбар.

Украіна Украінская мова (перавод) і гісторыя Украіны + адзін экзамен на выбар.

№ 17 (279) 3 траўня 2002 г.

1 "КРАМБАМБУЛЯ"

новы альбом Вольскага

3 ПАПУЛІЗМ ДРУГОГА ГАТУНКУ

выгнаньне міністра Астапенкі

10 ПАСТЬ ГАНГСТЭРЫ

Концэрт

ТЫДЗЕНЬ ПОҮНІ

Рэаніматолягі сцьвярджаюць, што найбольш працы ім прыходзіцца на час поўні. Апошні тыдзень красавіка быў бязылітасны да Ігара Герменчука, Ліліі Давідовіч, Міхала Пташука.

Першы, каго перажылі мы ўсе

Давялося пахаваць старога-старога сябра, Ігара Герменчука. Некалі мы разам паступілі ва ўніверсytэт, разам даходзілі да сувядомага жыцця і ўсё, што ні рабілі, выглядала, робім разам. Сварыліся шмат менавіта таму, што кожны адчуваў адказнасць за працу кожнага. У кожнага была свая газета, але я заўсёды пачуваўся раздактарам ягонай, а ён — маёй. Гэта натуральна, бо ўсведамленыне і прафесійны кшталт абодвух быў нібы з аднага яйка.

Газета "Свабода" задумлялася як пілёт надзвычай адказнага ў маім разуменні практэту — адроджанае "Нашай Ніве". Калі ўсё было падрыхтавана для "НН" — на базе "Свабоды" — аказалася, што і "Свабода" ўжо знайшла сваё месца ў беларускай мэдыйнай панараме. Герменчук узяў гэтую авалонку і ператварыў яе ў найбуйнейшую і самую папулярную беларускую газету ўсіх часоў.

Стоячы над труной сябра, я думаў пра то, што ён пакінуў нас дачасна, але зьдзейсніўся. А многі з нас, прысутных, такога ня дадзена, і справа тут зусім не ў гадах.

Няшмат хто ведае, што пасля першых прэзыдэнцкіх выбараў Гітар сур'ёзна разважаў пра ўласную прэзыдэнцкія амбіцы. Ён ужо меў досьвед палітыка, быў вядомы на ўсю краіну рэдактар.

Працяг на старонцы 7.

Пахаваныне Герменчука

Разъвітае з Герменчуком у сераду на Ўсходніх могілках. Труна была ўкрыта бел-чырвона-белым сцягам, а кветак на маглу леглі сотні. Апошні прыкрасы ўсю было, што ў пахавальных абвестках была пазначана каланіяльная назва могілак — "Маскоўскія".

Дом Марыянаў

муsiczь застаца беларускім

Другі раз сёлета "НН" з'яўлятца да сваіх чытачоў з просьбай аб агульнаграмадзкай акцыі дапамогі. Беларускай супольнасці пагражае страта Дому Марыянаў у Лёндане. Дом — цэнтар беларускага жыцця ў Заходній Эўропе. Ён быў пабудаваны выключна на беларускія грошы. Захаваліся распіскі за "ахвяраваныя на беларускую царкву". Біскуп Сіповіч запісаў будынак Ордэну марыянаў. А марыяне год таму перадалі яго ва ўсходнюю Кангрэгацыю Ватыкану. Цяпер дом, даўно не рамантаваны, патрабуе рамонту на 70 тыс. фунтаў. Калі

Працяг на старонцы 2.

АПЫТАННЕ "НН"

Зыщ-старшыня падаткі прадстаўнікоў

У савецкія часы ў Вярхоўным Савеце БССР існавалі пасады Старшыні Прэзыдэнтскага Вярхоўнага Савету, фактычнага кіраўніка, і праства Старшыні ВС, які вёў паседжаны. Звычайна на гэту пачэсную пасаду выбіралі аўтарытэтных беларускамоўных людзей. Апошнімі старшынямі побылі два пісменнікі, два іваны — Шамякін і Навуменка. "Калі б сেньня на палаца прадстаўнікоў існавала такая пасада, то яку кандыдатуру вы пропанавалі бы на гэтае месца?" — з такім пытанынем мы з'яўліліся да дэпутатаў палаты і вось што пачули.

Анатоль Красуцкі:

"Шамякін, а не — то Гілевіч"

Каб здолеў працаўаць, то можна і Івана Шамякіна вярнуць на старую пасаду. Магчыма, Ніл Гілевіч. На жаль, сэньня ў парляменте ніхто не размаяўляе на матчынай мове. Адна з прычын —

законопраекты ўносяцца на разгляд на расейскую мову, таму падаюцца на розных мовах. На якой мове законопраекты падаваліся, на такай мове іх разглядалі.

Працяг на старонцы 2.

НОВЫ АЛЬБОМ ВОЛЬСКАГА Крамбамбуля

"Крамбамбуля" найбільш нагадвае "Народны альбом". Новы праект Вольскага не такі патасны, як "Я нарадзіўся тут", і не такі бясыцелы, як "Калядны альбом". Праз іх "Народнага альбому" сыграяна "Крамбамбуля" лепей, а запісаная — папросту бездакорна. Нават звыклы для спажыўца айчыннае музычнае прадукцыі лёгкі шоргат між песьнямі выяўляеца стылізаваным парыўваннем грамафоннае іголкі аб старую кружэлку. "Крамбамбуля" арыентаваная на шырокае кола слухачоў, чым "Народны альбом". Яна

Працяг на старонцы 4.

НАВІНЫ ГАСПАДАРСКІЯ

10% АКЦЫЯЎ "Азоту", "Паліміру", "Нафттану" і "Белшыны" працавануць расейскім інвестарам на пачатку. Такое рацэнне палірэдне прынёў "Белнафтакам". Гэта дзяржаўная кампанія таксама абвесьціла, што хоча прадаць яшчэ некалькі прадпрыемстваў — по-лацкае аўтаданніне "Шкловалакно", Гомельскі хімічны завод, Гарадзенскі мэханічны завод, Барысаўскі завод плястмасавых вырабаў. Пакупнікоў на ёх пакуль няма.

ДА 230 МЛН. ДАЛЯРАЎ узрасла запазычанасць Беларусі за газ. Гэта на 43 млн. болей, чым у пачатку году. "Газпром" прапаноўвае аддаць яму за гэта 20% акцыяў "Белтрансгазу". Наш урад пагаджаецца прадаць тэя акцыі толькі за гроши.

ПАДАТКІ АД ЗДАЧЫ КВАТАРЫ зацвердзілі ў сталіцы. З тых, хто здае 1-пакаёку, у год будучы брачы 12 базовых велічынь, за 2-пакаёку — 24, 3-пакаёку — 36, 4-пакаёку — 48, за 5 і болей пакояў — 60.

УДВАЯ ПАВЯЛІЧЫЦЬ ТЭРЫТОРЫЮ СТАЛІЦЫ мае Менгарыканкам да 2030 г. Пашыраць горад плянуюць у заходнім кірунку. Згоды на пашырэньне, праўда, пакуль не дзе аблікінкам, бо ў такім разе горад "захапае" найлепшыя землі Менскага раёну.

ТРЫ НОВЫЯ ПРАЕКТЫ пачынаюцца ў вольнай эканамічнай зоне "Менск". Беларуска-расейская таварыства "Востраў" будзе вырабляць тут прамысловыя лядоўні, амэрыканскія прадпрыемства "Прынцы-Пак" — упакоўку, а таварыства "Белбрыкіпрам" — карбантную цэглу. Пад новыя праекты прыйдзе 6 млн. даліраў інвестыцый і створацца 270 працоўных месцаў.

ЗБОРЫ ЗА ПАРКОЎКУ ў спэцыяльна абсталяваных месцах зменшаны. Цяпер пададзіны збор за паркоўку да 20 хвілін складзе 0,03 базавай велічыні (БВ), да гадзіны — 0,06 БВ, уночы (з 19 да 9 гадзін) — 0,01 БВ. Месячны абнэмэнт за карыстанне паркоўкай будзе каштаваць 3 БВ, калі плаціш гатоўкай, і 4 — па безнадзінным разылку. Месячнае раззэрваванье месца на паркоўцы абыдзеца ў 6 БВ.

АВІЯРЭЙС З ГОРАДНІ Ў БЕЛАСТОК наладзіз з чэрвеня. Рэйс будзе рабіць самалёт An-2, палёт будзе цягнуча паўгадзіны.

ТРЫ ТЫДНІ можа не працаваць беларуская гаспадарка. Па звестках Мінэканомікі, у пачатку красавіка запасы непрададзенай прадукцыі склалі 76% ад сэрэдняга паказынку вытворчасці за месяц. Адначасова 47,7% прадпрыемствай мелі страты.

1,7% СКЛАЛА ИНФЛЯЦЫЯ за першыя тры тыдні красавіка. Агулем сёлета цэны ўзраслы ўжо на

14,7%, тады як Нацбанк плянаваў рост 20—27% на ўвесі год.

ХЛЕБ ПАДАРАЖЭЎ на 10%. Адгэтуль цана на белыя булкі стане свабоднай.

АБАВЯЗКОВАЕ СТРАХАВАНЬНЕ будзе дазволена ажыццяўляць толькі дзяржаўным страхавым кампаніям. Гэта пастанову рыхтуе Міністэрства фінансаў. Калі яе прымуць, большасць страхавых кампаній збанкрутуе.

НА 7—12 ДЗЁН ЗАТРЫМАЛІ пэнсіі ў красавіку. Міністэрства працы шукае краўты, каб сплаціць запазычанасць пэнсіянэрам да Вялікадня.

16,5 МЛН. КРЭДЫТУ атрымае сьветлагорскія "Хімвалакно" ад Куйвіцкага фонду арабскага эканамічнага разывіцця на рэкансрукцыю вытворчасці поліэтэрнага тэкстылю. Сплачваць будзе цягам 20 гадоў.

1,3 МЛН. ДАЛЯРАЎ выдаткуе бюджету Менску на будоўлю футбольнага манежу на пр. Машэрава.

ДЗЯРЖАВА ПЕРАСТАНЕ ФІНАНСАВАЦЬ з бюджету будоўлю аўтактаў сацкульльтуры, пасыль таго як у чарнобыльскай зоне дабудуюць бальніцы ў школы, пачатыя за савецкім часам. Датавацца будзе толькі жыўлі. Такую заяву зрабіў Лукашэнка 26 красавіка ў Чачэрскім раёне.

СТРАЙКАВАЛІ ПРАЦАҮНІКІ ААТ "ВОРША" (былы завод "Легман"). На прадпрыемстве крэзыс збыту, бо аршанская швейная машынкі перасталі купляць у Расеі, на якую арыентаваная вытворчасць. У пачатку красавіка калектыў ужо страйкаў, і ўлады за два дні знайшлі гроши на выплату заробку. Цяперашні страйк "прафляктычны". Рабочыя патрабавалі ад дырэктара гарантый выплаты заробку за 25 красавіка, а той не адказаў. Яшчэ бестэрміновы страйк мае на мяце апярэдзіць намер адміністрацыі адправіць калектыў у вымушаныя адпачынок на першую палову траўня.

У ПРЫВАТЫЗАЦЫ "БЕЛНАФАТАХУМУ" могуць узяць удзел заходнія інвестары. "У адрозненіе ад расейскіх кампаній заходнія вельмі асьцярожныя" — кажа прэзыдэнт кампаніі Іван Бамбіза. — Яны ніколі не аўтоляюць пра сябе, пакуль не прыходзяць на фондавы рынак і не купляюць нейкі пакет акцыяў".

Сяржук Іваноўскі, М.Ч.

Покладу патребная кроў

Стан абаронцы Курапатаў 24-гадовага Алеся Поклада, які 11 дзён знаходзіцца ў рэанімацыі апёкавага цэнтра Менскай бальніцы куткай дапамогі, па-ранешашаму цяжкі. У хлопца высокая тэмпература, яму штодзен зробіцца пераліванні плязмы. Алею зрабілі апрацоўку інкартамі — выдаленіня зъмярцьвельных тканак. Цяпер яму патребная донарская кроў. Здавацца яе могуць паўналетнія асобы зь менскай пратліскай, даведкамі пра флюараграфію і стан эдароўя з указаным хваробай за апошні год. Група крыві можа быць любая. Прымаюць яе ў аддзяленні пералівання крыві бальніцы куткай дапамогі з 8.30 да 11.30.

Працяг са старонкі 1.

Вольга Абрамава: "Нядрэнны варыант фасаднай дэмакратіі"

Многія дэпутаты дастатково валаюць беларускай мовай і маглі бы нядрэнна прадстаўляць палату прадстаўнікі. А прыведзены прыклад з савецкага мінулага — гэта прыклад "фасаднай дэмакратіі". Гэта не галоўнае. Больш істотны дзелавыя якасці кіраўніка. Хаця, зразумела, адно другога не выключае. І гэта быў бы нядрэнны варыант для прадстаўлення дзяржавы, у тым ліку і змякожы.

Іван Пашкевіч:

"Палітык з пачуцьцем кампрамісу"

На сёняні ў нашай дзяржаве засекае закон пра нацыянальную мову. У адпаведнасці зім і вышэйшай, і ніжэйшай кіраўніцтва павінны ведаць беларускую мову. Даўно, што ён не працуе. Год таму я звяртаўся з лістом у палату прадстаўнікі, у якім пісаў, што трэба, каб законы

прымаліся на дзвюх мовах, каб паседжанні вяліся і на беларускай мове. Да гэтага часу я не атрымай адказу, але неафіцыйна мне паведамілі, што "тэхнічна і з улікам фінансовых сродкаў гэта зрабіцца на сёнянішні момант немагчыма". У мяне ёсьць падзрэнне, што старшыня палаты ня ведае беларускай мовы. Толькі аднойчы я пачуў зь ягоным вуснаў беларускую мову, калі ён зачытваў адзін дакумент. А на такой пасадзе чалавек павінен ведаць дзве дзяржаўныя мовы! У савецкія часы старшыня Вярховага Савету быў дэкараторычным прадстаўніком улады, бо тады Вярховы Савет нічога не вырашаў. Сёняні ж парламэнт — гэта адна з галін улады ў дзяржаве. Тому я патрабаваны да чалавека зусім іншым. У першую частку ён павінен быць палітыкам. А палітык разумны павінен валодаць пачуцьцем кампрамісу, павінен быць "свайм" у любым асяроддзі, нават сярод нацыяналістаў.

Уладзімер Навасяд: "Ни маєм знакамітых імёнаў"

На сёняні мы ня маєм такіх знакамітых імёнаў. Я нават ня ведаю ў палаце людзей, якія добра валодалі беларускай мовай. Усе ў нас гаворыць па-расейску, і дакументы ўсе на расейскай мове... Калі б была неабходнасць, на гэтую пасаду трэба абрацца персану, якую мела б аўтарытэт у парламэнце. Крытэр — галасаванне па кандыдатурах ураду палаты па давыбарах.

Хачу зазначыць, што пры разглядзе законапраекту аб адкутаціў большасць дэпутатаў настойвалі, каб беларускай мове мела роўныя права з расейскай у гэтым законе.

Станіслаў Здановіч: "Паўсюдна гаспадарыць расейская"

Цяжка сказаць. Ёсьць у нас і на вукоўцы, і людзі, якія добра валодаюць беларускай мовай, якія ведаюць рэгламэнт. Ёсьць кандыда-

Дом Марыянаў
мусіць застаца беларускім

Працяг са старонкі 1.

Акцыя салідарнасці з праграмай "Голос души" скончылася поспехам. Асаблівасць сытуацыі з'яўляецца тым, што лёс іх залежыць не ад беларускіх уладаў, з якімі нам зма-

гашца звычна, а ад Ватыкану. Апроч прыватных лістоў, шмат будзе залежаць ад контактаў беларускага каталіцкага клеру ва ўлоніі Рыма-каталіцкага касцёлу і Грэка-каталіцкага царкви, ад сувязяў беларускіх палітыкаў з

замежнымі калегамі. Калі дружна ўстанем за Беларускую місію, удасца яе захаваць. "НН" будзе інфармаваць пра разыўціё сытуацыі. Ніжэй мы друкуем звярот беларускага грамадзкасці Брытаніі.

ангельскую мовы.

Яго Эмінэнцы Кардыналу Ігнацыю Мусу Дауду
Sua Eminenza Cardinale Ignace Moussa Daoud
Prefetto della Congregazione per le Chiese Orientali
00120 Città del Vaticano
Ватыкан

Вашая Эмінэнцыя!

Я звяртаюся да Вас зь вялікай трыўгубай аўлесе сусветна вядомага беларускага духоўнага цэнтра — Беларускага каталіцкага місіі ў Лёндане — і енага сэрца — "Марыян Хаўз" тады на стаў маёмасцю беларусаў. У выніку маніпуляцыі і наслуперак волі ахвярадаўцаў ён перайшоў ва ўласніцтва структура Каталіцкай царкви ў Ватыкане. Цяпер Кангрэзагия ўсходніх цэрквеў, якая заняла права на "Марыян Хаўз", патрабуе выселіць зь яго беларускую місію і Палац.

Страна "Марыян Хаўз" будзе мець трагічныя і незвартоныя наступствы. Лёнданская місія — сымбал ўнікальны прыклад яднанія нацыі без штучных канфесійных падзелаў — атрымае ўдар, ад якога ёй будзе надзвычай цяжка падняцца. Наша супольнасць у Ватыкані глыбока абурнаная рашэннем царкоўных уладаў, якое сведчыць пра інтарсаха Ватыканам і духоўных патрэбах беларусаў. Асабліва вялікае значэнне для нас ён мае цяпер, калі беларусы перажывае балочы працэс палітычнага і рэлігійнага становлення. Страна "Марыян Хаўз" можа стацца непадвойшчай школай для захаванья ды разыўція беларускага духоўнага.

Вашая Эмінэнцыя, я спадзяюся на Вашую мудрасць і дальнабачнасць пры выніцці канчатковага рашэння пра "Марыян Хаўз" і веру ў краінчу Святога Духа ва ўсіх Вашых спраўах на карысць Святое Царквы і верных.

З пашанаю...

Votre Eminence,
Avec une grande inquiétude, je m'adresse à vous pour attirer votre attention sur le sort du centre religieux belarussien, renommé dans le monde entier. C'est la Mission Catholique Belarussienne à Londres et son cœur — Marian House avec la chapelle des Saints Apôtres Pierre et Paul.

Pour plusieurs générations des belarussiens, Marian House représente une valeur religieuse et culturelle unique. Et c'est surtout maintenant, quand le Bélarus traverse une période d'épreuve de son identité politique et religieuse, que le rôle de ce centre est inestimable. La perte de Marian House pourrait causer un dommage irréparable à la cause de la préservation et de développement de la culture spirituelle belarussienne.

Калі вы хочаце дапамагчы ў спраўе ўратавання "Марыян Хаўз", дасылайце лісты кіраўніку Кангрэзагі ўсходніх цэрквеў, кардыналу Ігнацыю Мусу Дауду. Ніжэй мы прапануем узор, які, падпісавшы, можна даслаць як індывідуальны ліст. Калі хочаце напісаць свой тэкст, да арыгіналу пажадана даплыць царкву Бібліятэку і французскую аўтографу.

J'ai le ferme espoir, Votre Éminence, que votre décision finale sur Marian House fera preuve de vos sagesse et prévoyance, et je crois aux conseils de l'Esprit Saint dans tout ce que vous faites pour la Sainte Église et pour ses croyants.

Je vous prie d'agréer, Votre Éminence, l'assurance de mes sentiments dévoués.

Зышт-старшыня палаты

тур, і не адна, але я не хацець бы канкрэтізаваць. На вялікі жаль, беларускай мовы не чуваюць ня толькі ў палаце людзей, якія добра валодалі беларускай мовай. Гэта, вядома, няправільна. Я за тое, каб наш парламэнт гаварыць на беларускай мове, а калі трапіць у войска і вышэйшую наукальную ўстанову, там ужо ўсё было па-расейску... Нямала часу якія ѹціхія з'яўліся, пройдзе, пакуль штосьці зъменіцца да лепшага. Познанія заходы ўжо рабіліся, каб вывучаць і працягаваць беларуск

ПАЛІТЫКА

Папулізм другога гатунку

Лукашэнка адрабляе правалы ў эканамічнай палітыцы рукапрыкладствам

У панядзелак на паседжаньні Рады Міністраў А.Лукашэнка праўё новы сэнс "народнага гнёву". Проста падчас нарады Лукашэнка звольніў міністра аховы здароўя Ўладзіслава Астапенку, кірунікоў канцэрну "Беллеснепрапрам" Мікалая Кругота, "Беллегпрам" — Уладзімера Дзямідава, "Белдзярхарчпрам" — Віктора Казеку і "Белбіяпрам" — Міхаіла Шкуніка. Прэзыдэнт канцэрну "Белэнэрга" Яўген Мішук падаў у адстаўку па ўласных жаданьні (быццам у суязі з невыканальнай ідэяй закупкі Ігналінскай АЭС). Старшыня ўраду Генадзь Навіцкі атрымаў "строгую вымову з апошнім папярэджаньнем". Прэзыдэнт канцэрну "Белнафтапрам" І.Бамбіза якраз перад нарадай падрыхтаваў канцэпцию рэфармаванья сваёй галіны, але, ня здолеўшы забясьпечыць "паказычкі", апынуўся перад пагрозай звальнення.

Нагода для адставак — стагнацыя эканомікі. З 9,8 да мізэрных 5,9% знізілася рэйтабельнасць вытворчасці (у прымісавасці — 7,4%, у сельскай гаспадарцы — 2,1%), 47% прадпрыемстваў стратычныя. Инфляцыя ўдвая перавысіла заплянаваную. Экспарт аббаліўся на 6,2% з-за неадпаведнасці 100-даляравых заробак прадукцыйных насьці працы. З-за затрымак

выплатамі заробака начальнікі ў пэнсійных фонды. Яны вылічаюцца мільярдамі, затрымкі выплаты пэнсій дасягнулі 7—12 дзён. Трэці месяц запар працягваецца рост беспрацоўя. Зарэгістраваных беспрацоўных цяпер 112 тысяч супраць 103 у студзені. На кожнае працоўне месца прэтэндуе 4 чалавекі. Такой безнадзейнай эканамічнай ситуацыі не выглядала з часу расейскага крызису 1998 г. А прычынай чарговага папулісцкага дэмаршу — абвал папулярнасці ўраду і самога Лукашэнка. Паводле красавіцкага нацыянальнага апытаўніка, праведзенага Незалежным інстытутам сацыяльна-еканамічных і палітычных даследаваньняў, рэйтынг Лукашэнкі з часу прэзыдэнцкіх выбараў зініцца з 45 да 30,9%, а ўзвонені даверу да яго — з 43,8 да 32,4%. Лукашэнку цяпер не давяраюць больш беларусаў, чым наўнават кансультантайна-назіральныя групы АБСЭ. Галоўнай прычынай людзі называюць пагаршэнне эканамічнай ситуацыі ў краіне і "адсутнасць надзеі".

Такім нікім рэйтынг Лукашэнкі не быў з вясені 1994 г. Ён альянсуўся перад той самай дылемай, што і праз паўгоду пасля першых выбараў: або правадзіць непапулярныя рэформы і згубіць частку электарату, або займацца папуліз-

мам, выменьваючы па кавалку сувэрэнітэт на расейскія гроши. У 1994 г. ён, напaloханы абвалам у апытаўніках, кінуўся на другі варыант. Далей былі разбуральная рэфэрэндумы, культурная катастрофа, ўрэпейская ізаляцыя і экстэнсіўныя эканамічныя ўздым, які скончыўся цяперашнім раздарожжам.

Сытуацыя паўтараецца. І Лукашэнка паўтарае свае трукі. Ізноў прылюдны мардабой, тыканье пальцамі і выгіанінне за дзверы. Некалі гэта быў міністар прымісавасці Курэнкоў, бо людзей найбольш хвалівалі "запушчаныя" заводы, пасля — міністар гандлю Казлоў, калі не ставала "чалавечкіх яек". Цяпер, калі жыцьцё трохі наладзілася і галоўным клопатам сталася здароўе, на яго і скіраваліся крэтычныя стрэлы.

Уладзіслаў Астапенка спрабаваў рэфармаваць систэму аховы здароўя. Рэформа прадугледжвала жорсткую эканомію бюджетных сродкаў і паступовы пераход ад бясплатнай да платнай мэдыцыны. Афіцыйнай падставай для адстаўкі стала невыкананне загаду прыбраць з мэдычных установаў прыватныя структуры (стаматалагічныя кабінеты, аптэкі і г.). "Прыватнікі" плацяць вялікія падаткі і наяшноўшы для дзяржаўных мэдустанавоў арэндуя плату. Іх схід з памяшканьняў — калі ён у прынцыпе магчымы — выкліча павышэнне цнаў на іх паслугі. У выніку гэтага кавалак пірага змоўцу адхапіць дзяржаўныя установы, што працапануюць тэя самая паслугі.

На нарадзе Лукашэнка запытаўся: "Колькі прыватных структур будзе выселена з больніц і паліклінік?" Астапенка прамаўчаў, і ад яго перад тэлемкамерамі запатрабавалі "пакінуць залю паседжаньня".

Нарада Астапенку заменяецца на маці Пастаялку? Сярод супрацоўнікаў Міністэрства аховы здароўя пашырана думка, што адстаўка Астапенкі — звычайная гульня Лукашэнкі на публіку. Значна павялічыўся аўт'ем платных мэдычных паслугаў, што выклікала незадавальненіе выбарцоў Лукашэнкі — людзей старэйшага веку. А Лукашэнка хоча быць ні пры чым. Даўно ішлі размовы, што міністар будзе зныты. Астапенка так і не паспелі стаць у міністэрстве галоўным. І да ягонай адстаўкі многія пытанні ў канчатковай інстанцыі вырашала ягоная першая намесніца, маці асабістасці доктаркі Лукашэнкі Ірыны Абелской Людміла Пастаялка. Гэтая кандыдатка на пасаду міністра прыбыла на працу ў Менск з Берасцьця, дзе ўзначальвала дзіцячую паліклініку.

Астапенку заменяецца на маці Пастаялку?

Сярод супрацоўнікаў Міністэрства аховы здароўя пашырана думка, што адстаўка Астапенкі — звычайная гульня Лукашэнкі на публіку. Значна павялічыўся аўт'ем платных мэдычных паслугаў, што выклікала незадавальненіе выбарцоў Лукашэнкі — людзей старэйшага веку. А Лукашэнка хоча быць ні пры чым. Даўно ішлі размовы, што міністар будзе зныты. Астапенка так і не паспелі стаць у міністэрстве галоўным. І да ягонай адстаўкі многія пытанні ў канчатковай інстанцыі вырашала ягоная першая намесніца, маці асабістасці докторкі Лукашэнкі Ірыны Абелской Людміла Пастаялка. Гэтая кандыдатка на пасаду міністра прыбыла на працу ў Менск з Берасцьця, дзе ўзначальвала дзіцячую паліклініку.

Запісаў Алег Тачоны

Два крокі назад

Працяг са старонкі 1.

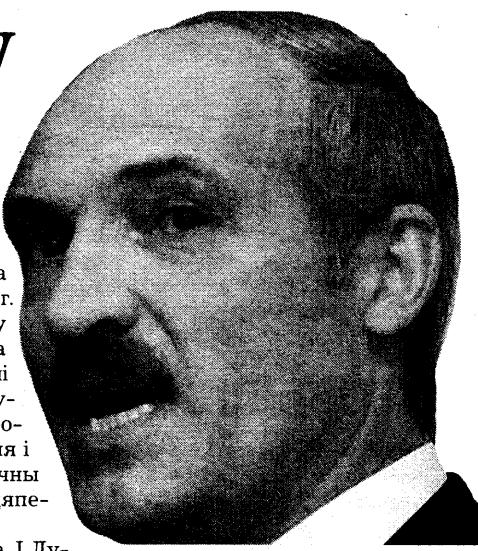
Гэта была і добрая практика перад будучымі іспытамі ў ВНУ. Падобна, што Міністэрства адукацыі архентавалася на так званыя "В"-класы, спрапочаючы ім задачу сканчэння сярэдняй школы".

Абавязковыя экзамены — гэта як армія. Дзяржава як можа адмовіцца ад усеагульной вайсковай павіннасці, пакуль нацыя не дафармавалася.

Тому ў кантэксьце нацыянальных задачаў адміністрація экзаменаў па бел. літ. і зам. мове — два крокі назад у барацьбе за асвету.

Міністэрства адукацыі рэфармую сваю галіну навобмацак, а раіцца з інтэлігэнцыяй на лічыць патрэбным. Тому асноўныя рамкі школьнага навучальнага працэсу амаль штогод зазнаюць змены.

Аркадзь Шанскі

Найвышэйшая мера пакараньня — выгнаць перад усёй краінай. Наш дыктатар мякчайшы за Сталіна, што й казаць.

Папулізм чыстай вады. Тым ня менш, папулізм дубль два — ня поўная копія ранейшай палітыкі. У адрозненіе ад 1994—95 г., Лукашэнка адначасова рыхтуеца адваяваць у расейскіх СМИ наша інфармацыйнае поле. "Советская Беларусь" збіраеца перайсці на 16-сторонкавы фармат і нават зменіць назву на "Беларусь сёгодні". Да канца траўня на частотах ОРТ пачне вяшчаные АНТ, СТВ плянуеца пашырыць на ўсю Менскую вобласць, а з часам зрабіць Трэцім нацыянальным каналам. "Звязда" рыхтуеца да пераводу ўсіго сваго тыраўна на каляровы друк (цяпер у колеры друкуюцца толькі частка для продажу ў Менску).

А гэтыя нагані... На пачатку 90-х сядро дэпутатаў ад БНФ быў мадны выраз "уводзіць у зман". Лукашэнка, памятаеца, і сам ужывай яго пару разоў у зневажальным, як ён гэта заўжды робіць з роднай мовай, сэнсе. Шоў разлаванага бацькі "уводзіць у зман" наўніх выбараў. Толькі адваротны бок кожнага такога шоў — чысьці зламаны лёс. А калі ўлічыць, што лукашэнкі рангамі ніжэй пераймаюць галоўнага па вэртыкалі, — ламаюцца лёсы тыя сяч людзей.

Мікола Бугай

Міністры аховы здароўя

Беларусі:

Васіль Казакоў

1990 — 1994

Інэса Драбышэўская

1994 — 1997

Ігар Зелянкевіч

1997 — 2001

Уладзіслаў Астапенка

2001 — 2002

навіны

Корбана не шукаюць

Ужо трох месяцаў, як зьнік кіраўнік віцебскага цэнтра "Контур" Юрасі Корбан. Новых звесцяў пра ягоны лёс не зявілася, і міліцыя, вырашыла прыпыніць рассяльедаванье. Пра гэта паведаміла маці Юрасі Ніна Корбан са спасылкай на съледчага Харытановіча.

Пашкевіч прагназуе раскол

У ходзе сэмінару "Свабода думкі і рэлігіі: міжнародна-прававыя стандарты і заканадаўства Рэспублікі Беларусь" дэпутат палаты прадстаўнікі Iван Пашкевіч раскрытаўшы новую рэдакцыю закона "Аб свабодзе веравызнання і рэлігійных арганізацый" за тое, што яна імкнецца ператварыць праваслаўе ў дзяржаўную рэлігію. На думку Пашкевіча, гэта ўзмацніць раскол у грамадзтве і пашкодзіць самому праваслаўю, якое можа раскалоцца на некалькі галін — БПЦ Маскоўскага патрыярхату і Беларускую народную аўтакефальную праваслаўную царкву.

Суд Маркевіча зноў адклалі

У суд над Міколам Маркевічам і Паўлам Мажэйкам перанесены на наўгруды тэрмін, — абвесьціла судзьдзя.

"Вежа" спыніла дзейнасць

Калегія па цывільных спраўах Вярхоўнага суду адмовілася задоліць скарыту берасцьцяйскай Цэнтру падтрымкі грамадзянскіх ініцыятыв "Вежа". Тым самым самае ўпрыгожавае грамадзкое аўяднанье Берасцьцяйшчыны ліквідаванае.

Фралоў кіруе "Рэспублікай"

Дэпутаты палаты прадстаўнікі стварылі новую дэпутацкую групу "Рэспубліка". Узначаліў яе сябра камісіі па нацыянальной бясцьці генэрал Валеры Фралоў (дэпутат ад Горадні). Пакуль у склад групы ўваходзілі 12 чалавек, але Фралоў разылічвае, што ўжо праз месяц іх будзе 20. Мэтам дэпутацкай групы абшэвчаныя "каардынаторы дзейнасці" дэпутатаў розных рэгіёнаў, прафесійных і сацыяльных груп для выпрацоўкі адзінай пазыцыі па законапраектах, што аблікар'юваюцца". У палаце дзейнічаюць таксама дэпутацкія групы "Адзінства" (кіраўнік Валянцін Сімірскі), "Спрыяйнне эканамічнаму разіўціцю" (Васіль Хрол) і "Эўропа — наш супольны дом" (Анатоль Красуткі).

Фронтавец выйграў суд

Гарадзкі суд Менску задаволіў пазоў кіраўніка менскай арганізацыі БНФ Уладзімера Кішкуні аб кампенсацыі иму судовых выдаткаў. Раней суд прызнаў, што міліцыянты незаконна затрымалі сп.Кішкуну падчас агітациі за байкот парламенцкіх выбараў. Чарговая перамога запатрабавала 10 месяцаў барацьбы, за якія сума кампенсацыі ў далляравым эквіваленце зменшылася ўдвая.

Б.Т.

Лозка — кіраўнік ТВШ

У Менску прайшла Навукова-практычна асамблея "Праблемы беларускамоўнага навучання і інавацыйныя методыкі", аўяднаная з Трэцяй асамблéй Таварыства беларускай школы.

На асамблею прыехалі дэлегаты больш як ад 30 суполак ТВШ з усёй краінай. Прэзыдэнт ТВШ Альесь Лозка распавёў пра становішча беларускамоўнай адукацыі: сёлета толькі 27,8% вучняў сярэдніх школаў займаюцца па-беларуску. Гэта больш, чым у 1985 г. (22%), але менш, чым у 90-я Вінцук Вячорка заклікаў пэдагогаў не спадзявацца на дзяржаву, а выхуваць свободных людзей, без якіх Беларусь ня мае будучыні. Кіраўнік ТВШ, якое адлічвае сваю гісторыю з 1922 г., пераабраны дацэнт БДПУ Альесь Лозка.

Б.Т.

Цытата тыдня

"Моўны "фон" стаўцы мусі

навіны

Беларускія гангстэры

Летась нямецкая паліцыя, пасьля сары разбойных нападаў на банкі ў паўночнай Нямеччыне, затрымала зь дзясятак злачынцаў са Сьветлагорску. Нядына там зноў злавілі рабаўніка з гэтага рэгіёну Беларусі. Ён быў затрыманы разам з хаўрускімі пасламі нападу на філію банку ў Візелі (зямля Падоночны Рэйн-Вестфалія) і выкраданыя 3 тысячаў зёра. Хоць бандыты выкарыстоўвалі толькі муляжы зброі, ім пагражае працяглае пазбаўленне волі.

У GSM 750 млн. абанэнтаў

Летась колькасць абанэнтаў сеткі GSM ва ўсім сьвеце павялічылася на 167 мільёнаў і цяпер складае амаль 750 млн. чалавек. Кожны восьмы жыхар Зямлі мае сотовы тэлефон стандарту GSM. Тым часам у Беларусі лічбавая маюць усяго каля 150 тысяч чалавек, што складае каля 1,5% ад колькасці насельніцтва.

Ярузэльскі зацягвае працэс

У Польшчы судзяць семярых быльх урадоўцаў з генералам Войцехам Ярузэльскім на чале. Іх вінаўцаць у забойстве рабочых у сінэжні 1970 г. Тады на Балтыйскім узъбярэжжы Польшчы распачаліся масавыя пратэсты супраць гвалтоўнага падвышэння цэн, і ўлады ПНР аддадзілі загад страляць у забойствах. Ні Ярузэльскі, які ў той час быў міністрам абароны, ні іншыя чыноўнікі, што бралі ўдзел у падаўленні страйкаў, сваёй віны не прызнаюць. Ярузэльскі яшчэ на пачатку працэсу заявіў, што хоча, каб суд як мага хутчэй скончыўся, але цяпер робіць усё, каб яго зацягнуць. Так, скарыстаўшыся з 30-га перапынку ў судовых паседжаннях, Ярузэльскі запатрабаваў пачаць працэс спачатку (гэта давае ліцацу польскім заканадаўствам).

Аляксей Дзікавіцкі, Варшава

“Наша Ніва” 90 гадоў таму

Струга, Гарадзенская губ. і пав. Некалькі тыдніні таму назад зайшоў у нашу вёску нейкі знахар. На пытаньне, скуль ён, адказаў, што з-за Крынік, з Нетупы. А калі запытаўся: “Чым знахареш?” — дык адказаў, што найлепей дапамагае, калі ў каторый маладзіцы няма дзетак. Дурныя маладзіцы, каторым што дзялягала, пайшли да знахара адна за адной. Знахар, выйшаўшы ў прымен, развяязаў торбу, дастаў валоскіх гарэхай і пытаецца, ці аднайшы яны хваробай хварэюць. Бабы ўсё расказали. Тады знахар, паказваючы гарэхі, кажа, што гэта тыя зразы, што дзетак зачапляюць, а заплаты за кожны — 10 злотых, а каторая хоча, каб іх хлапец ці дзяўчынчык быў крэху прыгажышы ці разумнейшы, дык трэба яшчэ дакласць дзівье кілбасы, — тады будзе зашчапляць. Маладзіцы з радасцю пабеглі за грашымі і кілбасамі. Узяўшы гроши, знахар паклав і ў капушкі, кілбасы ў торбу ды за гэта кожнай прыляў ду пупа смалой валоскі гарэх, кахучы: “Наісце да пары, а мухыкам не кажыце. Дасыце Бог памоха, а я прышчапу добра”. З гэтага дня знахара як маланка зміла. Тым часам дайшлі весткі да мужыкоў і яны пачалі лаяць сваіх кабет, а іншым і добра дасталося, ажно тыя зразы зразу адляцелі.

П. Галка. 19 красавіка (2 траўня) 1912, №15—16

Купляйце “НН”
у шапіках “Белпошты”
у Менску:

Шапік № 4 вул. Прывіцкага, 17
Шапік № 5 пр. Скарыны, 50
Шапік № 6 пр. Партизанскі, 8
Шапік № 8 пр. Скарыны, 10
Шапік № 11 пр. Скарыны, 55
Шапік № 12 стадыён “Дынаама”
Шапік № 13 пр. Скарыны, 44
Шапік № 14 пр. Скарыны, салён “Фантазія”
Шапік № 15 пр. Пушкіна, 36
Шапік № 16 пр. Газеты “Ізвестія”, 102
Шапік № 17 пр. Скарыны, 117
Шапік № 18 пр. Партизанскі, 49
Шапік № 19 вул. Ташкенцкая, 16
Шапік № 20 вул. Рафіева, 94
Шапік № 22 вул. Ясеніна, 12
Шапік № 29 пр. Партизанскі, 107
Шапік № 35 бульв. Шаўчэнкі, прыр. “Кінатэатр “Кіеў”
Шапік № 36 вул. Варашэні, 76
Шапік № 40 пр. Партизанскі, 6
Шапік № 41 пр. Ракасоўскага, 145
Шапік № 44 скрыжаванне вуліц Варашэні і Куйбышава
Шапік № 45 вул. Багдановіча, 153
Шапік № 46 вул. Арлouskaya, 9
Шапік у фое галоўпаштамту пр. Скарыны, 10
Шапік на аддзяленні связи № 21 пр. Партизанскі, 107

У шапіках “Белпошты”
таманін — 340 рублёў

У нядзелю ўвечары ў больніцу з Акрэсціні трапіў Мікалай Халезін, у якога за кратамі здушыла сэрца. Міліцэйскае начальніцтва дазволіла Халезіну лячыцца дома, бо дактары пропісалі пасыпельны рэжым. Пакуль няясна, ці прымусіць Халезіна “даседжваці”, калі ён ачунае.

“Акрэсціна”

На гэтым тыдні выходзяць на волю Зыміцер Бандарэнка і Валеры Шчукін, Іван Дзэгцярой і Лявон Садоўскі апошнія ўдзельнікі акцыі “Так жыць нельга!”, якія адбылі найбольшыя тэрміны адміністрацыйнага зняволення — 15 сутак.

Прымеснік-разъмеркавальнік пры ГУУС Менгарыканаму на вуліцы Акрэсціна мільгае на га-

Што такое спэцпрыёмнік?

зэтных бачынах ад першых апазыцыйных акцыяў. Нават сама вуліца ў людзкім съядомасыці асацыюеца не з савецкім вайсковым лётчыкам, у гонар якога яна была названа, а менавіта з гэтай установай.

“Зуброўцы”, якія нядына павыходзілі з спэцпрыёмніку, амаль на скардзіліся на ўмовы ўтрыманія. Аляксандра Анджыеўская, што паслья маршу пратэсту праседзела на Акрэсціна 5 сутак, кажа, што ахойнікі ставяцца зычліва, частуюць цыгаратамі. А яшчэ ёй спадабалася, што зняволенія моцна не пратэстуюць, задаволеныя ўжо тым, што атрымалі рэшту. Добрае харчаванне з волі мелі “зубры”. Яны нават жартавалі, што на дрэвня было б зноў патрапіць на Акрэсціна.

Падчас апошнія “адседкі” дзеяні “Хартыі’97” нават чыталі лекцыі сваім маладым сукамэрнікам: Юрыя Гашчавацкі — па кінамастацтве, Зыміцер Бандарэнка — па палітлётгі. А Валеры Шчукін пісаў чарговыя турэмныя дзённікі.

Алег Тачоны

Кнігі поштай

Назва

Vostra Brafa 1: Быкаў Васіль. “Пахаджане”. 192 с. Кніга прыпавесцяць, напісаных за час побыту пісьменніка ў Фінляндіі і Нямеччыне 2600 р.
Vostra Brafa 5: Глебус Адам. “Браслаўская стыгмат”. 192 с. Новая кніга Адама Глебуса, якую склалі алавяданы апошніх гадоў 2600 р.
Беларуская палітычная систэма і празвыдзянскія выбары 2001 г. 480 с. 3000 р.
Сагановіч Генадзь. Нарыс гісторыі Беларусі ад старажытнасці да канца XVIII стагодзіння. 412 с. Цьвярдая волікадка. Сыслы выклад гісторыі Беларусі ад найдаўнейшых часоў да яе ўключэння ў склад Расейскай імперыі. 4800 р.
Дызясяткі іншых кніг (гл. мінулыя нумары). Для рэгіёнаў — зньіжкі (30% для распаводнікаў, 15% для прыватных асобаў). Кантакт: п/с 537, Менск, 220050; пэйдж.: 289-12-12 абл.116-133; e-mail: exlibris@tut.by

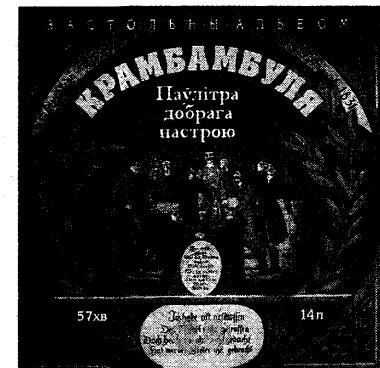

Цана

сказана.

Музычныя традыцыйныя розных народоў, часоў і культуры, сабраныя ў альбоме, працэджаюць праз беларускі съветагляд, як тая крамбамбуля праз чатыры столітія. Песьні не каплююць на 100% канtries, балады, цыганскага рамансу і г.д. — яны створаныя ў адпаведнасці з нашымі ўяўленіямі пра гэтыя жанры, а таксама пра народы, якія іх стваралі.

Пачынаеца альбом з сыртакі (“Прадай каня, купі віна”). Чаму нашыя веды пра Грэцыю зазывай абліжэніем? “Багі съмяяцца, і ты на плач” — радок, які задае тон усіму праекту. Або вось “Куфаль піва, келіх віскі” — канtries з усімі атрыбутамі Дзікага Захаду, як мы яго сабе ўяўляем: каўбоі, салун, стрэльы, шэрфы і г.д. Песьні пісай на наш чалавек і для нас. Ёсьць цыганскі раманс “Нам гарэлкі будзе мала” — такога надрыўна-трагічнага Вольскага выяўшыся чулі. Манерай выкананні ён крэху нагадвае правадырку бандыту з гіповага мультфільму “Брэмэнскія мызыкі”. Або “Кумыс” — даўжэная

(за 5 хвілінай) песьня акуна з уласцівым яму “што бачу, тое плю”.

Рытм-сзыцьця тым часам аддае належнае Бобу Марлі, хоць ён крамбамбуля ня піў. А верх сцёбуть — “Савецкая шампанскае”. Такая сабе антынастальгічнай песьні па машэраўска-брэжнёўскіх 70-х: “Скажы, караванышкы, калі рэстаран”. Песьня адмыслова для нашаўскага Граждана. Астатнія — слухайце самі.

Адзінае “але”: песьні ў альбоме даўгаватыя (агульна працяглай лініі 57 хвілінай). Як для сабройскага бяседы — нармальна, але на радыё, дзе карацейшыя песьні ставяцца з большай ахвотай, могуць узьнікнуць праблемы.

Ігар Няхведараў

тыдзень нашага жыцця
Гледзячы з Глыбокага

Што Вас найбольш усвялява-ла за апошні тыдзень?

Апошнім часам навокал пане пачуцьцё страху. Напрыклад, пасхалі мы з газеты “Вольнае Глыбокае” ў Докшыцы — заключаць дамову на падпіску з поштой. Дык загадчыца пошты павінна ішчэ да падпісы. Тое самае і ў Шаркаўшчыне. Многія людзі — старшыні калгасаў, чыноўнікі — незадаволеныя, але бацьца. Ня думаю, што падтрымваюць гэты лад. Але ж я бацьца лічэра, які б выкарыстаў сытуацыю. Няма чалавека, які б скрыстаўся з гэтым незадавальненнем.

Многія бізнесмэны, інтэлігенты, зь якімі мне давялося размаўляць, кажуць, што апазыцыя згубіла грунт, на якім будавала сваю дзеянісць. “Генэралы ад апазыцыі” цяпер выглядаюць вельмі квола, што паказалі і выступы на НТВ. Людзі ў нас у праўніцтве стаміліся ад іхнай разъяднанасці, ад адсутнасці ідэяў. Людзі хочуць, каб у Менску было паразуменне паміж партыямі і рухамі. А іншай панешнаму будуть панаваць цяпрашнія апатыя і беспэрспектыўнасць.

Самая значная падзея ў нас — гэта падзея на тыдні, а месяца. Недзе ў чэрвені ў Глыбоке мяркуе прыехаць Лукашэнка. Дык усё Глыбокае рыхтуецца “да сустрэчы”: паўднёвна сотні людзей, краяны, бульдозёры... Засыпалі нават ямы, якія былі на дарогах па 10—20 гадоў.

Уладзімер Скрабатун, Глыбокае

ліст у рэдакцыю
Прэч шэрасць

Повадам, які прымушае ўзяцца за піар, стаў артыкул Аркадзя Шанскага “Хто спаліў Алеся Поклада?” (“НН” №16).

Такія артыкулы наносяць шкоду сваім прымітыўізмам. Меркаваны выпытаеца ў людзей, вядомых на злешчага боку. Ды галоўная справа нават на ўтых. Надакуць ўжо глядзеца на змагароў, што змагаюцца паміж сабой замест таго, каб прайвіці салідарнасць, і журналісту, якія “корміцца байкамі”. Шэрасць, другаднасць — вось съмяротныя хваробы, якія апанавалі альтэрнатыўныя рэжыму Лукашэнкі грамадзкія сілы. Ад гэтай шэрасці трэба пазбяўляцца. Толькі тады беларускі народ паверніць і падтрымае нацыянальныя сілы, калі яны стануть сапраўды лепшымі. Усё беларуское мусіць быць наилепшым!

А.Пятроўскі, Менск

Гадзіна

Крамбамбуля зваўся слабакагольны напой, які нашыя шчасліўцы продкі, што на ведалі яшчэ джын-тоніку ды кока-колы, ужывалі ў неабмежаваных колъкасцях за часамі Рэчы Паспалітай.

20 апошніх гадоў ягоны рэцэпт пымліўся ў рарытэтных кулінарных кнігах, а сама крамбамбуля ціхія плёскалася ў страўніках нешматлікіх аматараў. І вось сёлета набыла новае жыццё, значна пашырэшыўшы абсяг узьдзялення на беларускі арганізм. Цяпер яна можа дабратворна ўплываць на толькі на печані, але і на вушы. “Крамбамбуля” завецца новы праект Лявона Воль

АБ УСІМ ПАТРОХУ

з усёй краіны

Помнікам, якіх нямаў

У Міжнародны дзень помнікаў краязнаўчы клуб "Спадкаемцы" ладзіў экспкурсіі да памятных мясцін, дзе помнікаў нямаў. У сьпісе такіх — месца бальшавіцкіх расстрелаў 1917 г. ды пасаджаны там невядомай настайніцай сад, пахаванье невядомай лётчыцы, якая з ціхаднага У-2 бамбала віцебскі чыгуначны мост у 1941 г., школа, дзе вучыўся скульптар Восін Цадкін, месца расправы над арцыбіскупам-уніятам Язафатам Кунцэвічам; месца пакутніцтва праваслаўнага архіяпіската Герасіма, спаленага жыўцом за адмову вянчанца Свідрыгайлы на великанскі пасад. У сьпіс вартых ушанаваньяня залічаны таксама віцебскія ваяры, што блісці са шваздамі на Няве, Чудзкім возеры й Грунвальдскім полі; абаронцы віцебска-га Верхняга замку ад маскоўскіх войскаў у 1654 г.; віцебская княгіна-фундатарка Ўльяна. Ахвотныя могуць далучыцца да акцыі. Т. у Віцебску 25-42-80.

Гарэлка з вітамінам С

Больш папулярнай за газету з такой жа назівай можа стаць гарэлка "Вечаровы Віцебск". У склад новай гарэлкі дадаюць вітамін С. Праўда, дактары кажуць, што ён ад уздзеяньняў сьпірту слабеет.

Крых у Барані

У Барані пад Воршай прыйшла талака. Ладзіла яе група патрыётаў, сядро якіх — былы старшыня Баранскага гарвыканкаму ў далучашэнскую пару Юры Нагорны і нядаўні дырэктар зылікідаванага Баранскага музэю Віктар Міхасёў. Навялі парадак на месцы, дзе да 1988 г. стаяла вывезеная ў Музэй народнай архітэктуры і побыту Спаса-Праабражэнская царква XVIII ст. У парадаківалі старыя пахаваныя, а на падмурках царквы паставілі драўляныя крыжы.

Міхал Чарвінскі, Віцебск

У Бабруйску — гітлерайцы

20 красавіка бабруйскія скінхеды адзінчылі дзень нараджэння Гітлера. На рэчавым рынку ў Яловіках чапляліся біцца з віетнамцамі-гандлярамі. Тыя выклікалі міліцию, і расчараўшыся падметкі муслі даць дээру, але праз нейкі час аўгавілісі ў мікрарайоне №6, расклейвалі ўлёткі са свастыкай і выкryвалі "хайль Гітлер".

Віктар Качан, Бабруйск

Бізнес Бялыніцкага раёну

Што ўяўляе сабой прыватны бізнес Бялыніцкага раёну? Найбольшую группу складаюць індывідуальныя прадпрымальнікі — 149 асобаў. Ёсьць 23 фэрмерскія гаспадаркі. А прыватнаўласьніцкіх кам-

паній — усяго 4. Затое відавочная тэндэнцыя да павелічэння вагі прыватнікаў у бюджетэ раёну: з 4,2% у 2000 г. да 6,2 летась.

Базыль Лішчінавіч, Бялынічы

Намалойце герб
Берасьцейшчыны

Берасьцейская вобласць стварае свой герб. Да канца гэтага месяца прымаюцца любыя залуки ў Берасьцейскім камітэте па архітэктуры (Берасьце, вул.Леніна, 11). Акрамя залуки, трэба даслаць эскіз памерам 30x40 см, выкананы графічна ці на камп'ютары. Да эскізу павінна прыкладацца апісаныне і аргументаваные ідзі гербу. Пераможца атрымае 200 тысяч рублёў.

Лечачь толькі за гроши

Тыдзень у баранавіцкіх аптэках не было як атаварыца па бісплатных і льготных рэцептах. Ахова здароўя горада завінавацілася аптэкам 282 млн. рублёў, зь якіх больш за 205 млн. — за ільготныя лекі. З-за гэтага аптавікі больш не жадаюць пастаўляць у аптэкі лекі. Дактары ж цяпер інвалідам і старым выпісваюць лекі — аналягі льготных, за якія трэба плаціць гроши.

Няма месца Дамейку

Рада ТВМ звязнулася ў гарывакамкам Баранавічаў з прапановай надаць адной з гімназій імя Ігната Дамейкі. Бо дзяцінства Дамейкі прыйшло побач — ў Сачаўцы. Адказ — адмоўны і дурын-дурны: улады "лічаць немэтагодным" звязываюць гімназію з І.Дамейкам, бо ў горадзе "маеща дастаткова беларускамоўных клясаў і ў кожнай школе раз на год праводзіцца тыдзень беларускай мовы". І што да чаго? У 20 баранавіцкіх школах і гімназіях — усяго 12 беларускамоўных клясаў.

Прафсаюзы распадаюцца

Прафсаюз адукцыі Баранавіч выхадзяць з рэспубліканскага падпрадкаўніцтва. Будуць самі па сабе.

Руслан Равяка, Баранавічы

У Кобрыні шмат
інтэрнэтчыкай

На сённяшні ў Кобрыні болей за 170 зарэгістраваных карыстальнікаў Інтэрнэт. Гэта ня лічачы тых, хто карыстаецца беспарольным або незарэгістраваным уходам у Сетціва. Калі ж брашь зі ёмі, дык лічба, пэўна, сягне 300—350 чалавек. І гэта — на горад з населенніцтвам 55 тысяч.

"Усё прац'ю, гармонь
пакін!"

У бярозаўскую "камісіёнку" трапляе сканфіскаваная ма-

раіў слухаць "Крамбамбулю" асобам, маладзейшым за 18 гадоў, а ўсім старэйшим, наадварот, рэкамэндаваў. Журналісты, якія сабраліся ў "Печкі-лавачкі", так шчыравалі, што цяпер гэтыя напой увойдзе, відаць, у пастаяннае мэню грыль-бару.

У альбоме гучачь қантры, вальс, танга... Вокладка кампакт-диску таксама съведчыць пра ягоны застольныя характеристар — "рэмбрантаўскія" цепла-карычневыя тоны, што выклікаюць асасыяцьці з ўсімі півам. Зь пяці варыянтаў вокладкі, зробленых

Аленай Дашкеўіч, Вольскі выбраў менавіта гэты, з прымітыўна-стylumізованымі выявамі "бяседнікаў". З восені "крамбамбульшчыкі" пачаць канцэртаваць. Пакуль набыць альбом можна ў краме "Містэрый гуку", што на Нямізе, а таксама ў інтэрнэт-краме bmk.by.ru.

Адмыслова для "НН" Лявон паведаміў, што сам ён у кампаніі з сябрамі любіць выпіць крамбамбул нават больш, чым тэклі. Праўда, у меру, з галавой.

Адам Воршыч

РЭЦЭПТ

Крамбамбулі алькагольнае:

з паўлітра гарэлкі альбо сьпірту адліць паўшклянкі. Тоё, што засталося — развесці напалову з вадой. Сыцерці туды чвэрць мускатнага арэху, дадаць адну-дзве сталовыя лыжкі меду, чайнную лыжку карыцы, чатыры лыжкі тоўчанага гваздзіку, чатыры-пяць лыжак чырвонага перцу. Усё гэта кіпяціць дзесяць хвілінаў, асьцярожна далиць астатнюю гарэлку і дадзь пастаяць у накрытай каструлі хвіліну пяць, потым працадзіць праз чатыры столкі марлі ў пляшикі, загадзя кінуўшы туды дзве-тры гарошыны чорнага перцу. Даць настоіцца. Піць халодным.

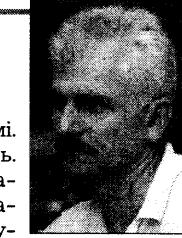

Згарэў на работе

У апошні дзень красавіка ў гарадзенскім заапарку памёр слон Сурак. Сканаў ад старасы. Мог бы пражыць яшчэ пару гадоў, аднак ногі ня вытрымалі стаянья. Сурак правёў у Горадні 37 гадоў. Пасля ягонай сьмерці ў Беларусі больш няма сланоў.

— калёнка Алеся Бяляцкага —

Камунізація

Усё нашае жыццё засычана савецкім штампамі. Назвы вуліцаў, каласаў, газетаў — усё гэта адтуль. Пасля ўніверситету настайнічай ў Лельчицкім раёне, дзе быў калгас з дзіўнаю назваю "Чырвоны памежнік". Чаму не "лагранічнік"? Падумаўшы, я зразумеў, што быў ён утвораны калі мяжы з Заходнім Беларусіяй яшчэ за часам беларусізацыі. Ужо 63 гады, як мяжа адышла далёка на захад, і слова "памежнік" ажывіла новае пакаленне нацдэмамаў, а той "Чырвоны памежнік", мабыць, яшчэ паціху канае.

Камунізація ў нас заўсёды была звязаная з русіфікацыяй. Мала ў Беларусі было сваіх камуністычных памятак, таму шмат якія вобразы цягнулі з усходу. Сядзіць на лавачцы калі Свіслачы заснавальнік сацэралізму Максім Горкі, глядзіць, як з раніцы народ бегае крос, а ўдзень п'е піва. І што з тымі помнікамі рабіць? Як жартаваў мой сябрана, найтанней было б памяняць яму галаву на галаву Максіма Гарэцкага. Вопратка па часе падыходзіць, адно што трэба было б у прозвішчы адну літару зменіць да дзве дадаць.

Ва Украіне, у Львове, паставілі новы конны помнік Уладзімеру Святыні. Яшчэ медаль на ім не набрала высакароднай патынны, і князь Уладзімер блішчыць як навукі талер. Мне распавялі, што раней на медным кані сядзеў савецкі палкаводзе Шчорс, але яго знялі, паставілі раскіркам у закінутым двары, а на каня пасадзілі Уладзімера... У Львове да савецкіх сівятыняў ставіцца з гумарам. Так, на старой аптэцы, яку колісі наведаў Ленін, савецкую шыльду замянілі на новую, наўкува ўдакладніўшы, што правадыр су́светнага пралетарыяту лячыўся тут ад пранца.

Светлагорск — горад майго юнацтва. Як тлумачыць Жучкевіч у "Кароткім тапанімічным слоўніку Беларусі", гэта "назва сымбалізуе светлае жыццё новага Палесся". Пры ўезідзе ў горад раней вак сустракаў лёзунг "Светлагорск — горад светлагорскай камуністычнай будучыні". У Савецкім Саюзе было аж тры Светлагорскі: на матэрыковай Ресе, у Калініградскім анкляве і ў нас. Беларускі Светлагорск зваўся раней Шацілкамі, але гэта назва здалася нашым "памянонским" камуністамі немилагучай. Пабудаваць камунізм у асобным горадзе не ўдалося, і цяпер гэты горад — беларуская сталіца наркаманіі СНДу, своеасаблівы "помнік" камуністычных дасціненій. А чыгуначную станцыю яшчэ гадоў з дзесяць не пераназывалі. І толькі потым яна стала званіць "Светлагорск-на-Бярэзіне", мабыць, каб можна было адрозніць ад іншых савецкіх Светлагорскіх, а пасля развалу СССР — проста "Светлагорск".

Чыгуначную станцыю адчайна бараніліся ад саветызацыі. Таму да нашага часу дайшлі такія назвы, як станцыя "Янаў-Палескі" ў горадзе Іванава на Берасьцейшчыне і знамітая дзяякуючы Адаму Глебусу і гурту "Бонда" станцыя "Койданава" ў Дзяржынску.

Дзяржынскі, дарэчы, — адзін з наймногіх камуністак, які меў дачыненіе на Беларусь. Адзін мой знаёмы нядаўна даводзіў палякам на сэмінары: "Із Міцкевічам мы яшчэ можам пагадзіцца, што ён — супольны, і з Касцюшком, Манюшкам. А вось Дзяржынскага мы вам не аддамо. Гэта наш беларускі Дракула. Прыйдзе час — зробім у Іванеўцікі музеі экспазыцыю: камера з цэмантавай падлогай, залітая крывею, і Фэлікс, які з асалодай стралія сваіх ахвяраў. А яшчэ — кампазыцыю з ваксовых фігураў пад назваю "Малады Фэлікс забівае са стрэльбы з сястру", і будзем туды замежных турыстаў вазіць, паказаць..."

Алесь Бяляцкі

RADIO FREE EUROPE **RADIO LIBERTY** **БЕЛАРУСКАЯ СЛУЖБА**

РАДЫЁ СВАБОДА

Новыя хвалі й частоты ад 31 сакавіка 2002:

18:00 - 20:00	9585 кГц (31 м)	22:00 - 24:00	9530 кГц (31 м)
	11725 кГц (25 м)		9750 кГц (31 м)
	15215 кГц (19 м)		11865 кГц (25 м)
На сярэдніх хвалах частота — 612 кГц		На с/хвалах частоты — 612 і 1188 кГц	
20:00 - 22:00	7190 кГц (41 м)	06:00 - 08:00	6170 кГц (49 м)
	11730 кГц (25 м)		7295 кГц (41 м)
</			

СКАНДАЛЫ ў КАТАЛІЦКІМ КАСЬЦЁЛЕ

Увесы каталіцкі съвет узрушаны скандалам, звязаным з амэрыканскім біскупамі. Як высьветлілася, тыя доўгі час пакрывалі ксяндзоў-пэдафілаў. Хвала выкryццяў працацілася па ўсіх Злучаных Штатах. Газэты запоўнілі расповедамі пра ксяндзоў, якія скіялі да сэксуальнага жыцця не-паўнолетніх хлапкоў і дзяўчак. У Лос-Анджэлесе, Маямі, Бостоне, Х'юстоне, Нью-Ёрку і іншых гарадах Амэрыкі пра-куратура рассыльедзе такія выпадкі.

У скандале аказаўся замяшаны нават кардынал Бэрнард Лоў, адзін зь верагодных кандыдатаў на папскую тыяру. Як высьветлілася, ён шмат гадоў трymаў у сваёй парадзе ксяндза-пэдафіла.

Падобны скандал узмыкае не ўпершыню. Паводле неправерных звестак, за апошнія 20 гадоў каталіцкі касьцёл у ЗША цішком заплаціў ахвярам гвалту і пера-сыледу з боку ксяндзоў больш за 400 млн. далляраў "кампэнсацыі" — каб маўчалі. У 1990-х царква ў Атлянте заплаціла 500 тыс. далляраў вясмі асобам, каб пазбегнуць судовых працэсаў па выпадках пэдафілаў.

Таму ў сёньняшніх скандалах вінаватыя толькі касьцельныя ўлады, якія гэтулькі гадоў хавалі грэшных ксяндзоў ад пра-куратуры й, вернікаў. Замоўчаныне ёй беспакарацьсяца множылі ганебных учынкі. Так, у Брыджпорце (штат Канектыкут) біскуп Эдвард Іган (циплер — кардынал і кіраўнік касьцёлу ў Нью-Ёрку), пераводзіў ксяндза-пэдафіла з парадзе ў па-радзе цігам 20 гадоў. Вернікам не паведамлялі пра мігулае съвятара, а той на кожным новым месцы ствараў "клубы" для паддлеткаў...

Якое ж выйсце з гэтай сітуацыі бачыць каталіцкая царква? Эксперт кананічнага права пры-нунцыятуры Ватыкану ў ЗША Томас Дойль лічыць, што ксяндзоў, якія падаразуюцца ў пэдафілі, трэба адлучаць ад съвятарскіх працы, а засыпетых на гэтым злачынстве — выдаваць съвецкім уладам. Але амэрыканскія біскупы ѹкардыналы з апопіні не пагадзіліся: маўляў, выпадкі пэдафілі — гэта вы-няткі ўувогуле ўнутрырэлігійная справа, і паведамляць пра іх пра-куратуры ня варта. "Каталіцкі касьцёл заўсёды быў закрытай іністытуцыяй, дзе рашэнні прымаюцца патаемна і без тлумачэння, — зазначае часопіс "Time". — Нездарма кардыналы падчас цыры-моні атрымання тытулу прысягнуць папу, што ніколі ня зробяць вядомым анічога, што магло бы за-шкодзіць Касьцёлу".

А палепшыць папісаную рэпу-тацию каталікам будзе цяжка. Паводле вынікаў аптымання, 60% з 63 млн. амэрыканскіх вернікаў лічыць, што касьцельныя ўлады ўзвогуле ня здолеюць дапаўніць гэтаму рады. Спадзянкы ўскладаліся хіба на папу, які тышдзені тыму су-строкаўся з амэрыканскім карды-наламі. Разам яны мусілі знайсці выйсце з скандалайнай сітуацыі.

Пра ксяндзоў-пэдафілаў Ян Павал II выказаўся катэгарычна: "Гэтым людзям ня месца ў Касьцёле". Аднак рашэнне пасля на-рады з кардыналамі ён прыняў палавіністое: пазбаўляць сану будучы толькі неаднаразовы злou-лены на пэдафілі айцоў. Но іншай біскупы могуць скарыстоўваць гэ-тае абвінавачаныне, каб пазбаў-ляцца ад "нязручных" съвятараў.

Гатэль для папы

Упершыню за час усіх сваіх шматлікіх замежных падарожжаў папа Ян Павал II спыніцца ў гатэлі, як звычайны турыст. Звычайна ён спыняецца ў касьцельных будынках ці нунцыяце. Аднак у Баку, куды зьбираецца пантографік, іх няма. Таму папа паселіца ў трохзоркавым гатэлі "Ірсах", у якім у гэты час ня будзе нікога апрача дзялегації Ватыкану. Ну-мар зь відам на Каспійскае мора там каштуете 120 далляраў за дзень.

Б.Т.

Распуста штурхает да новай рэформы

пазьбегнуць расколу ў каталіцтве.

Съвятаркі

Важным для многіх амэрыканскіх каталікоў падаещца і пытанье раўнапраўя жанчынаў з мужчынамі ў Касьцёле. Вернік з Х'юстану напісаў у мясцовую газету: "Я амэрыканец і трymаюся прынцыпу раўнапраўя жанчынаў і мужчынаў, а таксама роўнасці ўсіх перад законам. Чаму каталіцкі Касьцёл мусіць быць выняткам з правілаў?"

Існуе й супрацьлеглая думка. Алан Кеес, былы ультракансерватыўны кандыдат у презыдэнты, лічыць, што "шлюб ксяндза і на-яўнасць жанчыны-съвятара супярэчца касьцельным дорматам". А жанчыне, якія была лесьбіян-кай і глыбока перакананыя каталікай, Кеес параіў пашукаць якую іншую веру, сказаўшы, што "ня ўсе мусіць быць каталікамі".

Шмат якія амэрыканскія біскупы не падтрымліваюць ідэі на-даннія жанчынам съвятарскага стану, але лічача такі крок не-пазьбежным, бо вернікаў штогод прыбывае на некалькі працэнтаў, а съвятароў з той самай хуткасцю меншае. Пяць тысяч якія касьцёлаў у ЗША цяпер ня маюць пра-башчай. Дыяцэзія пагаджаюцца, каб будынкамі апекаваліся кабеты, не дазваляючы ім, аднак, слу-жыць імшу ці спавяданцам. У такіх касьцёлах раз на месяц прыня-ждае прафешіяльныя жанчынныя парады.

Неабходнасць разформаў на-сьпела. Наўрад ці папа і біскупы захочуць змініць штосьці рады-кальна. Зрэшты, нават мінімальныя змены ў любым з закранутых пытанняў становіцца рэвалю-цыйнымі для Касьцёлу".

Аркадзь Шанскі

АПЫТАНЬНЕ "НН"

Новая Рэфармація пачнеца не зь Беларусі

Як ставяцца беларускія съвятары да скандалаў ва ўлоныні Касьцёлу? Ці ня думаюць яны, што найбуйнейшая хрысціянская канфесія патрабуе новай Рэфармацыі?

Айцец Уладзіслав Завальник (Чырвона касьцёл, Менск): Тоё, што прывяло да скандалаў, — гэта ўсё ад слабасці чалавечасці. А на касьцельны парадак гэты скандал аніяк не паўплывае: падобныя вы-падкі былі ўжо, напрыклад, у Га-ляндіі. Я ня маю паў-

намоцтваў казаць пра патрэбнасць ці непатрэбнасць нейкіх зменаў у Касьцёле, але ня думаю, што яны патрэбныя.

А.Яраслаў Хыбза (касьцёл Съвятога Язэпа, Ворша): Прычыны такіх паводзінай у тым, што за гэтымі людзьмі не дагледзелі янич ў сэмінары. Гэта ж не ў съвятарскім стане зьявілася, такіх скіль-

Цэлібат

Папа Ян Павал II абгрунтоўвае неабходнасць і апраўданасць цлібату — забароны на сямейнае жыццё для службай культи. Аднак, такая забарона не была накладзена Ісусам Христом або на пачатку існавання хрысціянства. Даўследаванью гэтага пытання прысьвяціў сваю працу польскі ксёндз Гжэгаж Рысь. Кніга пад назвай "Цэлібат" выйшла ў кракаўскім выдавецтве "Знак".

увесы час на-гадвалі пра неабходнасць устрымлівацца ад "сужэнскіх дзеяньняў" (Бургарт з Вормсу).

Тым на менш, у V ст. сьв. Патрык, апостал Ірлэнды, быў сынам дыякана і ўнукам ксяндза, а ў VI ст. папа Сыльвэры быў сынам папы Гарміза.

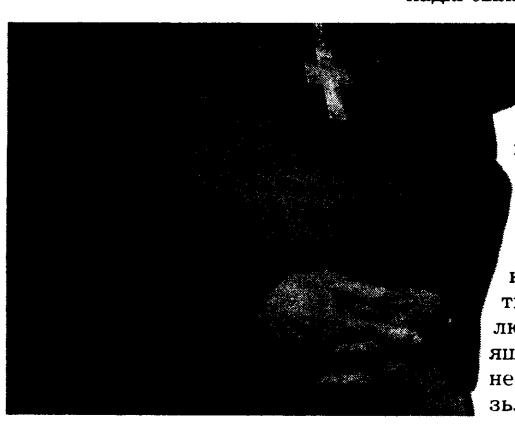
Так было, пакуль іншы фактар не павялічыў прывабнасць цлібату для касьцельнай гіерархіі: у нежанатых съвятароў не было дзеяцей, якія ў будучыні моглі бы прэтэндуваць на касьцельную маёмастць. Таму папы на чале з Рыгорам VII спрабавалі ўсяляк абмежаваць права дзеяцей і жонак съвятых асоб, нават цікалі іх. Такіх дзеяцей прызнавалі незаконнымі. Асноўнае змаганье рэфарматараў тае пары вялі і супраць невуцтва, а супраць сымані і захаплення кабетамі, у чым яны бачылі крыніцы распustы. Нарэшце ў Італіі "ініцыятыўныя групы" вернікаў пачалі байкатаўца службы жанатых ксяндзоў... Паколькі жанатыя, прыняўшы съвятарства, не хацелі адмайлюцца ад далейшага раблення небясьпечных для касьцельнага добра дзеяцей, на I Лятэрэнскіх саборы было забаронена сумеснае працьвінне ксяндзоў із жонкамі. Спадзяваліся, што, перастаўши дзеяціць стол, муж і жонка ўрэшце перастануць дзеяціць і ложак. А пасля Рэфармаціі Трыдэнцкага сабору было зусім забаронена пасъвятаць у сан жанатых. Тэалёгія цлібату адстала ад практикі. "Пераканаўчая аргументацыя, што абгрунтоўвае юрдычныя станы, якія існаваюць вялікія, выпрацавалася толькі ў апошніх дзесяцігоддзях", — піша Г.Рысь.

Усходняя традыцыя патрабуе цлібату толькі для манахаў і япі-скапаў.

З пункту гледжання тэорыі, той, у каго няма сям'і, можа са-праўльшыць цалкам прысьвяціць сябе свайму пакліканню, менш дбаць пра ўласнасць, жыць ахвярна і бескарыслів, не дзяліць часу на "асабісты" і "рабочы". І гэта цлібат дазваляе. Аднак не заўжды так выходитці. Таму, паводле афіцыйных звестак Ватыкану, за 1964—1992 г. ад съвятарскага стану адмовіліся 54 423 ксяндзы.

Ксёндз Рысь напісаў гісторию цлібату не без сымпатіі да ранейшай стану рэчаў.

С.П.

АПЫТАНЬНЕ "НН"

Новая Рэфармація пачнеца не зь Беларусі

насці былі ў іх і раней, пэўна ж. А ў сэмінары не дагледзелі! А можа, і з грошы нехта вучыўся. Амэрыка — там жа бізнес, грошы шмат значаць. Ведаеце, сам Касьцёл, вядома, съвяты, але людзі грэшныя... Галоўнае, што папа асудзіў такіх людзей і заклікі адлучыць іх ад Касьцёлу.

Магчыма, некаторыя змены ў Касьцёле і патрэбныя — у тым, што тычыцца цлібату. Але гэта павінна закранаць толькі съвятароў-неманахаў.

А.Міхал Гермашкевіч (катэдральны сабор, Віцебск): Прычыны скандалу ў тым, што людзі маюць няправільнае ўяўленне пра съвятарства: мяркуюць пра яго пазямному, у меру сваёй сапсаванасці. Съвятары — гэта людзі бізнес, як зоркі эстрады. Таму на іхніх ўчынках звязаныя з узага-блей, чым на ўчынках звязаных людзей. А съвятары ж таксама людзі з слабасцямі...

Ня думаю, што ў касьцельным парадку трэба ўводзіць нейкія

змены. Прычыны трэба шукаць не ў касьцельным парадку, а ў гэтах зменах чалавека. Чалавек, як вядома, можа загубіць сваё пакліканне. Кожны выпадак трэба разглядаць асобна.

А.Аляксандар Шымбалёў (Беларуская праваслаўная царква Маскоўскага патрыярхату): Прычына скандалу ў тым, што катэлікі съвятарства на можа жаніцца. У нашай царкве съвятары жанатыя, таму няма такіх выпадкаў, каб чапліліся да дзеяцей.

Ня думаю, што гэта прывядзе да нейкай рэфармаціі цлібату ў касьцёле. Касьцёл — строга арганізаваная структура, таму, хутчэй за ўсё, амбіжуюцца дысцып-лінарны меры.

А.Леанід Акаловіч (незарэгістраваная Беларуская народная аўтакефальная праваслаўная царква): Нас гэта мала хвалюе. Гэта ня нашая проблема. Для нас больш важна, што нам не даюць служыць па-беларуску.

А.Ш.

Грэх у вачах Бога

Прамова Яна Паўла II да амэрыканскіх біскупаў

1. Дарагія браты!

Дазвольце заўзуніць вас, што я вельмі цяну вачае імкненне трymаць Апостальскую Сталіцу і мянэ асабісту ў курсе справаў пра складаную і цяжкую ситуацыю ў вашай краіне. Веру, што дыскусія, якая адбываецца тут паміж вами, будзе плённая для каталікоў Злучаных Штатаў. Ваў зьявілі ў дом Пятровага намесніка, задача якога — замацаваць біскупскія брацтва ў веры і любові да аўд'яднаць яго вакол Хрыста ў служэнні Божаму люду. Дзіверы гэтага дому адчынены для вас заўсёды, а асабліва ў тых дні, калі вачае грамада агорнутая журбою.

Як і вас, мянэ прывёў у роспач факт, што ксяндзы і духоўныя асобы, прызначэннем якіх зляўляецца дапамога людзям у дасягненні вышыні святасці, самі выклікалі скандал і сталіся прычынай пакутаў моладзі. Праз гэту вялікую шкоду, нанесеную асобымі святарамі, да ўсяго Касцёлу цяпер ставяцца за недаверам. Беззліч людзей абуроны тым, як у гэтай ситуацыі трymацца касцельныя гіерархі. Злоўжываныні, што выклікалі гэты крызис, паводле ўсіх стандартаў зляўляюцца безумоўным злом, і слушна грамадзкасць лічыць іх злачыннымі, бо гэта таксама неймаверны грэх у вачах Бога. Ахвярам іх сем'ям, дзе б яны ні быly, я хачу выказаць сваю глыбокую салідарнасць і спачуванье.

2. Недастатковое разуменне прыроды проблемы, а часам і падрады экспрэтаў прывялі біскупаў да рашэння, якое выявілася памылковым. Цяпер вы працоце над стварэннем вельмі дзеясных крытэраў, якія б гарантавалі, што такія памылкі не паўторацца. Але нават калі мы палічым патрэбным скроў усталяваць таякія крытэрыі, мы ня можам забываць пра сілу веры, гэтага радыкальнага сродку засыцерагчы ад граху і павярнуць да Бога, сродку, які дасягае глыбіню чалавечай души і можа зъмяніць яе да непазнавальнасці.

Не забывайма пра невымернае дабро для людзей і грамадства, якое тварылі і твораць пераважна большасць ксяндзоў і духоўнікаў у ЗША. Касцёл у вашай краіне заўсёды адстойваў чалавечыя і хрысьціянскія каштоўнасці з вяліким запалам і настойлівасцю, дапамагаючы прычапляць у народзе ўсё высакароднае.

Вялікі твор мастацтва можа быць спаскіданы, але ён па-ранейшаму застаецца прыгожым — гэта адчуе кожныя праніклівыя крытыкі. Каталіцкім суполкам у ЗША, іх пастырам і пастве, мужчынам і кабетам, што служаць веры, выкладчыкам каталіцкіх універсітэтаў і школ, амэрыканскім місіянарам ва ўсіх кутках сьвету я дзякую ўсім сэрцам ад імя каталіцкага Касцёлу і асабістя як біскups Рыму.

3. Спакушэнне моладзі — гэта сур'ёзны сымптом крызису, які тычыцца не толькі Касцёлу, але і ўсяго грамадзтва. Крызису, які глыбока пусціў свае карані ў сферы палавой маральнасці і міжчалавечых стасункоў у цэлым. Першыя ейныя ахвяры — сям'я і моладзь. Даўшы рашучы і дзеясны адзор праблеме злouжывання, Касцёл дапаможаў ўсім дадужаць крызису і ўсяму грамадству.

Каталіцкім вернікам і шырокай грамадзкасці мусіць быць грані-

чна ясна, што біскупы і касцельныя гіерархі турбууюцца перш за ўсё пра духоўную карысць для душаў. Людзі мусіць ведаць, што ў духоўным асяродку няма месца тым, хто крýдзіць моладзь, што біскупы і ксяндзы трymаюцца каталіцкіх прынцыпаў на пытаннях палавой маралі, прынцыпаў, выконваць якія неабходна як для ўздыму прэстыжу біскупства і калланства, так і для адраджэння іншытуту шлюбу і сям'і.

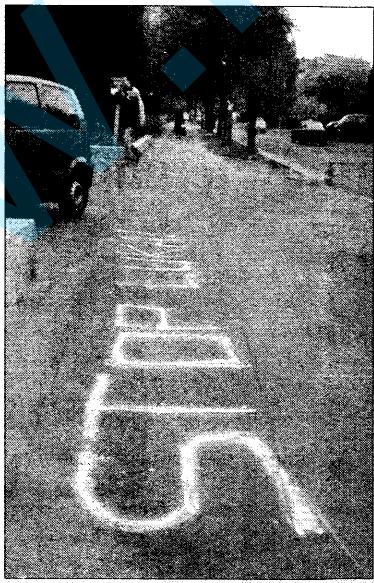
4. Мы павінны верыць, што гэтыя выпрабаваныні прыніксуць ачышчэнне ўсіх каталіцкай супольнасці, ачышчэнне, якое надзвычай патрэбна, калі Касцёл хоча плюнна працаваў Эвангельле ўсёй сілай свайго аўтарытэту. Цяпер вы мусіце прасачыць, каб там, дзе перамог грэх, яшчэ шчадрэй разыліся ласка ("Да рымлянаму", 5:20). Так шмат болю, так шмат смутку павінна прыніць найсвяцейшайшай біскупства, найсвяцейшайшай калланства і найсвяцейшы Касцёл.

Толькі Бог зляўляеца крýніцай святасці, і менавіта да яго мы мусім зляўляцца па дарваныне, па гаеньне ранаў і па ласку, каб адказаць на кінуты нам выклік з найвялікшай адвагай. Як добры пастыр з Эвангельля, пачынаючи з апошняй нядзелі біскупы мусіць быць між сваіх ксяндзоў і людзьмі, хто будзіць давер і вядзе іх над спакойнымі водамі (псалм 23:2).

Я прашу Господа, каб ён даў амэрыканскім святарам сілу збудаваць свой адказ на сёньняшні крызис на грунтоўным падмурку веры і на шчыграй рыцарскай мілосэрнасці да ахвяраў, ксяндзоў і ўсёй каталіцкай супольнасці ў вашай краіне. Я прашу каталікоў, каб яны не адходзілі ад сваіх ксяндзоў і біскупаў, каб маліліся за іх у гэтыя цяжкія хvílnы.

Няхай блаславенъне ўваскреслага з мёртвых Хрыста будзе з вами.

Фотафакт

Такі надпіс зляўся ўначы з аўторка на сераду калі беларускага пасольства ў Варшаве пры вуліцы Атэнской. "Мы зрабілі гэта ў знак салідарнасці з удзельнікамі і арганізаторамі акцыі "Так жыць нельга!", якіх асуздзілі да турэмнага зняволення, а таксама на знак пратэсту супраць таго, што дзеяцца ў Беларусі", — паведаміў адзін з аўтараў надпісу, сябар "Зубра", які жыве цяпер у Польшчы.

A.D., Варшава

Першы, каго перажылі мы ўсе

Працяг са старонкі 1.

А яшчэ ён не цярпеў паразаў і пакладаўся заўсёды толькі на свае ўласныя сілы. У мяне няма сумневу, што ён годна змагаўся ба прэзыдэнцтва і ў нармальных умовах таго заканадаўства мей сур'ёзныя шанцы. Але Лукашэнка паламаў ўсё. Паламаў заканадаўства і праўвілы сумленнай барацьбы, самым брутальным чынам "накінуў" сабе два гады, увёў паліцыйшчыну... Словам, для Герменчука, які рыхтаваўся да сумленнай барацьбы, гэта быў удар ахубом. І гэта першае, што яго падкасаіла.

Другое — закрыццё ўладамі "Свабоды" і разборкі вакол газетнастуцніц — "Навінаў" і "Нашай Свабоды". У сваіх інтарв'ю ён ніколі не сказаў пра тое, які гэта быў удар. Ён проста ня мог цярпець паразу, а тым больш — абразу свайго прафесійнага кітлалту. Ён сышоў. "Пераможцы" засталіся з тым, з чым засталіся. Дастанткова сказаў, што на сайце "Нашай Свабоды", якая не выходзіць да 17 траўня, не злявілася ані радка памяці пра чалавека, які стварыў гэту выданію Імя. Нават пра съмерць ягоную не паведамілі.

Але цяпер Бог ім судзьдзя. Няўрымыльвы, завадны і заўсёды адкрыты да іншых, Ігар жыў апошнім часам сваім новым, камэральным праектам — часопісам "Кур'ер". Можна сабе толькі ўяўіць, якое полымя жарсыці і няздзейненныя плянай выталцівалі яго знутры. І выпаліла.

Можа быць, для таго, каб усе мы — сябры, калеп, зайдзроўнікі і не-прыяцелі — адчулі раптам маштаб гэтага мёртвага чалавека побач з маштабамі нас жывых — бясконца здрабнелых за гэтыя гады дзеяючай маргінальных тусовак.

На пахаваныне Ігара прыйшлі бадай што ўсе чальцы той кагорты, з якой і пачыналася цяперашнія гісторыя Беларусі — якія задоўгала незалежнасці, да нашых газэт і партыяў, яшчэ да "Талакі" і да "Майстроўні". Прыйшлі, каб пераканацца, што на стала першага з іх, якога перажыў яны ўсе.

Сяргей Дубавец

Міхаіл Пташук

26 красавіка загінуў у аўтакатастрофе рэжысэр Міхаіл Пташук. Ён скончыўся "Знак бяды", "Чорны замак Альшанскі", "Вазму з твой баль". Ён адчувай актора й аўдыторию і

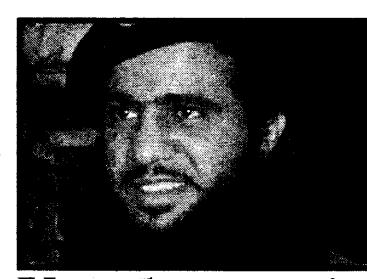
рабіў "высокое сярэднєе кіно". Ён стаў першым беларускім рэжысёрам, якога запрасілі ў Галівуд. "Памяць Ружы" быў ніколі не будзе звязаны. Съмерць спыніла яго на ўзлёце; імя застанецца ў гісторыі.

Андрэй Расінскі

Памерла Бона

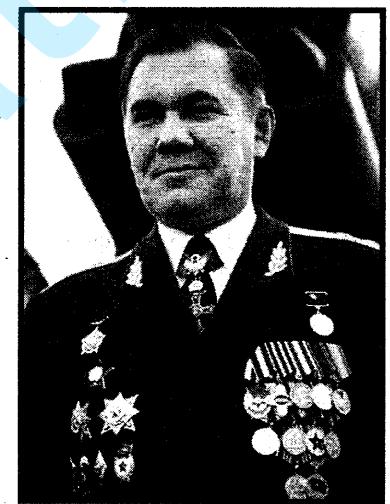
25 красавіка памерла акторка Купалаўская тэатру Лілія Давідовіч. Апошнім часам яе на дужа займалі ў бягучым рэлізартуары. Роля карапелівіні Боны ў "Чорнай панінне Нясьвіжу" быў панінне Банавэнтуры ў "Сялянцы" — вось ейныя здабыткі за апошнія дзесяць гадоў. Аднак кожнае ейнае зляўлененне на сцэне па-ранейшаму было съяўтам

Хатаба атруцілі поштай

На мінулым тыдні расейская ФСБ аўбясьціла, што "ў выніку спэцазаракцыі" быў ліквідаваны адзін з лідэраў узброенага супраціву ў Чачні эмір Хатаб. Гэту інфармацыю пацвердзіў галоўны штаб чачэнскіх маджажедаў, а таксама сям'я Хатаба, якая знаходзіцца ў Саудаўскай Арабіі. 19 сакавіка Хатаб атрымаў пра пасыльнага ліст ад нейкага палітика камандзіра, прапітаны атрутаю. Съмерць надышла імгненна, як толькі ён ускрыў канвэрт.

Алег Тачоны

Апошні палёт Лебедзя

19 кастрычніка 1996 г. на мітынгу беларускай апазыцыі калі Опэрнага тэатру ў Менску публіцыст Анатоль Майсеня сказаў: "Скінулі Лебедзя, скінім і Луку!" Беларускія апазыцыянэры тады радаваліся адстайцы Лебедзя з пасады сакратара Рады бяспекі Рэспублікі Беларусь, бо лічылі яго ворагам нашае незалежнасці. Так стала сітуацыя, што Лукашэнка па-ранейшаму кіруе Беларусь, а Майсені ўжо няма — загінуў у аўтамабільнай катастрофе неўзабаве пасля таго, якімі залічыў яго пераемніка.

На расейскіх прэзыдэнцкіх выбарах 1996 г. Лебедзя быў трэцім, пасля Ельцина і Зюганава. Ён самаўпэўнена палічыў, што здолеў зрабіцца прэзыдэнтам, але насамрэч быў скарыстаны расейскімі алігархамі дзеля барацьбы з камуністычнымі кандыдатамі. За адкрытым падтрымкі Ельцина Лебедзя атрымаў пасаду сакратара Рады бяспекі. Тады ён пабываў і ў Беларусі, ладзіў з Лукашэнкам перамовы. Пра што гаварылі — бог іх ведае. У той час журнalistы і аналітыкі бачылі ў Лебедзю, як і ў Лукашэнку, вера-

А.Т.

Памерла Лінда Лавэлас

53-гадовая Лінда Лавэлас, былая зорка порна, якая знялася ў пераломнім для гэтага жанру фільме "Глыбокая глотка", у мінулы панядзелак памерла ад рака, атрыманых у аўтакатастрофе 3 красавіка. Лінду Барэм (такое яе сапраўднае імя), ураджэнку Нью-Ёрку, змусіў да здымкаў у парнафільме яе муж—рэжысэр, з якім яна развязвалася ў 1973-м. За "Глыбокую глотку" яна не атрымала ні цэнту, хаць фільм сабраў больш за 600 млн. даляраў. Парваўшы з парнографіяй, яна пачала актыўна змагацца з яй. "Я не саромлюся мінулага і не шкадую, што яно было такім", — сказала

для публікі. Багата каму запомнілася ейная Ганна Чарнушка ў тэлеспектаклі "Людзі на балоце", за які яна ў 1966 г. атрымала дзяржаўную прэмію, а ў 1975-м — званне народнай артысткі БССР. Здымалася Лілія Давідовіч і ў кіно. Яны сыграла адну з галоўных ролей у фільме Сяргея Коласава "Памятай імя свае". Аднак большасць памятае яе па фільмах Віктара Турава "Людзі на балоце" (1981) і "Подых навальніцы" (1983), дзе яна грава Глушачыху. А таксама я Фэліксу ў аднайменным тэлеспектаклі Віктара Гутковіча, знятым на пачатку 80-х. Давідовіч была выдатнай трагічнай актрысай, нашыя

рэжысёры не заўважалі гэтага... Яшчэ 9 лютага яна съяўвала і танчыла ў юбілейнай "Сялянцы". Публіка шалела з захапленнем! А як яна чытала беларускі казкі! Ейны талент напраўдзе на мяжі межаў.

Юлія Андрэева

Газета "Наша Ніва" шукае спэцыяліста па абслугов

ПРАГРАМА ТВ З 6 ДА 12 ТРАУНЯ

Наша Ніва [17] 3 траўня 2002

ПАНЯДЗЕЛАК,
6 ТРАУНЯ

БТ

6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 23.40 Навіны.
6.10, 7.10, 8.10 Добры раніцы, Беларусь!
9.15, 17.00 "Людзі ў цывільным".
10.05 Арсанал.
10.35 Тэлебарометр.
11.00, 21.50 "Сямейная повязі".
12.20 "На скрыжаваньнях Эўропы".
Національны тэлефестываль песень.
13.05 Мэлядрама "Вылет затрымлівавца".
14.20 Да Дня работніка радыё, тэлебачаньня і сувязі. "Творцы".
Паміці рэжысёра В. Карпіловіча.
15.20 "Жулі Леско".
18.25 Зона Ікс.
18.35 Mast. фільм "Французскі вальс".
20.00 Галоўнае пытаньне.
20.40 Калішака.
21.00 Панарама.
22.45 Стадбен.
23.10 Плянта "АРТ".
0.00 Дэяткіў "Свядка".

СТВ

6.00, 17.30 "Паўэр рэйнджэр", ці Магутны рэйнджэр".
6.30, 16.15 "Меншчына. Людзі, падзеі, факты".
7.00 "168 гадзін Менску".
8.00 Камэдзя "Супрэз".
10.30 Навіны сусветнай шоў-індустрыі.
11.00 "Дэвід Конэрфілд — майстар ілюзіі". Дак. фільм.
12.00, 16.00, 19.00, 22.40 "24 гадзіны".
12.15 "Запрашаем паскардзіца".
12.20, 0.55 "Віртуальны сьвет".
12.30, 0.40 "Арт-экспрес". Культурнае жыццё сталіцы.
12.45 "Міжнародны спартыўныя навіны".
13.05 "Мяжа. Таежны раман".
14.10 Камэдзя "Танціліцоўка".
16.30 Мультсэрыялы "Шалёні Джэк — пірат", "Святы Бобі".
18.00 "Пакуль гарыцы съвечка...".
18.30 "СТВ-спорт".
18.50 "Эма дня".
19.15 "Добры вечар, маленькі...".
19.30 Фільм жахаў "Кракадзіл".
21.35 "Лэзді Бос".
22.55 Футбольны кур'ер.
23.30 Начны музканал.
0.35 "Этыкет".
1.05 Навіны СНД.
1.20 Музыка на СТВ.

8 канал

17.30 "Том і Джэры".
17.35 "Простае пытаньне".
17.45 Mast. фільм "Батальёны просьця агню". 1-я сэрыя.
18.45 Muz. фільм "Дзяўчына маёй мары".
20.20, 21.00 Тэлекрама.
20.25 "Вечарніца".
20.40, 23.30 Навіны.
21.05 Баявік "Выкуп".

OPT

8.00, 11.00 Навіны.
8.15, 17.25 "Сямейная повязі".
9.15 Дак. дэяткіў "Барынскае працтаяньне. Справа 1956 году".
9.45 Поле цудау.
10.50 Бібліяманія.
16.00 Вялікае мыцьцё.
17.00 Вячэрніца навіны.
18.20 Камэдзя "Максім Перапаліца".
20.00 Час.
20.35 "Расейская рулетка".
21.35 Прэм'ера. "Колер вайны".
Дак. фільм. 1-я сэрыя "Новы сусветны парадак".
22.15 Начны "Час".
22.35 "На футболе".
23.05 Начная змены.

РТР

8.00, 10.00, 16.00, 19.00 Весткі.
8.10 Дак. фільм "Даўным даўно. Гісторыя "Зоркавых войнай".
9.10 Прэм'ера. "Граміла". Mast. фільм.
10.20 Фільм "Гісторыя Одры Хэлбэрн".
16.20 Вострасюжэнты фільм "Асьцярожна. Чырвонае ртуць".
17.50 "Камісар Рэкс".
18.50 Дабранач, дзеци!
19.35 22.20 Місцавы час. Весткі —

Культура

9.15 Магія кіно.
9.40, 16.30 "Нацыст, які пакаяўся".
Дак. фільм.
10.45 Тым часам.
11.30, 15.00, 17.30, 23.00 Навіны культуры.
11.40 "Стары маленькі гном".
Мультсэрыялы.
11.50 Разам з Фафалем.
12.05 "Цесна брама".
12.20 "Экалёгія літаратуры".
13.15 "Урокі расейскай". M. Гоголь.

"Мёртвия душы". Чытае M. Ульянай.
13.30 "Закон пустыні". Сэрыял.
14.30 Alma Mater.
15.10 "Архангельская навэллы".
Мультфільм.

18.40 Mast. фільм "Аўганец".
20.20 K-відэа. "Топ-8".
20.25 "Вечарніца".
20.40 Гурман-клюб.
21.00, 23.15 Навіны.
21.15 Трылер "Павуціна хлусыні".

OPT

8.00, 11.00 Навіны.
8.15, 17.30 "Сямейная повязі".
9.10 "Лёткі дху!".
9.40 "Расейская рулетка".
10.40 "Ералаш".
10.50 Бібліяманія.
16.00 Вялікае мыцьцё.
17.00 Вячэрніца навіны.
18.35 Mast. фільм "Асабліва важнае заданыне". 1-я сэрыя.
20.00 Час.

HTB

7.00, 7.30, 9.00, 11.00, 13.00, 15.00 Сέньня.
7.10, 7.35 Раніца на HTB.
7.50 Шоу Алены Сыцепаненкі.
9.25 Камэдзя "Ты — мне, я — тебе".
11.20 "Сімнаццаць імгненінай вясны", 6-я сэрыя.
13.20 "Прынцып "Даміно".
15.30 "Крымінальная Расея".
16.10 "Вэрсія палкоўніка Зорына".
17.00 "Начны палёт".

CNN

Праграма з панядзелка да чацвяркі

7.00, 2.00 Навіны.
10.00 Бізнэс-цэнтар.
11.00, 14.00, 15.00, 17.00, 18.00, 19.00, 20.00, 22.00, 23.00, 5.00, 6.00 Сусветнай навіны.
12.30, 14.30, 17.30, 0.30 Навіны спорту.
13.00, 16.00 Бізнэс Інтарнешніл.
18.30, 22.30, 3.30 Пытаньне — адказ.
19.30, 6.30 Амэрыканскія навіны.
21.30 Бізнэс-навіны.
23.30 Вечаровыя бізнэс-навіны.
1.00 "Грошы" з Лу Добзам.
4.00 Лары Кінг.

ЭУраспорт

9.30 Мота Гран-пры.
11.00 НАСКАР.
12.00 Футбол. Юнацкі чэмпіянат.
14.00 Тэніс. Турнір WTA.
15.15 Коны спорт.
16.30 Футбол.
19.00 Футбол. Маладзёжны турнір.
Жывая трансляцыя.
23.00 Эўрагалы — футбольны тэлекасціп.
1.00 Футбол. Матчы стагоддзяда.

АЎТОРАК,
7 ТРАУНЯ

БТ

6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 0.35 Навіны.
6.10, 7.10, 8.10 Добры раніцы, Беларусь!

9.15, 17.00 "Людзі ў цывільным".
10.05 Стадбен.

10.35, 15.45 "Прыгоды Шэрлі Холмз".
11.00, 21.50 "Сямейная повязі".
12.20 Добры дзень, Беларусь!

13.00 Mast. фільм "Ваш спэцыяльны карэспандэнт".
14.30 Да Дня работніка радыё, тэлебачаньня і сувязі. "Мая прафэсія — мае жыццё".

15.20 "Маленькая хіруні".
16.10 "П'яць цудаў".
16.20 "5x5".
18.25 Зона Ікс.

18.35 Саёнае веча.

18.55 "Адчайнай пошуки сям'і".
Маст. фільм.

20.25 "Музюм". Выданыні Францішка Скарыны.

21.00 Панарама.

22.45 Спорт-кур'ер.

22.55 Камэдзя "Міжземнае мора".

СТВ

14.05, 1.20 "Віртуальны сьвет".
14.15, 18.50 "Тэма дня".
14.25 "СТВ-спорт".
14.45 Навіны СНД.

15.00, 19.00, 22.40 "24 гадзіны".
15.15 "Прафэсія, якую ты выбіраеш".
15.25 "Меншчына. Людзі, падзеі, факты".

15.50 "Твар новага стагоддзяда".
16.00 Мультсэрыялы "Інспектар Гаджэц", "Шалёні Джэк — пірат", "Святы Бобі".

17.30 "Паўзэр рэйнджэр", ці Магутны рэйнджэр".
18.00 "Добры дзень, доктар!".

18.15 "Партрэт у інтэр'еры".
18.35 "СТВ-спорт".

19.15 "Добры вечар, маленькі...".
19.30 Трылер "Нічога не кажы".

21.35 "Лэзді Бос".
22.55 Трылер "Двайная страхоўка".

1.00 "Арт-экспрес". Культурнае жыццё сталіцы.

1.30 Музыка на СТВ.

8 канал

17.30 Мультфільм. "Мудры пячкур".
17.40 "Батальёны просяць агню". 2-я сэрыя.

18.40 Mast. фільм "Аўганец".
20.20 K-відэа. "Топ-8".
20.25 "Вечарніца".
20.40 Гурман-клюб.
21.00, 23.15 Навіны.
21.15 Трылер "Павуціна хлусыні".

14.30 "Час мясцовы".
15.20 "Маленькая хіруні".
16.10 "П'яць цудаў".
16.20 "5x5".
18.25 Зона Ікс.
18.35 "Масква — Менск".
18.45 Драма "Быў месяц май".
20.40 Каляханка.

21.00 Панарама.
21.50 Урачыстасць пасяджэнні і канцэрт, прысьвечаны Дню Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне.
22.55 Спорт-кур'ер".
0.25 "Супрэса ў Траецкім".

СТВ

8.00, 11.00 Навіны.
8.15, 17.30 "Сямейная повязі".
9.10 "Граміла". Mast. фільм.
10.40 "Расейская рулетка".
11.20 "Сімнаццаць імгненінай вясны", 6-я сэрыя.
12.35 "Сімнаццаць імгненінай вясны", 7-я сэрыя.
13.20 "Прынцып "Даміно".
15.30 "Крымінальная Расея".
16.10 "Вэрсія палкоўніка Зорына".
17.00 Вячэрніца навіны.
18.35 Mast. фільм "Асабліва важнае заданыне". 1-я сэрыя.
20.00 Час.

18.35 Mast. фільм "Асабліва важнае заданыне". 1-я сэрыя.
20.00, 11.00, 13.00, 15.00 Сέньня.
7.10, 7.35 Раніца на HTB.
7.55 Вострасюжэнты фільм "Выратавальнік. Крытычная маса". 1-я сэрыя.
9.25 Дэйткіў "Горад прынай".
11.20 "Сімнаццаць імгненінай вясны", 7-я сэрыя.
13.20 "Прынцып "Даміно".
15.30 "Крымінальная Расея".
16.10 "Вэрсія палкоўніка Зорына".
17.00 Вячэрніца навіны.
18.35 Mast. фільм "Асабліва важнае заданыне". 1-я сэрыя.
20.00 Час.

18.35 Mast. фільм "Асабліва важнае заданыне". 1-я сэрыя.
20.00, 11.00, 13.00, 15.00 Сέньня.
7.10, 7.35 Раніца на HTB.
7.55 Вострасюжэнты фільм "Выратавальнік. Крытычная маса". 1-я сэрыя.
9.25 Дэйткіў "Горад прынай".
11.20 "Сімнаццаць імгненінай вясны", 7-я сэрыя.
13.20 "Прынцып "Даміно".
15.30 "Крымінальная Расея".
16.10 "Вэрсія палкоўніка Зорына".
17.00 Вячэрніца навіны.
18.35 Mast. фільм "Асабліва важнае заданыне". 1-я сэрыя.
20.00 Час.

18.35 Mast. фільм "Асабліва важнае заданыне". 1-я сэрыя.
20.00, 11.00, 13.00, 15.00 Сέньня.
7.10, 7.35 Раніца на HTB.
7.55 Вострасюжэнты фільм "Выратавальнік. Крытычная маса". 1-я сэрыя.
9.25 Дэйткіў "Горад прынай".
11.20 "Сімнаццаць імгненінай вясны", 7-я сэрыя.
13.20 "Прынцып "Даміно".
15.30 "Крымінальная Расея".
16.10 "Вэрсія палкоўніка Зорына".
17.00 Вячэрніца навіны.
18.35 Mast. фільм "Асабліва важнае заданыне". 1-я сэрыя.
20.00 Час.

18.35 Mast. фільм "Асабліва важнае заданыне". 1-я сэрыя.
20.00, 11.00, 13.00,

Наша Ніва [16] 3 траўня 2002

9

ПРАГРАМА ТВ З 6 ДА 12 ТРАЎНЯ

дзец".
22.40 Канцэрт К.Арбакайтэ. Пойная вэрсія.

Эурапорт

9.30 Гольф.
10.30 Парусны спорт.
11.00, 0.45 Аўтасопіс.
11.30, 1.15 Футбол: Тулён, таварыскі матч.
18.00 Тэлесапіс.
18.30 Футбол – каманды марты.
Жылет.
19.00 Футбол. Моладзевы турнір.
Жывая трансляцыя.
22.45 Бокс.
23.15 Футбольны тэлесапіс.

ПЯТНІЦА, 10 ТРАЎНЯ**БТ**

7.00 Маст. фільм "Аты-баты, ішлі салдаты..."
8.25 "Фронт без імя". Відэафільм.
9.00, 15.00 Навіны.
9.20 Фільм – дзецы. "Па сакрэту ўсяму сьвету". 1-я і 2-я сэрыя.
11.20 Канцэрт Юрыя Антонава на "Залатым шлягеры-1999".
12.50 Маст. фільм "Зямля Саньнікава".
14.25 "Тайны менскага падполья". Відэафільм. Частка 2-я.
15.20 "Канец "Сатуруну". Маст. фільм.
16.55 "Лёс чалавека".
17.20 "Жывыя і мёртвия". Кінараман. 2-я сэрыя.
19.00 Футбол. Кубак Беларусі. Паўфінал.
21.00 Панарама.
21.35 Спорт-кур'ер.
21.45 Драма "Сънеданьне чэмпіёнау".
23.20 Каравеўскае паляванье.
0.00 Канцэрт Вітаса на "Славянскім базары ў Віцебску-2001".
0.50 Беларуская дзеца.

СТВ

6.00, 16.00 "Меншчына. Людзі, падзеі, факты".
6.30 Музычны канал.
7.00 "Паўэр Рэнджэрз, ці Магутны рэйндэрсы".
7.30, 12.50 Мультсэрыялы. "Сьвет бабі", "Шалёны Джэк-пірат", "Інспектар Гаджэт".
9.00 Камэдыя "Вялікая прагулка".
11.40 "Канал гісторы": "Тайны пірамід". Дак. фільм.
11.40, 18.35 "СТВ-спорт".
11.55 "Сънеданьне з Лікай".
12.00, 15.00, 19.00, 22.15 "24 гадзіны".
12.15, 21.45 "Віртуальны сьвет".
12.25, 18.50 "Тэма дня".
12.35, 21.30 "Аўтапаранара".
14.15, 21.55 Навіны СНД.
14.30 "Твар новага стагодзьдзя".
14.40 "Прафэсія, якую ты выбирайш".
14.50 "Запрашаем паскардзіца".
15.15 "Добры дзень, доктар!".
15.30 "Партрэт у інтар'еры".
15.45 "Вечная музыка. Ігрэе Аляксей Петровіч".
16.10 Камэдыя "Быць ці ня быць".
19.15 Дзіцячы экран. "Добры вечар, маленкі..."
19.30 Баявік "Шанхайскі сувязны".
22.10 "Этыкет".
22.30 Драма "Каханье Свана".
0.40 Музыка на СТВ.

8 канал

17.30 Мультфільм. "Стойкі алавяны салдаці".
17.45 Дак. сэрыял. "Погляд на ўладу".
18.15 Маст. фільм. "Галівудская прынцэса".
20.20 Тэлекрама.
20.25 "Вечарніца".
20.40 Спорт-экстрим.
21.00 Навіны.
21.15 Маст. фільм. "Спэцыяліст".

ОРТ

5.40 Маст. фільм "Замах на ГОЭЛРО". 1-я сэрыя.
7.00, 9.10, 19.00 Навіны.
7.10 Маст. фільм "Шчыт і меч". Фільм 1-ы. "Бяз права быць сабой".
8.40 "Ералаш".
9.10 Цягнік міласэрнасці".
9.45 "Шчыт і меч". Фільм 2-гі. "Загадана – выхысь..."
11.45 "Флагман. Адмірал Кузьня-коу". Дак. фільм.
12.25 "Шчыт і меч". Фільм 3-ці. "Абсцарданью не падлягае".
14.10 "Срэбраны шар". Уінстан Чэрчиль.
15.10 Прэм'ера дак. фільму "Цёмная ноч".
15.30 "Шчыт і меч". Фільм 4-ы. "Апошні рубеж".
17.00 Вечарнія навіны.
17.10 "Давай за!". Канцэрт групы "Любэ".
18.25 Баявік "У апошнюю чаргу".
20.00 Час.
20.30 Маст. фільм "Каханье і галубы".
22.30 Маст. фільм "Тунэль".

РТР

5.15 Маст. фільм "Генэрал".
6.50 Маст. фільм "Разведчыкі".
8.10 Канцэрт, прысвячаны Дню

Перамогі.
9.55 Кінагісторыі Глеба Скараходава.
10.05 Маст. фільм "Чыстае неба".
12.00 "Зброя Расеі: танкі". Дак. фільм.
13.00, 19.00 Весткі.
13.20 Музычная камэдыя "Вясельле з пасагам".
15.15 "Надзея Бабкіна і ансамбль "Расейская песня". 25 гаду ў коле сброў". 1-я частка.
17.15 Прэм'ера фільму "Ехалі два шаферы".
19.25 "Бэнэфіс Аляксандра Разэнбайма".
21.40 Маст. фільм "Сыляпая злосць".
23.30 Камэдыя "Гульня на мільнен".

Культура

9.00 Програма перадач.
9.10 "Дзікія жывёлы".
9.35 "Вуглы манеху".
10.00 Маст. фільм "Прыгоды маленкага таты".
11.05 Архітектурная галерэя.
11.20 Мой лёс – эстрада.
11.50 "Генэрал Дэла Рэвэрз". Маст. фільм.
13.00 "Залаты п'едэстал".
13.30, 21.30 Навіны культуры.
13.45 "Лебедзі Ніяправды". "Падарунак для самага слабага".
14.00 Мультфільмы.
14.20 Білет у Вялікі...
15.00 Фільмы-ляўрэаты нацыянальнай прэміі "Літаратура галінка".
"Чарнаморскі дэсант". Дак. сэрыял.
15.40 "Са стопі".
16.05 П.Шэфэр. "Амадай". Спектакль МХАТ імя А.П.Чехава.
18.45 "Тайны расейскай зброе". "Права на адзін стрэл".
19.10 "Залатая карэта". Маст. фільм.
20.50 Блеск-клуб.
21.50 "Аповед невядомага чалавека". Маст. фільм.
23.25 "Сустрэча з Аляксандрам Гарадніцкім". Перадача 2-я.

HTB

6.55 Анонс дня.
7.00, 9.00, 11.00, 15.00, 18.00 Сέньня.
7.15 "Люстэрка, люстэрка". Сэрыял.
8.00 "Захавальнікі дажджавога лесу". Сэрыял. "Невядомая плянэта".
9.15 Маст. фільм "Беларускі вакзал".
11.25 "Сімнаццаць імгненьнія вясны". 10-сэрыя.
12.50 "Зусім сакрэтна".
13.40 Смачны гісторыі.
14.00 Свята гульня.
15.25 "Крымінальная Расея". "Жыгульскія вайны". 1-я сэрыя.
16.05 "Няўлодыны мсціўцы". Маст. фільм.
18.40 "Агент нацыянальнай бяспекі". "Літаратрас".
19.30 "Гадзіна пік".
20.30 Фільм жахаў. "Кашмар у хмарачосе".
23.00 "Мутанты Ікс". Тэлесэрыял.
0.00 Навіны сусветнай шоў-індустрый.
0.30 Музыка на СТВ.

8 канал

15.00 Фільм-казка "Залаты ключык".
16.30 "Простае пытаныне".
16.40 Сакрэты 2-й сусветнай вайны.
17.40 Гурман-клуб.
18.00 "Казка пра рыбака і рыбу".
Мультфільм.
18.55 Баявік "Шлях самурая".
20.20 К-відэа. "Топ-8".
20.25 "Ракурс".
20.45 "Вечарніца".
21.00 Спаканыя вясны.
21.15 Шон Конзры, Нікалас Кейдж у маст. фільме "Скала".

OPT

5.35 "Замах на ГОЭЛРО". 2-я сэрыя.
7.00, 9.00, 14.00 Навіны.
7.10 КОАПП.
7.35 Сцэдзтва вядзе Кэлабкоў. Слова пастыра. Мітропаліт Кірыл.
8.10 Грай, гармонік любы!.
8.50 Бібліяманія.
9.10 Сімхананара.
9.45 Смак.
10.05 Выратавальнікі. Экстраанныя вылікі.
10.35 У сівеце жывёл.
11.15 Дэтэктыў "Тайны айца Даўлінга".
12.10 Здароўе.
12.50 "Каб памяталі..." Фёдар Нікіцін.
13.30 Дыснэй-клуб. "Качыныя гісторыі".
14.10 "Срэбраны шар". Шарль Де Голь.
15.10 Дэтэктыў "Адзін з нас".
17.00 Вячэрнія навіны.
17.20 "Расейцы ў Антарктыдзе". Спэцэрпартаж.
17.45 "Міхай Еўдакімаў і ягоныя сібры".
19.00 "Хто хоча стаць мільянерам?"
20.00 Час.
20.30 Баявік. "Чорная акула".
22.30 Трылер. "Сьвет у цемры".

РТР

5.25 Мэлядрама "Мэрыдыян".
6.45 Дыялёгі пра рыбала.
7.15, 1.25 Прагноз надвор'я.
7.20 Прыводнікі сэрыял "Уладар звяяроў".
8.15 "Ваеннай праграма".
8.30 Залатыя ключы.
8.50 Здароўе і жыццё.
9.25 Добраі раніцы, краіна!
10.05 "Сто да аднаго".
10.55 "Навука і тэхніка".
12.05 Камэдыны сэрыял "Дружная сімейка".
12.40 "Ха". Маленкія камэдыі.
13.00, 19.00 Весткі.
13.20 Баявік "Целаахоўнік".
15.00 "Надзея Бабкіна і ансамбль "Расейская песня". 2-я частка.
17.00 Мая сям'я!.
17.55 Аншляя.
19.25 Прэм'ера "Гарадок".
20.00 "Зоркавыя вайны". Эпізод 1.
20.45 "Стояна праграза".
22.30 Вострасюжэтны фільм. "Дом спаткання".
1.25 Чэмпіянат сьвету па аўтагонках на клясе "Формула-1".

Культура

9.00 Програма перадач.
9.10 "Дзікія жывёлы".
9.30 Існасьць.

9.35 Мой цырк.
10.05 "Дзяўчынка і кракадзіл".
Маст. фільм.
11.10 Бабуліны рэцепты.
11.20 ГЭР.
11.35 1001 аповед пра кіно.
11.50 "Што ведала Мэйзі". Маст. фільм.
13.30, 21.30 Навіны культуры.
13.35 Графаман.
14.15 "Упорце". Мультфільм.
14.30 "Літаратура галінка".
"Чарнаморскі дэсант". Дак. сэрыял.
Фільм 3-ці.
15.10 "Зайвойства на вуліцы Лурсін". Тэлеспектакль.
15.30 Прагулкі па Брадвэі.
16.55 Славяна Алег Пагудзін.
17.35 "Сфэры".
18.00 "Сустрэча з Траецкім".
18.25 "Час мясцовы".
18.55 Плянта "АРТ".
19.25 Тэлэрэборамэтар.
19.45 Энцыклапедыя беларускага спорту. Мастацкая гімнастыка.
20.00 Панарама аналітычная.
20.40 Спорт-кур'ер.
20.50 Камэдыя "Утаймавальніца тыгід".
22.30 Новай калекцыя. "У чаканы Канскага фэстываля".
23.00 Сэрыял "Жулі Леско".
0.35 Дак. сэрыял "Утаймавальніца духаў". 1-я сэрыя.

СТВ

5.45 Баявік. "Шанхайскі сувязны".
7.15, 19.20 "Меншчына. Людзі, падзеі, факты".
7.30 Мультсэрыялы "Русалачка", "Ці – герой", "Джын-Джын з краіны Пандаленд".
11.20 Панарама тыдзеня.
11.35 Графаман.
12.30 "Літаратура галінка".
13.30, 21.30 Навіны культуры.
13.35 Графаман.
14.15 "Упорце". Мультфільм.
14.30 "Літаратура галінка".
"Чарнаморскі дэсант". Дак. сэрыял.
Фільм 3-ці.
15.10 "Зайвойства на вуліцы Лурсін". Тэлеспектакль.
15.30 Прагулкі па Брадвэі.
16.55 Славяна Алег Пагудзін.
17.35 "Сфэры".
18.00 "Сустрэча з Траецкім".
18.25 "Час мясцовы".
18.55 Плянта "АРТ".
19.25 Тэлэрэборамэтар.
19.45 Энцыклапедыя беларускага спорту. Мастацкая гімнастыка.
20.00 Панарама аналітычная.
20.40 Спорт-кур'ер.
20.50 Камэдыя "Утаймавальніца тыгід".
22.30 Новай калекцыя. "У чаканы Канскага фэстываля".
23.00 Сэрыял "Жулі Леско".
0.35 Дак. сэрыял "Утаймавальніца духаў". 1-я сэрыя.

HTB

6.55 Анонс дня.
7.00, 9.00, 11.00, 15.00, 18.00 Сέньня.
7.15 "Люстэрка, люстэрка". Сэрыял.
8.00 "Сінеданьне з Лікай".
8.15 "Меншчына. Людзі, падзеі, факты".
8.30 Культ кіно. "Час смутку яшчэ не настая". Маст. фільм.
23.30 "Сустрэча з Аляксандрам Гарадніцкім". Перадача 3-я.

CNN

6.55 Анонс дня.
7.00, 9.00, 11.00, 15.00, 18.00 Сέньня.
7.15 "Люстэрка, люстэрка". Сэрыял.
8.00 "Сінеданьне з Лікай".
8.15 "Меншчына. Людзі, падзеі, факты".
8.30 Культ кіно. "Час смутку яшчэ не настая". Маст. фільм.
23.30 "Сустрэча з Аляксандрам Гарадніцкім". Перадача 3-я.

OPT

5.35 "Замах на ГОЭЛРО". 3-я сэрыя.
7.00, 9.00, 14.00 Навіны Радыі.
7.10 Служу Радыі.
7.40 Дыснэй-клуб. "Цімон і Пумба".
8.05 Ранішняя зорка.
9.10 Падарожнія нататкі".
9.30 Пакуль усе дома.
10.10 "Самі з вусамі".
10.40 Клюб падарожнікаў.
11.20 Дэтэктыў "Тайны айца Даўлінга".
12.15 Прэм'ера. "Вялікія бацькі".
12.45 Раз

Сяргей Дубавец

Нацыя паэтаў і яе хросныя бацькі

Этая гісторыя мае даўні пачатак, а завяршацца яна ў нашы дні, на нашых вачох. Эта гісторыя пра хроснага бацьку, у абліччы якога за стагодзьдзе выступалі розныя людзі. Кожны з іх клапаціўся пра сям'ю і кожны пакінуў на сваім шляху мноства забітых і панявечаных сямейнікаў. Эта гісторыя пра хроснага бацьку нацыі паэтаў — як мы, беларусы, сябе называем.

Мы сапраўды — нацыя паэтаў. Ні адзін народ не пахваліца такой колькіццю вершаскладальнікаў — геніяў і графаманаў, прафесіяналаў і аматараў, якія ёсьць, бадай, у кожнай вясковай хаце. Што ўжо казаць пра гарады, дзе выходзяць газеты і пры кожнай рэдакцыі ўвіхаюцца дзясяткі дзясяткі паэтаў і тых, хто проста на здолеў на пераломе сталасыці развязватаца з гэтай ці то звычкай, ці то патрэбай — складаць вершы.

Самую назув нашай нацыі — беларусы — даў Францішак Багушэвіч. Гэты чалавек з агромністымі вусамі ў старой паястанцкай сывітцы сядзеў у сваім фальварку ў Кушлянскім лесе і прыдумліў для нас наш лес, наша імя. Эта дзяякуючыя яму мы сталіся таёй асаблівай нацыяй, для якой улюбёная, найлепшая ў съвеце краіна жыве найперш у вершах, а не ў рэчаіснасці. Здаецца, нават у прозвішчы ягоным — Багушэвіч — закладзена быць хросным бацькам нацыі.

Аднак "сям'і" Багушэвіч не запачаткаваў. Спартрэбіца яшчэ трышаць гадоў, каб нованараджаная нацыя стварыла свае газеты і часопісы, школы і ўніверсітеты, дзіўне свае рэспублікі, каб насталі часы вялікай дэпрэсіі ці, як іх у нас называлі, часы ўсенароднага ўздыму і энтузіазму. Акурат тады з нашай нацыя паэтаў павыходзіла столькі прафесійных вершаскладальнікаў, што сама сабою насьпелла патрэба вылучыць з іх найлепшых і аўяднаць у касту самых самых таленавітых. Іх началі называць пісьменнікамі, а іхную "сям'ю" — Саюзам. На чале гэтай новапаўсталтай сям'і апынуўся хросны бацька — Міхась Клімковіч, суворы чалавек з вялікімі тварамі і празрыстымі халоднымі вачымі.

Цяпер такіх, бадай, не сустрэнем. Міхась Клімковіч быў сапраўдны дон Карлеонэн — статны мужчына ў плашчы і капелюшы, з гранатай у кішэні, які мог выскачыць з аўтамабіля і, дадвадаўшыся, што мінуйлай ноччу былі расстраляныя на дзесяць паэтаў, а ўсяго два-тры, уздыхнуць па-бацькоўску з палёткай.

Існаваныне сям'і ператварылася ў суцэльнную барацьбу, а шлях яе быў шчодра палітыкі крыўёю. Відаць, у гэтым бязлітасным съвеце інакші не магло быць. Ворагі ўвесь час выхоплівалі з сям'і дзяяцей, а яе старэйшынаў, такіх як Янка Купала або Цішка Гартны, даводзілі да самагубства.

ПОУНЫ КАСЬЦЯН Пратэсты літаратараў

Да калектыву "Крыніцы" дадуваючыя супрацоўнікі "Полымя"

Гвалтоўная перадача ўсіх літаратурных выданняў у руکі славянафілаў выклікала пратэсты супрацоўнікаў розных рэдакцый. У поўным складзе падала заявы на зваліненне рэдакцыі "Крыніцы". Устрымаліся ад такога кроку толькі два супрацоўнікі: фатограф і прыбіральшчыца. У "Полымі" аналагічны крок зрабілі намеснікі рэдактара Генадзь Дзымітров і Барыс Пятровіч (Сачанка). Яшчэ шэраг супрацоўнікаў вагаеца. Супрацоў-

ДЗІРНІС РАДАНOK

Хросны бацька дбаў, каб сям'я не расла: вузкім гуртом у такой аблозе выжыць лягчай, можна пазыбегнуць непатрэбных ахвяраў. Даводзілася пазбяўляцца ад лішніх дзяцей.

Дзецы — найдаражэйшае, што ёсьць у сям'і. Але менавіта дзецы скільныя да рызыкі, яны не такія асцярожныя, як дарослыя, і ня ведаюць усёй складанасці дачыненняў у гэтым съвеце. Зь дзецымі толькі проблемы. Асабліва ў тыя суворыя часы, калі пісьменнікі не выходзілі з дому без пісталета і калі кожную ноч расстрэльвалі паэтаў. Турма тайнай паліцы — "Амэрыканка" — літаральна ламілася ад паэтаў, стаічны і прывезеных з правінцыі або з новадалучаных земляў Заходнія Беларусі. Самым частым аўтінавачаннем, якое чулі паэты, быў шпіянях. А яшчэ нацдэмамаўшчына — так на жаргоне ворагаў звалася пазэзі.

Дайшло да таго, што ня толькі нацыя страдала большасць сваіх паэтаў, але й каста абраных — пісьменнікі — згубілі большую частку чальцоў. У іхнім Саюзе ледзьве наскрабалася два дзясяткі чалавек. І здавалася, як напіша пазней Караткевіч, ужо й на развод ня будзе. Але нацыя працягвала нараджацца дзяцей, і хутка сям'я зноў набрала колішнюю немалюкі сотні.

Пасыль вайны спаквала адышлі ў мінулае расстрэльныя съцены, пісьменнікі здалі табельную зброю, жыцьцё сяк-так наладжвалася, і стары дон Карлеонэн падаўся на спачын. Цяпер ён сядзеў у калысцы на сваім лецишчы, слухаў птушак, думаў пра дзяцей і пра тое, што яму ўдалося-такі вывесці сям'ю з гэтага агню і ўсегаульнага зыншчэння.

На чале сям'і стаў новы хросны бацька. Яго звалі Пятрусь Броўка. І акурат у той дзень, калі ягоны амэрыканскі калега дон Карлеонэн вырашыў, што сям'я больш ня будзе займаца наркотыкамі ды экспрэзізмамі цалкам легалізуе свой бізнес, хросны бацька беларускае пісьменніцкае сям'я падумаў пра тое самае. Мы ня будзем забіваць, падпальваць, раскідаць улёткі, мы цалкам лега-

лізуемся, што прывядзе нас да ўзбагачання і дабрабыту. А што яшчэ траба сям'ї?!

Пасыль гэтага дон Карлеонэн ледзьве ўшёл з-пад куляў сваіх калег, якія не згаджаліся аддаваць свой хай і нячысты, але бізнес. А ў Беларусі гэта выклікала ўнутраны падзел сям'і. У адных пісьменнікі-каўзіўнікі з'явіліся службовыя машыны, шыкоўныя летнікі, яны не вылазілі з ціхаакіянскіх круізаў. Другія жабравалі па суседзях і спалі на падлозе, абводзячы сваё лежбішча паласою вады — ад клапоў. Сацыяльны статус мала адрываўся на талентах пісьменнікаў і мала залежала ад іх, бо талент даваў кожнаму ад нараджэння Бог. Таму з гэтага разьмеркаваннем не спрачаліся і пад яго гіерархію ў сям'і не падганялі. Маўляў, Богу Богава. Бяды была ў іншых.

Уся нацыя складалася з паэтаў. Яны нараджаліся, вырасталі і бесперастанку ціснуліся ў сям'ю. Распараціца зь імі ў трыццатыя гады цяпер не выпадала. Аднак гэта ня значыць, што пра тое ня думалі. І першы, хто так разва-жаў, быў Пятрусь Броўка — высокі лысаваты мужчына ў акулярах, якія блікалі ягоны прыжмураныя і шмат для каго фатальны пагляд. Ён сымбалізаваў сабою пераход ад вайны да мірнага існавання, уласцівіты першага дона Карлеонэн, а разам з тым — слабасць і бездапоможнасць наступнікаў. Кожная парода з часам драбне.

Нацыя паэтаў ведала Броўку як чалавека, неталенівага ў пэзэзі. Народ складаў пра яго вершы, дзе ў абразавільстве формаў характарызаваў ягоны літаратурныя ляро-бак. "Пятрусь Броўка піша лоўка, ліша лоўка і даўно, але ўсё, што ён напіша, называецца..." Менавіта ад Броўкі бяра пачатак тэза, што імянітным паэтом у атачэнні адпаведнага дабрабыту можа стаць і апошні графаман.

Што праўда, наступнік Броўкі Максім Танк быў сапраўдным паэтом, нават больш ад Бога, чым ад сябе самога. Нягледзячы на сваё неправайное і наступальнае прозвішча, гэты хросны бацька болей жыў сваім унутраным жыцьцём, і ўсім заставалася толькі згадавацца, што ў яго на-самрэч у галаве.

Танк таксама быў высокім статным мужчынам і, у адрозненіи ад Броўкі, не мітусіўся, а хадзіў гэтак па-міністэрску разьмерана і грунтоўна. Ён ўсё болей выседжваў у прэзыдыймах, ездзіў па съвеце і, здаецца, ні пра што ня думаў, а толькі чакаў — увесе час цярпіці чакаў імпульсу ад свайго найвышняга патрона. Патрон час ад часу дыктаваў яму геніальныя вершы.

У наступнага хроснага бацькі ўжо ўвогуле нічога, апрач саліднай паставы, не засталося. Ані пісталета, ані сімельх і каварных плянаў, ані славы спрынага ваяра. А съвет не зрабіўся дабрэйшым, і прымірэчна пазыція гэтага хроснага бацькі, як і заўсёды, успрымалася за слабасць. Тым часам паэты па-ранейшаму сканчалі жыцьцё самагубствамі або высылаліся куды далей. Ніл Гілевіч — так звалі новага хроснага бацьку — шукаў кансансус, а акціў сям'і падалі, падалі, падалі...

Ін, здаецца, ні разу й на крыкнуў ні на кога, якія грукнуў кулаком па стале, нічым іншым ня выявіў, хто ў дому гаспадар. Ні дзіва, што дому таго хутка ня стала. Праўда, не за Гілевічам, а пазней.

У ягона герае паэмікі не было ўжо і стаці. Ён нааугл быў добрым чалавекам і шукаў ужо не кансансусу, а згоды — усіх з усімі. А таго, што не бывае. Гэтак прыйшли

часы, калі з сям'ёй канчаткова перасталі лічыцца. Ну насамрэч, разважалі ворагі, ты толькі злёгку падышаеш голас, а ён ужо пачынае плакаць. Ды ты не хацеў ты адбіраць у яго ягоную мову. Ты толькі хацеў спраўдзіцца, наколькі ён моцны, каб далей тримаць сваю маёмасьць — сваё выдавецтва, сваю сядзібу, сваю сям'ю... А ён пачынае плакаць і прасіць, каб ты не чапаў мовы.

Натуральная мова — найдараўжайшае, што ёсьць у паэта. І няхай ён з гэтym застанецца. Толькі нашто яму гроши, нерухомасць, прадпрыемствы, а ўрэшце, і сям'я, калі ён ня здолыны гэтага барапіцца і падаўся.

А канчатковы крах сям'і настаў тады, калі мужчыны паўцякали за мяжу, пакінуўшы ў крэсле дона Карлеонэн жанчыну. І зрабілі гэта не ад фэмінізму свайго ці ад джэнтэльманства, а таму што жанчына, як вядома, слабыя пол. То бок, колькі ні валі на яе — усё вывезе, ня пікне. Гэтак Вольга Іпатава апынулася ў неадэкватным становішчы. Уявіце сабе, што кабета трапляе ў красла бацькі сям'і, чыль шлях шчодра ўсыпаны трупамі і палітыкі крыўёй.

У канцы трэцій часткі фільму "Хросны бацька" ворагі зыніччаюць саме дарагое, што ёсьць у дона Карлеонэн — ягоную памочніцу-дачку. Думка простая: жанчынам на месца ў мафізных разборках, няхай сабе гэта разборкі Саюзу пісьменнікаў з уладамі, ці талентаў з графаманамі, ці што заўгодна. Гісторыя Жанны Д'Арк — гэта выключэнне, а ня правіла. Забойства дачкі паклала канец сям'і Карлеонэн. Яе існаванне страдала большасць саюза. Тое саме дабылося і з нашай сям'ёй пісьменнікаў. Драматычны канец. Канец фільму.

* * *

Сёньня засталася толькі ідэя сям'і — такой, якой запачаткаваў яе Міхась Клімковіч. Але ён ўсё рабіў дзялі, яе дабрабыту і для дзяцей. А ад ягоныя нашчадкаў чудаўшыя сям'і немагчыма менавіта таму, што няма дабрабыту. Яны страдалі смак да жыцьця. Ворагі адбрабілі ў іх выдавецтвы, сядзібу, забіраюць часопісы. Ім няпроста своечасова вылічыць ворага, бо той можа прыйсці звонку, а можа і з самай сям'і.

Пасыль Броўкі новыя энэргічныя паэты спрабавалі ствараць свае сям'і ўнутры сям'і. Так заўсёды бывае, калі падрастаюць дзяці. Яны цягнулі з сваіх правінцый сваякоў, стваралі з янымі зямляцтвы. Гэтак, казалі, што Барыс Сачанка спрыяў землякам — Мятліцкамі. Сачанка загінуў праста за работчым сталом, пры на высьветленых да канца аbstавінах. Сёньня Канапельку пагналі з крэсла галоўнага рэдактара часопісу "Крыніца", а Мятліцкаму далі такое крэсле — у часопісе "Полымя".

Сачанка загінуў праста за работчым сталом, пры на высьветленых да канца аbstавінах. Сёньня Канапельку пагналі з крэсла галоўнага рэдактара часопісу "Крыніца", а Мятліцкаму далі такое крэсле — у часопісе "Полымя".

Сачанка загінуў праста за работчым сталом, пры на высьветленых да канца аbstавінах. Сёньня Канапельку пагналі з крэсла галоўнага рэдактара часопісу "Крыніца", а Мятліцкаму далі такое крэсле — у часопісе "Полымя".

Жыцьцёвую прастору падманам і хіцавісцю. Але гэта немагчыма, пакінуўшы іншых застасца выбар, а ў цябе яшчэ няма табельнай зброй...

Так яны змагаліся самі з сабою, прыдумляючы сабе ворагаў зь ліку чужых — ці то "марыністай", ці то дзяржаўных прызначэнцаў, але яны любілі сваё, і музыкаў гэтаі любіў, і на спалі дадзімі начамі, ствараючы адзінай на чыннай падмане. Невыносную цяжкасць быцьца, якая часам адхадзіла, але нахлынала зноў з новай сілай. І тады яны гатовыя былі палубіць адзінага чытаць, чытаць свае фантастычныя вершы, якія гучалі як гімны яднання, як найвышэйшыя съведчаны іхнае роднасці. Дзе-небудзь на нарачанскім беразе, пры вогніш

Мы, беларусы, усё цяньей замыкаемся ў коле ўласных праблем. Тое, што робіцца ў сьвеце, цікавіць нас пастолькі-паколькі. Гэта сымптом ачуньванья ад даўніяй беларускай хваробы, вульгарна вядомай пад назвай "нацыянальны нігілізм".

Артыкул Эдварда Сایда, што з'явіўся на старонках эгіпецкага тыднёвіка "Аль-Ахрам", мы таксама перадрукуюваем найперш з прычыны ягонай сугучнасьці нацыянальнай праблеме беларусаў. Як бы мы ні ацэнівалі цяперашнюю ситуацыю — як новы этап нацыянальна-вызвольнай барацьбы ці ўжо як выключна ўнутрыпалітычны канфлікт, — посьпех беларускіх незалежнікаў залежыць ад выніку нашай уласнай "войны з тэлебачанынем". Толькі ў нашым выпадку гэта ня CNN, а ORT, БТ ды іншэ зь імі. Рэцэпты ж, якія прапануе Сайд, універсальныя.

Эдвард Сайд — прафесар Калюмбійскага ўніверсітэту, публіцыст.

Хоць не ізраільска-палестынская праблематыка цікавіць нас у артыкуле Э.Сайды, аднак, каб быць аб'ектыўнымі, мы адначасова публікуем і ўрывак са звароту італьянскай пісменніцы Ар'яны Фалячы, апубліканага ў італьянскім тыднёвіку "Панарама". Ён на туго ж тэму, але прадстаўляе іншую пазыцыю. Ар'яна Фалячы — папулярная італьянская журналистка.

Выйграць вайну ў CNN

Усе, што мае хоць нейкае дачыненне да Палестыны, сёняня напалочаны і абуранны Уварваныне ізраільцинаў, падчас якога выкарыстоўваюцца ўсе магчымыя сродкі, у спалучанні з недарэчнымі пратэстамі Джорджа Буша, нагадвае падзеі 1971 і 1982 г. (аўтар мае на ўвазе пацыйфікацыю сектру Газа ў студзені 1971 г. і ўварваныне ў Ліван у 1982 г. — Рэд.). Але сёняня ўсё адбываецца на шмат больш прымітывана — і ў маральнім, і ў палітычным сэнсе. Сродкі масавай інфармацыі (якія ад пачатку адигрываюць інгатыўную ролю, паведамляючы толькі пра палестынскія замахі, вырваныя з кантэксту 35-гадовай проціпраўнай акупацыі Палестыны Ізраілем) сёняня яшчэ мацней пра пагандуюць ізраільскі пункт гледжання, ЗША яшчэ больш магутныя. Сярод пытаньняў сусветнага значэння на першыя месцы стаіць барацьба з тэарызмам, а арабскі съвет, як і раней, падзелены і дзейнічае хаатычна.

Усё гэта яшчэ больш распаліла Шаронаў чалавеказабойчыя інстынкты. І з гэтага вынікае, што ён можа нарабіць яшчэ большай шкоды, чым раней, яшчэ мацней адчуваючы беспакаранасць. Аднак усе ягоныя высілкі і ўвогуле ўся дзейнасць сёняня больш чым калі пад пагрозай краху, бо прымітываныя акты нянявісці ня могуць прынесці ні палітычнага, ні нават ваеннага посьпеху. Міжнацыянальныя канфлікты захода складаныя, каб іх можна было вырашыць пры дапамозе

танкаў ды самалётаў, а вайна супраць бязбройных, колькі б Шарон ні паўтараў свае абрыйдлыя заклённыя пра барацьбу з тэараразмам, ніколі не прынясе трывалага палітычнага выніку. Палестынцы не адступяць. Зрэшты, я пэўны, што Шарона ўрэшце з пагардою адкіне ўласны народ. У гэтага чалавека няма нікага пляну, апроч зынчэнні Палестыны і ўсяго палестынскага. Нават сёняняшнімі сваімі вар'яціямі дзеяньнямі супраць Арафата ѹ "гвардызму" ён адно ўздымае прэстыж палестынскага лідэра, адначасова дэмантуючы сваю асьлеўленасць.

Урэшце, Шарон — гэта праблема Ізраілю. Мы ж мусім рабіць ўсё магчымае, каб вытрымаваць гэтыя нечуваныя выпрабаваны і гэтую злачынную вайну, абвешчаную супраць нас. Гэта наш галоўны мірмаральный авабязак. Калі такія вядомы, шанаваны і дас্বяданы палітыкі, як Зыбінэў Бжазінскі, адкрыта кажа па амэрыканскім тэлебачаныні, што Ізраіль паводзіц сябе як белы рэжым у ПАР часоў апартэйду, можна быць пэўным, што ён не адзін мае такі погляд і што ўсё больш амэрыканцаў глядзяць на Ізраіль ня толькі з расчараўваньнем, але й незадаволенем — як на вельмі "каштоўнага" саюзініка, які заганяе амэрыканцаў у ізаляцію і шкодзіць рэпутацыі ЗША сярод іншых іхных саюзінікаў, а таксама сярод уласных грамадзян.

Тое, што я хацеў бы сказаць, будзе вельмі ўрыўкавым, але мае разнага ўяўляючы собой сціплы

плён шматгадоў дзеянасці на карысць палестынскага народу — дзеянасці чалавека, які адначасова належыць і да арабскага съвету, і да Захаду. Я ня ведаю ўсяго і я ня здолею

ўсяго сказаць, але магу ў гэтую цяжкую хвіліну прапанаваць жмене думак. Усе яны звязаныя між сабой.

1. Палестынская праблема, з усім, што зь яе вынікае, ня ёсьць праблемай толькі арабскай ці мусульманскай; яна актуальная для ўсіх насленінкаў гэтага неспакойнага ѹ часнага съвету. І, каб працаваць для Палестыны, трэба ўлічваць гэтую шматмернасць ды насяпніна паглыбляць свае веды. Для гэтага нам патрэбны адукаваны, чуйны і дас্বяданы лідэры, якія б карысталіся агульнароднай падтрымкай. Паўтараючы слова Мандэлы пра змаганье ў ПАР, мы можам сказаць, што палестынская праблема звязана з адной з найбольшых маральных праблемаў сучаснасці. Менавіта так мы павінны яе ўспрымаць. Я не вяду гаворку пра гандаль, пра ўзаемадзеянне па прынцыпе "ты — мне, я — табе", пра прыватную кар'еру. Я кожу пра спрадвлівасць, дзяякоўчыя якімі ганарліць, расці і фундамэнталісты альпіністы.

2. Існуюць розныя віды сілы; зразумела, найперш у галаву прыходзіць сіла зброі. Тое, што Ізраіль вае з палестынцамі, ўсё тое, што ён рабіць на працягу 54 год, суправаджаецца дэталёва пралічанай, навукова спліванай кампаніяй, якая мае на мэце ўзаконіц дзеяньні ізраільцаў і адначасова пастаўіць па-за законам дзеяньні палестынцаў. Я маю на ўвазе ня толькі ваенну сілу, але і апрацоўку грамадзкай думкі, асабліва ў ЗША і Захадний Эўропе. У выніку амэрыканцы ды ўрапейцы лёгка атаясміліваюць сябе з ізраільцамі, а да палестынцаў ставяцца як да небясьпечных і подлых ворагаў. Пасля сканчэння "халоднай вайны" Эўропа амаль не адигрывае ролі, калі казаць пра фармаваныя грамадзкай думкі, пазыцый і стэрэotypаў. Галоўным полем барацьбы (апрача самой Палестыны) сёняня выступае Амэрыка. Мы ж ніяк ня можам зразумець, якое вялікае значэнне мае для нас систэматычная, усёхонкай палітычнай праца ў гэтай краіне, скіраваная на тое, каб слова "палестынец" не атаясмівалася ў сівядомасці тыповага амэрыканца са словам "тэарыст". Такая дзейнасць звязана з неабходнай перадумовай нашага посьпеху ў барацьбе з ізраільскай акупацыяй.

Ізраільцяне беспакарана зьдзекуюцца з нас, бо за намі не стаіць сіла грамадзкай думкі, здолная перашкодзіць Шарону здзяйсніць ваенныя злачынствы і пры гэтым сцьвярджаць, быццам ён такім чынам змагаецца з тэарызмам. Улічваючы велізарную моц "карцінкі" накітліт той, якую паказвае CNN,abalvanvanyauchy amerykaneskaya padatkaplaletschyskika, pa'utarauchy yam sto разу na gadzinu "tэaryst-samagubca", можна называць найвялікшай памылкай адсутнасці у нас групы хоць бы такіх людзей, як Ханан Ашраў, Лейла Шахід, Гасан Хатыш, ці Афіф Сафі, якія сядзялі б у Вашынгтоне, гатовыя ў любую хвіліну пайсьці на CNN ці нейкую іншую тэлекампанію, каб прадставіць палестынскі пункт гледжання і праясніц сітуацыю.

Як палестынец, я лічу: мы можам сказаць, што пакінулі пасля сябе пэўныя съветапогляд, а таксама грамадзтва, якое перажыло ўсе спробы якія зынчыць. Дзяякоўчыя гэтаму пакаленію маіх і ваших дзяцей зможа ісці наперад, маючы крытычнае і рацыйнальнае мысленіне, адчуваючы надзею і спагаду.

Эдвард Сайд

Абараніць Ізраіль

Лічу ганебным тое, што ў Францыі, зь яе "свабодай, роўнасцю і братэрствам", паліцаі сынахагі, цкуюць габрэяў, апаганяваючы іхнія могілкі. Што Нарвэгія жадае забраць назад Нобэлеўскую прэмію міру, атрыманую ў 1994 г. Шымонам Пэрзасам, і цалкам аддача яе Арафату. Да д'ябла Нобэлеўскую прэмію, і слава тым, што яе не прымае!

Лічу ганебным, што "L'Observateur Rotman" — газета папы рымскага — вінаватці ў палітыцы фізычнага зынчыння народ, які хрысьціяне зыншчалі мільёнамі. Лічу ганебным тое, што нашыя съвятары імем Ісуса Хрыста (жыда, без якога яны сёняня былі б беспрацоўныя) становяцца на бок тых, хто пачаў тэарызм, забіваю-

чы нас у самалётах.

Лічу ганебным тое, што столькі італьянцаў і столькі эўрапейцаў падніялі на свой съцяг Арафата. Гэтую нікчэмнасць, якая, дзяякоўчы грошам саудаўскай каралеўскай сям'і, строіць з сябе Мусаліні *ad regretum*, якая падчас інтэрвю на здольнае два слова звязаць, у параўнанні зь якой нават Муамар Кадафі выглядае як Леанарда да Вінчы. Яму нелыга веरыць. Ні ў якім разе! Гэтыя вечны тэарысты, які вчыніў нават тэарысту з "Баадэр-Майнгоф". А з ім — дзесяткі дзяржав дзяржав. Усё жыхары гэтай пляніты думалі іначай, я ўсё роўна буду думати менавіта гэтак.

Ар'яна Фалячы
Друкуючы са скарачэннямі

Забойства жывёлаў

Нядайна ў "Нашай Ніве" быў апублікаваны водгук чытакі на фотарэпартаж пра сьвяткаванье Курбан-Байраму ў йоў. Яна абуразалася, што газета зымасьціла здымкі, на якіх забіваюць жывёлаў. "Там, дзе ліеца кроў, заўсёды боль, пакуты і съмерць. Вы заклікаеце бываючага съмерць?" — піша яна.

Мы не заклікаем. Мы адлюстроўваем нашу беларускую рэальнасць, у якой сёньня ёсьць і пракаветныя традыцыі ахвярапрынашэння, і заклік зоабаронцу; ёсьць аматары выпіць конаўку съвежай крыві падчас дзяйльнасці кабанчыка і тыя, хто ў гэты момант зашываеца ў далёкі куточкі дверя, каб не глядзець на съмерць; ёсьць мясажэры і в'етэрніянцы; ёсьць прыхильнікі праўной жывёлаў і тыя, хто гэтых праўных не прызнае. Чым аргументуюць сваю пазыцыю "масынікі" і да чаго ў гэтай справе дадумаліся ў "цывілізаваным съвеце"? Ніжэй мы падаём два тэксты на гэтую тэму.

Куды пойдзе кабан

Аднаго разу ў Туркмэністане я пабачыў, як вырабляюць каракуль, што ідзе на фуфты ды шапкі. Дзеля гэтага забіваюць дзясяткі тысячаў ягнятай. Бачыць, як іх, безбаронных і съмешных, рэжуць — цяжка. Зьвярнуўшы ўвагу на мае пачуцьці, сіваборды туркмен у вялізарнай папасе сказаў: "У іншых народаў ёсьць сады й палі, якія яны абрабляюць і з якіх маюць плады. Наш сад — гэтыя статкі".

Праблема забойства жывёлаў і ўжыванья мяса ў аўрамічных рэлігіях (юдаізме, хрысціянстве і ісламе) разглядаецца ў адной з першых прыпавесці — пра Каіна й Авэля. У ёй Госпрад аддае перавагу ахвяры Авэлю — прадуктам жывёлагадоўлі. Дый у запаветах, што Бог даў Майсею, падкрасліваеца неабходнасць крывавых ахвяраў. Або вось закон пра "чыстых" і "нечистых" жывёлаў з Пяцікніжжа: "Усялякі быдла, у якога раздвоенныя капыты й якое жуе жваку, — ежце". Беларусы, паводле тэх традыцыяў, не юдзіць каніны. У заходніх рэгіёнах краіны йснует таксама табу на ўжыванье мяса дзічыны. Часціцкім шкоднікам-дзікам, што здратаўваў поле, паступто забіваюць і закопваюць. А вось мяса свойскага быдла для беларусаў — натуральны прадукт на стале. Тут бела-

руская, як і ўся хрысціянская традыцыя разыходзіцца з юдзіскай і мусульманскай у дачыненіі да съвініны. Колькі гутарыў з рознымі мусульманамі, столькі чуў вэрсіі табу на съвініну. Адны гаворыць, што съвініна праста брудная, іншыя пераказаюць апокрыф пра тое, як Бог кінуй грэх і сказаў жывёлам — ежце, і адна толькі съвініна зъела, трэція кажуць, што съвініна рые, рыхтык як араты, а таму амаль як чалавек...

Што адбылося б, каб людзі адпушцілі на волю істоту, якіх яны тышчагодзідзямы сэлекцыяналі, перарабляюць на сваі капыты? Гэткін прыклады ёсьць — мустангі ў Амерыцы і на поўдні Францыі, вярблоды й буйвалы ў Аўстраліі, сабакі, каты ды галубы па ўсім съвеце. Але гэтыя жывёлы апынуліся ў спрыяльных для сябе прыродных умовах. А куды пойдзе сънежнай зімою кабан польска-кітайскіх пароды больш за тону вагую, ламаючы ногі ад уласнага цяжару? А

куды дзененца **няденая карова** з поўным вымем малакі?..

Адмаўляючыся ад забойства, людзі былі б змушеныя спыніць рэпрадукцыю свойскага быдла, перакрэсліць плен шматлікіх гадоў і заніца ўтрыманнем да скону мільёнаў свойскіх жывёлаў, якім даўно няма месца ў натуральным асяроддзі.

Адна спачатку мы мусілі б адмовіцца ад сваіх рэлігій, што змушаюць нас прыносіць быдла ў ахвяру і ёсць яго. Ці можа быць в'етэрніянам хрысціянін, які прынешаеца сымбаліем цела й крыві Гасподніх?

Сяргей Харэўскі

апраўдаючыся традыцыяй, хоць у гэтай сферы такія спасылкі ўжо не ўспрымаюцца сур'ёзна.

Грамадзкасць у Карэі пратэстуе супраць традыцыі ёсці сабак, Эўрэзвяз забараняе экспарт з Францыі гусінін вантрабаў для знамітага паштэту, бо дзеля гэтага далікатэсу жорстка звідзекуюць з гусей. Такія гіганты, як "McDonalds", "Burger King", кантролююць, ці добра іхнія фрэмэрэ-пасташчыкі абыходзяцца з жывёламі.

Грамадзкасць ужо не съмиецца з в'етэрніянам, як раней. Калі заклікі да адмены тавару жывёльнага пахождання выгладаюць сёньня экстремальнімі, дык ня менш экстремальным некалі выгладала прапанова адмовіцца ад крывавых ахвяраваньняў у храмах... Нездарма сёньняшнію жорсткасць людзей навукоўцы тлумачаць менавіта агрэсіўнай спадчынай.

Выглядзе, што грамадзтва рыхтуюць да закону пра адмену ўласнасці на жывёлаў.

Татьяна Поклад

Мяжа здаровага сексу

Няма нічога надзвычайнага ў тым, што мэрмі Парыжу ды Бэрліну абразы гомікі. І нічога дрэннага таксама. Галоўнае, каб яны дали рады сваім абразкам. Сярод мякіх знаёмых ёсьць геи. Такія самыя людзі. Адно што мяне ў іх здзіўляе, дык гэта здольнасць імкліва адучуваць непараўнаное "каханьне" да мнóstva асобаў. Я ўсё думаю, якія такія свае права яны хочуць абараніць? Наўшта выстаўляюць ўсё напаказ, далаўчыца са сваім съцягамі да нацыянальных маніфэстацияў? Любая свабода мае мяжу здаровага сэнсу. Слушна Севярынец даў дыхту Тарлецкаму. Тут Севярынец падобны да сябе ранейшага, узлуненага, без звышпагады да ўсіх, без памяркоўнасці ды адстароненых развойнанняў.

Віталь Стакіевіч, Менск

Гомасексуалізм і дэмакратыя

За апошнія тыдні дзяякуючы "НН", Тарлецкаму і Данчыку я шмат даведаўся пра дэмакратыю і гомасексуалізм.

Дэмакратыя — гэта не "хачу — плюю на галаву суседа, хачу — не!", а па-першое самадысціліна, захаваныне праву асобы шляхам выкананьня закону і прынцыпаў маралі. Замах асобы на права іншых завецца правапарушэннем, а не дэмакратыя.

Клясычны выпадак такога парушэння: разбэшчаныя сэкс-меншасць публічна абражают грамадзтва і грамадзянаў.

Некаторыя ліца, што быць гомасексуалістамі ці лесьбіянкамі — гэта нармалёва. Але чаму тады ненармалёва быць інкафілам, підафілам, скаталожнікам? Давайце дазволім гэта і адкрыем клубы па інтарэсах. Захацеў, напрыклад, съважага чалавечага дзярма паесцы (ёсьць і такія) — калі ласка...

Сям'я. Хочацца спытаць бацькоў: калі ваш сын прывядзе за ручку хлопчыка і

скажа: "Мама, мы ажэнімся!" — хто з вас застанецца стаяць на нагах?

Закон. Каму дадзена права дамагацца іншымі дачыненінай, ды яшчэ праз прэс? Тарлецкі публічна абразіў Севярынца. Дзеянні Эварда Тарлецкага падтрымалі 189 ч.2 Крымінальнага кодэкса (да 2-х гадоў пазбаўлення волі).

Рэлігія. У Бібліі сказана, што пэдэрасты — съмяротныя грэх. Не шукайце іншага сэнсу. Бог кожа адзін раз і вельмі дакладна.

І нарэшце: калі вычварэнцам быць нармалёва, чаму ж, спадары вычварэнцы, хаваецца? Севярынец піша, што ён — гетэрасексуал. А вы пішаце: прафэсар, съпявак, бакалёр журналістыкі і г.д. Не рабіце выгляд, што гэта нармалёўыя людзі абараняюць вычварэнны.

Кажыце прыблізна так:

Яўген Скочка, дэмакрат, гетэрасексуал, намеснік старшыні "Маладога Фронту"

лісты да Севярынца Грахамер

Паважаны Павал!

Я назіраю, як ад палітычнай дзеянасці Вы ўсё больш і больш пераходзіце да дзеянасці пастырскай. У апошніх выступах Вы фактычна падзялілі людзей на чистых і нечистых — Вы вырашылі пазначыць грэшнікаў, што зъяўляеца прэрагатывай Царквы, а дакладней — Бога. Я лічу такое прысабачаныне функцыяй небяспечным.

Пазна чаца і першы грэшнік — гей. Але ў Святым Пісме Гаворыцца: "...Палюбі Господа Бога твайго ўсім сэрцам твайм, і ўсей душой твайёю, і ўсім разуменем твайм... палюбі блізкага твайго, як самога сябе; на гэтых дзівзюх прыказаннях грунтуецца ўесь закон і прарокі". Некаторыя тлумачаць гэтыя слова па-свойму, але гэта ўжо праблема тлумачэння.

Вы кажаце пра "бел-чырвона-белы сцяг Хрыста", пра місію Беларусі. Выдатная пастырская мітрафона, але як рэлігійнае сцьверджанье — гэта ўзьдзек і блюзнерства, бо "няма ні эліна, ні юдэя", бо ня можа быць съвітасці й выратаваньня толькі за далучанасць да бел-чырвона-белага сцяга, бо няма нія можа быць **ка-лектыўнай съвітасці і калектыўнай грахунасці**, кожны адказвае за сваё жыццё сам.

Нельга не ўхваляць апоры на хрысціянскую каштоўнасць, але калі палітычнае блытва з рэлігійным, гэта вядзе да прыўласнення съвітасці, да прыпісання сабе ролі Судзьдзі і Збаўцы. Іншыя пры гэтым трапляюць у грэшнікі. Па-другому, нараджаеца палітычнае нямоглісць, бо палітыка ажыццяўляеца на зямлі і з людзьмі зямнымі. Вынік — замест палітычнага прагматизму палітычнае анатэма і пошук ерасу.

Параўнанье аднапольных сувязей з крадзяжом, пэдафіліем, забойствамі і

г.д. цалкам некарэктнае і небяспечнае. Мяжа тут даволі жорсткая. Апошнія яўна шкодзяць чалавеку і грамадству. А якай школа ад добраахвостай сувязі двух дарослых людзей? Падрыў дэмографічнай бяспекі? Аднак у дзяржавах, дзе спакойна ставіліся да гэтага, — Старынай Грэцыі або ісламскіх краінах — нараджалісць была высокай.

Таксама пішаце Вы пра "прыкрае пачуцьцё жалю", якое ахоплівае "пры выглядзе аднаногіх, съляпых або шызафэніку". Вы калі-небудзь з інвалідамі размаўлялі? Ім не шкадаванье патрэбна, а прызнанье чалавечай годнасці, прызнанье такім ж людзмі. Што да шызафэніку — не-каторыя ляўрэаты Нобелеўскай прэміі рабоцца. І я ня думаю, што яны набліжаны да Бога менш за астатніх.

А можа, нам ўсім трэба заплюшчыць вочы і магіцца — тады вызваленіе Беларусі зваліца з неба? Няжуко "Малады Фронт" чакае, што зваліца? Палітычная дзеянасць ягона звязаная з амаль да нуля. У 98-м пераважна большасць моладзі выступала за бел-чырвона-белы сцяг, а сёньня — на ўсходзе Беларусі — усяго 50%. Нават "Шоў Беларушыны" ціха ператварыліся ў сымінар пра хрысціянскае кахранье.

Вы ня можаце не разумець, што нацоўкае адных людзей на другіх. Спачатку адны, пасля, іншыя, чыё "існаванье... ёсьць вынікам сапсананія" і грэшнасць съвіту": ахарністы, бо ўсіх разбішчаюць; атэсты, бо ня вераць у Бога; чыноўнікі, бо не дапучаныя да калектыўна-съвітога беларускага цела; гандляр, пісцінёры, алькаголікі...

Няжуко ў выніку застанецца адна съвітая арганізацыя — "Малады Фронт" — і яе кіраунік з грахамерам?

Андрэй Расінскі, Менск

Апошні з магіканай

паміж асобамі аднаго полу.

Павал перарабляваша, калі кажа, што гэці лесьбіянкі дыскрэдзітуюць беларускую нацыяналістичныя рухі. Яны, відаць, абражают толькі ягоны гетэрасексуальны гонар, а ніякі гонар усіх беларускіх патрыётаў. Я пэўны, сярод апошніх ёсьць гэці лесьбіянкі, а таксама асобы сэксуальна адкрытыя, з ліберальнымі поглядамі.

Імкнучыся зруйнаваць савецкі мэнтлітэт, Павал забыўся, што ягона стаўленіе да гомасексуалісту супадае з поглядамі савецкіх ідэолагіяў — Сталіна, напрэклад. Севярынец імкніцца ў Еўропу, але сваім гамафобнымі экспкурсамі ён разыкуе заблакаваць сабе туды шлях. У краінах ЭЗ, Канадзе й ЗША вялікая частка грамадзтва не ўспрымае гомасексуальнасць як праблему.</

Адам Глёбус

Кашулі

Тату, ужо ледзь живога, прывезлы на лецишча ў Валоўшчыну. Ён любіў свой блакітны двухпавярховы домок у крыху неахайнім садзе з яблынімі кустамі парэчкі. Тата сабраў свае старыя кашулі і папрасіў маці памыць. Там няма гарачай вады. Таму мама грэла яе і за некалькі дзён перамыла ўсе чиста кашулі. Каб тата, крый Божа, не даведаўся пра свой блізкі сыход.

Пас

Дзядзька Антон падараў мне салдацкі пас з важкай аброзанай спражкаю. Я вельмі ганарыўся скуранным пасам. Зы ім я быў непераможны ў свае 11 гадоў. Калі перацягнуць такой зброяю па рэбрах, выдатны атрымліваецца ўдар. Толькі біўся я тым пасам ўсяго разы тры, дый тое пабойваўся пасысякаць галовы сваім аднаўлянікам.

Пасам лупцавалі мяне. За боты, поўныя вады, за двойкі па паводзінах, за падманы, за гырканы на бацькоў, за ўцёкі з дому... Было за што біць. Пас ляжаў на палічцы съянінай шафы ў вітальні. Выдатны пас. Перацягнуў раз-другі па пляцах, і болей ня трэба. Біла мяне маці. Тата сыходзіў у кабінэт, ледзь пачыналася сварка. Маці брала пас, сварылася і лупіла. Было за што.

Рука

Адзін з самых даўніх успамінаў пра маму звязаны з ейнай рукою. Я, двухгадовы, ахоплены страхамі, не магу заснудць. Прашу: "Мама, дай мне руку". Маці сядзе на ложак і кладзе далонь на падушку. Я абдымаю ўспакояваюся і засынаю.

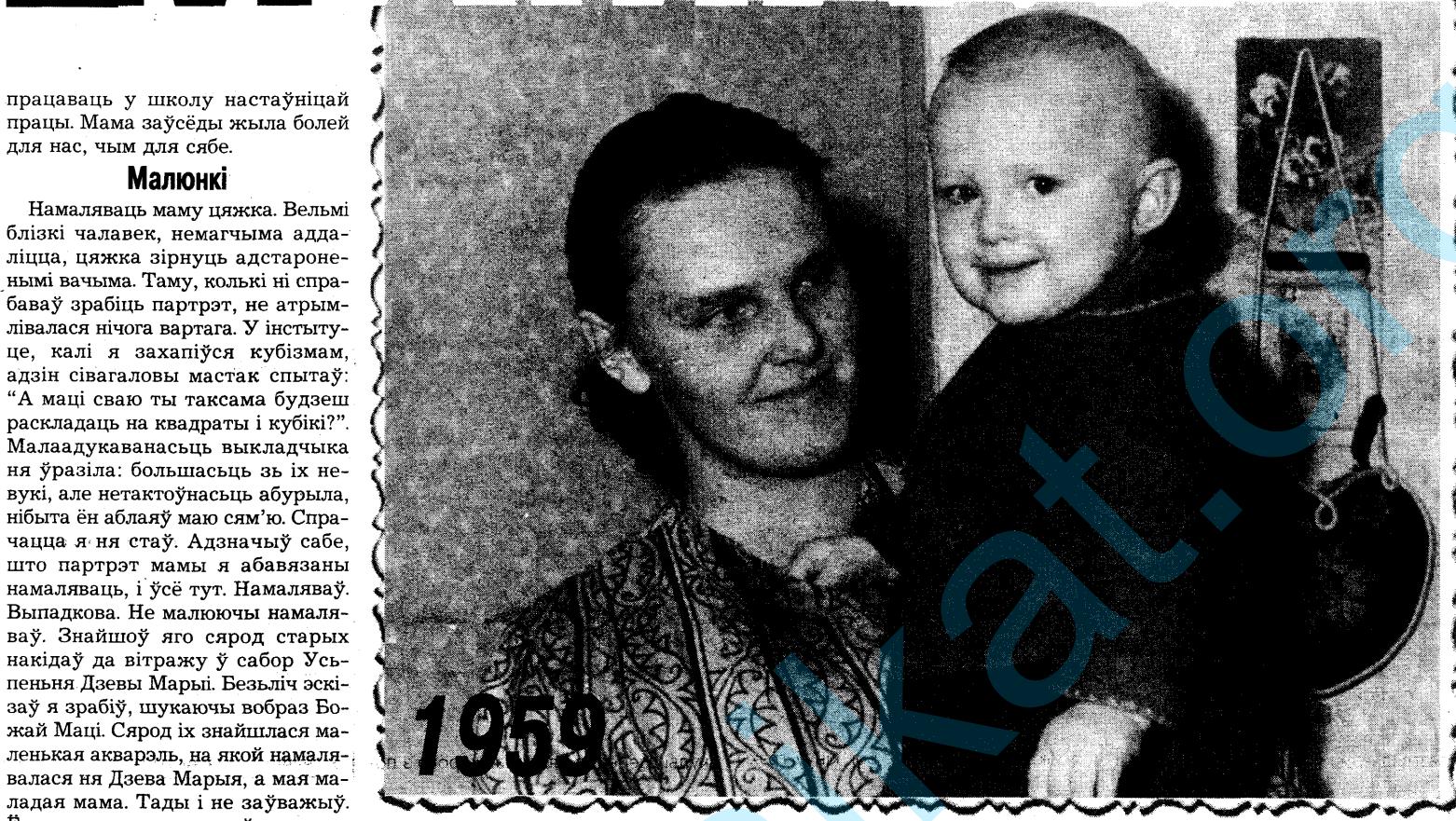
Малако

Ня ведаю, хто прыдумаў і падказаў маме, што мае хворыя вочы треба прымываць жаночым малаком. Якраз нарадзіўся брат. Мама, калі карміла яго, клікала мяне і пырскала ў вочы малаком. Вочы ў мяне сапраўды моцна балелі, я страшэнна не любіў дактароў і розныя працэдуры, у тым ліку і малочныя прымываны. Але трывало. Адно плакаў. Сылёзы зьмешваліся з малаком, я их размазаваў па шчоках. Ішоў мыцца. Зы лястэрка на мяне злосна глядзеў першаклясынік, размалываў маміным малаком.

Ахвары

Дзеля татавай творчасці, дзеля мяне з братам мама адмовілася ад кар'еры. Ці шкадавала яна? Пэўна ж. Каб не шкадавала, дык і на ведаў бы я, што ёй прапаноўвалі пайсыці ў асцяпірантуру, застасцца працаваць у Нацыянальнай бібліятэцы, а яна выбрала сям'ю. Мама заўсёды выбірала сям'ю. Калі ў брату начаціся складанасці з вучбою, мама адмовілася ад пасады загадчыцы бібліятэкі і пайшла

ІМАМА і Я

працаваць у школу настаўніцай працы. Мама заўсёды жыла болей для нас, чым для сябе.

Малюнкі

Намаляваць маму цяжка. Вельмі блізкі чалавек, немагчыма аддліцца, цяжка зірнуць адстароненімі вачымі. Таму, колькі ні спрабаваў зрабіць партрэт, не атрымлівалася нічога вартага. У інстытуце, калі я захапіўся кубізмам, адзін сівагаловы мастак спытаў: "А маці сваю ты таксама будзе раскладаць на квадраты і кубікі?". Малаадукаванасць выкладчыка ня ўразіла: большасць зь іх не відзі, але нетактоўнасць абурыла, нібыта ён аблажаў мяно сям'ю. Спрачачца я ня стаў. Адзначыў сабе, што партрэт мамы я абавязаны намаляваць, і ўсё тут. Намаляваў. Выпадкова. Не малоючу намаляваў. Знайшоў яго сярод старых накідаў да вітражу ў сабор Успення Дзевы Марыі. Безыліч эскізаў я зрабіў, шукаючы вобраз Божай Маці. Сярод іх знайшлася маленькая акварэль, на якой намалявалася ня Дзева Марыя, а мая маладая мама. Тады і не заўважыў. Ёсьць у мастацтве чароўнасць — здатнасць твораў жыць незалежна ад стваральніка.

Маўчанье

Па тыдні, а то і па два, я не размаўляў з мамаю, а яна са мною. "Мы не гаворым", — казаў я брату ці бацьку. "Чаму?" — "Нё гаворым і ўсё!" Прычыны былі малазначныя, мізорныя. Пэўна, мы стамляліся ад любові, ад шчырасці ў цепліні ўзаемадносіна і перавасталі размаўляць.

"Дом для цябе толькі месца на члугу. Прывет, паспаў і зьбег", — дакарала мама. Я замаўкаў, бо любіў свой прапахлы алейнымі фарбамі, застаўлены чарапамі і кнігамі, завешаны палотні і малюнкамі пакой. Бацькі дазволілі ператварыць яго ў майстэрню. А тут — начлежка. Крыўдна.

Выйсці з маўчанья цяжкай, чым апынуцца ў ім. Але мы выходзілі, побыт да шмат нагодаў загаварыць. "Валодзя, вынесі съмецье!" — "Зараз, а ты каву звары". Каву п'ём разам і гаворым доўга, бо так шмат адбылося ўсяго ўсякага, пакуль маўчалі.

Лекі

Праца. Камандзіроўкі. Москва. Вільня. Мітусыня. Менск. Вільня. Москва. За справамі мамы на бачу. Пагавару па телефоне і супакоюса, нібыта адведаў. Мама кажа, што татавы речы стаяць на месцы, толькі лекі сардечныя яна ўзяла і прымае. "Ён дазволіў. Прыйшоў у сне. Я паскардзілася, што дрэнна, што на вуліце тры дні не выходжу і таблеткі скончыліся. "Бяры мае, — ён так сказаў. — Бяры мае" Узяла. Мне лягчай.

Талерачка

Мама расказвае, што адным зь першых маіх словаў было настойлівае "дай". Гаварыць я пачаў у дзяўчыні месяцаў, любіў сядзець на маміных руках і казаць "дай". Патрабаваў ўсе чисты: і гадзінінкі з гіркамі, і цывік, забіты ў съянину. Баба Ядзя абцугамі выцягвала першынку і давала першаму ўнуку. Апагеем "дай" стала талерачка. "Дай мне талерачку зь неба!" — запатрабаваў я ў мамы і паказаў на поўню. Яна съмяялася. Адгэтуль, калі я што прасіў, усе дадавалі: "...І талерачку зь неба!"

Сур'ёнасць

Наколькі я сур'ёны, цяжка сказаць. Пэўна, настолькі, наколькі падобны да бацькі. Тата быў сунцэль-

Словы пра
маю маці —
Ніну Глёбус

Нью-Ёрку, Ада з Адэсы, Галіна з Бэрліну...

Завядзёнкі дасылаць падарункі ў гэтых сціплых кабетаў няма, па іхных сродках і званок абыходзіцца някім. Таму Галіна прыдумала гульню. Яны з мамаю заходзілі ў ювелірную краму і на словах дарылі адна адной самыя каштоўныя ўпрыгожаныні. "Я дару табе, Ніначка, вось гэты пярсыцёнак з дыяментам!" — "А я табе, Галачка, дару заалатыя завушніцы з рубінамі!". Абдораныя ў ясёльлі, яны сходзілі. Цяпер Галія распавядае маме пра берлінскую краму з кветкамі. Яна расказае, яны заходзілі ў выбраючы маме ў падарунак пяць кремавых ружаў. У гэты час я, чалавек, які амаль ніколі ня дорыць кветак, зайдзіў у падземны пераход і набыў пяць кремавых ружаў. Мама вельмі зьдзівілася бокету і пераказала размову з Галінай.

Зъязніне

Ралян Барт у сваёй кнізе "Камзара", разважаючы пра ўзъдэйніне фота на чалавека, прыйшоў да вынівовы, што самыя каштоўныя фатадздымкі асабіста для яго зъяўляюцца партрэт маці. Ніякі іншы чалавек ня зможа адчуць і зразумець той таемніці сілы, якія сходзіць на яго з гэтага для ўсіх астатніх звычайнага партрэтуту. Барт пісаў пра фотамастацтва пасыля таго, як ягона маці памерла, і таму на мог параўнёўваць фота з арыгіналам, цену з постачцю. Дзякуючы багу, мая мама жыве, і я могу бачыць съветлае зъязніне, якое зъходзіць ад яе. Съветлыню ту не зафіксуе ніводная камэра, яе бачу толькі я.

Прозывішча

У мамы незвычайнае прозвішча — Глёбус. Ейны бацька падзізіць з Капыльшчыны, з вёскі Жыліхава. У энцыклапедіі можна прачытаць пра яго некалькі радкоў: "...Жыліхава, вёска ў Бучачскім с/с Капыльская р-ну Менскай вобл. Цэнтар калгасу. За 32 км на Пд ад Капыля, 149 км ад Менску, 13 км ад чыг. ст. Цімкавічы. 590 ж., 240 двароў (1997). Сярэдняя школа, Дом культуры, б-ка, аддз. сувязі". З гэтых сціплых зъвестак зацікавіла апошнія. Кіраўніком аддзялення сувязі ў паваенны час працаваў Уладзімер Глёбус, мамін бацька. Даведалася яна пра тое ў 70-я, калі мой тата ўтварыў яе

зъездзіць на радзіму. Мама нарадзілася ў тым Жыліхаве ў 1934 г. Адносіны паміж ейнымі бацькамі ня склаліся. Баба Ядзя казала, нібыта Глёбус загінуў на савецка-фінскай вайне. Пэўна, праз гэта мама ня вельмі любіць сваё прозвішча і, калі злуеца, кажа мне: "Ніякі ты ня Глёбус, ты — Адамчык". А мне маміна прозвішча падабаецца настолькі, што свае літаратурныя творы ў малянкі падпісваю ім.

Бібліятэкі

З усіх бібліятэк найлепшай была тая, дзе працавала мама. Спачатку — бібліятэка будаўнічага тресту №4, пазней — школы №16, на рабшце — Саюзу пісменнікаў. Цяпер маці на пэнсіі, жыве сярод книжак, сабраных татам. У бібліятэці я амаль не хаджу, чытаю купленыя. Калі што патробна, у бібліятэку ідзе сакратарка. Бібліятэка бяз мамы для мяне не бібліятэка. Кніжны съвет зъмяніўся за апошнія гады, у ім паменела таліміца. Бібліятэці маміных часоў вабілі якраз забароненымі выданнямі, турмамі для кніжак. Мама дазваляла мене чытаць ўсё, я ўдзячны за дэвер.

3 натуры

Калі напісалася апавяданьне "Ма-ма", я паказаў яго тату. Ён сказаў, што пісаць на такія темы трэба пазней, калі яго з мамаю ня будзе сярод нас. У тэксце пераказвалася гаворка з маці, якая ўспамінала сваіх маму з бабуляю. Татава заўвага зъбітэжыла. Жаданыне пісаць з натуры пра близкіх людзей зънікла надоўга. Цяпер я шкадую. Дарма не напісаў пра тату, калі ён яшчэ быў сярод нас. Праз пісаньне з натуры мы бачым сябе такім, якім ёсьць, а ня вымалеванымі памяццю ў яўлэннямі. Некалі даўно Уладзімер Караткевіч прасіў, каб я напісаў пра яго прайду пасыль съмерці. Даючы згоду, я ня ведаў, што не бывае прайды пасыль съмерці. Ёсьць праўда съмерці. Яе я пісаў падчас адыху таты ў Край Цішыні. Ёсьць праўда жыцця. Да яе імкнуся, калі пішу партрэт мамы.

Гонар

Мама ганарыца сваім дзеяньні, гэта натуральна. Я разумею сапраўднасць і шчырасць ейных пачуццяў. Сам, тым ня менш, я

Працяг на старонцы 14.

Працяг са старонкі 13.

такой радасці за дзяцей не адчуваю. Наадварот, заўсёды ганарыўся сваім бацькамі: татам і мамаю.

Зыншчэнныя кніжак

Людзі, далёкія ад бібліятэчнай справы, лічачь, што кніжкі жывуць доўга. Памылковая думка. Кніга, калі яе прачытае дзесяць нават самых акуратных людзей, развальваеца і падлягае спісанню. Колькі такіх зачытаных любімых кніжак мама здала ў макулятуру... Не злычыць. Гэта натуральны працэс, а было іншае... Прыходзіў загад зыншчэнцы кнігі новыя, якіх нікім не чытанаі. Калі началася вайна з Кітаем, маму прымусілі звяньць з паліцаўня толькі трохтомнік Мао, але і кітайскую кулінарную, і гісторыю кітайскай літаратуры. Усё гэта трапіла на сметнік, у вялізную, ссунутую бульдозерамі гурбу паперы і кардону, якія гарэлі з аднаго боку. Ці плакала мама, гле-дзячы, як гарэць кнігі?.. Не. Яна скавала ў сумку том "Гісторыі кітайскай літаратуры", які паслья падарыла мне.

Булачкі

Мама самая прыгожая, мама самая разумная, мама лепш за ўсіх гратуе... Я доўга ня мог выбраць найсмачнейшую са страваў, прыгаваных мамаю. Дранікі залатыя з лоем... Калдуны дукмяныя са съмтамаю... Чырвоныя боршч з трыбамі! Кава па-турецку з драбочкам цукру... Столкі ўсяго... А бліны... І ўсё ж найсмачнейшымі мне здаваліся булачкі. Пэўна, з-за ўдзелу ў працэсе. Белага хлеба на пачатку 60-х у Менску не было. Муку выдавалі на съвяты па талёнах. Мама атрымлівала папяровыя пакеты і, не чакаючы съвятаў, замешвала цеста. Яно было сырое, салодкае, здаецца, такім бы яго і зъеў. Толькі мама забараняла. Мы сідзілі насупраць духоўкі і час ад часу заглядалі ў яе.

Водар салодкіх маміных булачак найсмачнейшы ў съвеце. Я так доўга ня мог вызначыцца са страваў яшчэ чай таму, што ў дзяцінстве і ў маладосці кепска еў. Не любіў я есьці. І што б мама ні згатавала, казаў "ніясмачна", "не хачу", "ня буду"... Колькі крӯйдлівых словаў пачула ад мене мама на кухні — праства прыому. Сорамна.

Чаканыні

Самым цяжкім у дзяцінстве было чаканыні мамы. У дзіцячым садку чакаў, калі прыйдзе і забяр. У лягеры — калі прыеедзе пагуляць са мною. У бабы Ядзі — калі павязіе з Койданава ў Менск. У нядзелі — калі вернецца з работы. Мама працавала па нядзелях, у бібліятэках выходныя прыпадае на аўторак. Я высуваўся ў фортуку, каб больш бачыць вуліцу, па якой вярталася мама. А калі ў мене забалелі вуши і я тыдзень прасядзеў на бабіным ложку з заматанай у хусткі галавою, мне ўсё здавалася, што вось прыйдзе мама — і вуши адрэзаныя пе-растануць балец. Так яно і выйшла. Мама прыехала — і боль съціх. Самая шчырая радасць, якую толькі давалася адчучь за жыцьцё, гэта хвала цяпла, што накрываля міне з галавою пры сустрэчы з

мамай маёю, Нінаю.

Рэдактура

Мама просьбіць мене, каб не рэдагаваў татавых лістоў і дзённікаў. Тлумачу, што рэдагаванье неабходнае. Пралушчаныя літараты, недакладныя коскі з кропкамі, паўторы словаў — гэтага хапае ў кожным рукапісе, але ня мусіць быць у друкаваным тэксле. Прыхарошаўца і цэнзуруваць татавы творы я не зыбрайуся. Мама ведае пра гэтую, ёй проста хочацца пагаварыць са мною пра яго.

Ёсьць

Навокал шмат цынізму, просьма ніглістычных і пэсымістычных настроў. Даходзіць да таго, што адукаваныя людзі кажуць: "Мяне ніяма!" І далей... Нас ніяма, адказаць ніямащака, злачынства ніяма... Даводзіцца спытаць у такога: "А мама ў цябе ёсьць?" У мене мама ёсьць.

Заклейваныне вонкай

Цяжка ў час татальнай замены драўляных аконных рамаў на шклопакеты распавядцаць пра заклейваныне вонкай на зіму папя-

збанках і вазах, што мама назыбрала. Ведаю, вельмі прыгожа глядзіцца доўгая галіна вішні ў квасені, пастаўленая ў вялікую вазу, непараўнальная выглядаюць белыя нарыцы ў крышталёвай шклянцы, цёмна-чырвоная лілея грацыёзна стаіць у гліняным гла-дышы... Ведаў і ніколі не прыносіў дамоў кветкі, і тата не прыносіў, і брат. Расылны і жывёлы зъяўляліся ў нашым доме выпадкова і на вельмі кароткі час. Толькі альяс, які яшчэ называюць стагоднік, прыкідзіўся на маміным падаконнікі.

Просьбы

Як мы ня любім прасіць. Жах, як ня любім. І ня просім. Адстойваць

коў выправіўся адпачываць і весяліцца. Хто ехаў рыбу лавіць, хто грыбы зъбираць, хто гарэлку піць калі вогнішча. Мама ўзыла мене ў рамантычнае падарожжа. Пачалося ўсё з чытання пазмы "Новая зямля", а дэкламаваў клясычныя вершы брат Якуба Коласа. Крышку па-настаўніцку выглядаў, але мне спадабаўся ягоны аповед пра тое, як Колас на ўласныя гропы збудаваў школу. Нападалёк ад той школы і пераплыў Я Нёман. Пайшоў адзін на рэчку. Пераплыў на другі бераг і назад. Прыйшоў да мамы, якай гатавала на вогнішчы вячэрну, і сказаў: "Я Нёман пераплыў, я — дарослы!" Сапрауды, я стаў дарослым, бо мама не свары-

"Магу ісьці і спаць!"

Мама сустрэлася з афіцэрамі, падаравала ім прадукты і канік. Тыя, выдаўшы ваенную таімніцу, сказаў, што могуць размеркаваць Міраслава толькі ў трэці месец: Аўганістан, ахова турэмных цягнікоў і Чэхаславаччына. Выбраў алошняе.

Падобнае здарылася з майм дзедам Уладзімерам, калі немцы ўзялі яго ў закладнікі, а баба Броні выкупіла за трэћы скруткі палатна.

Якое танне чалавече жыцьцё, калі яго можна прамяніць на кількасць наўгародскіх або на скруткі палатнаў. І якай вялікай любоў павінна быць, каб тое зъдзейсніць, насуперак законам і акалічнасцям.

Мода

Мама ніколі не была модніцаю. Вядома, яна апраналася лепш за ўсіх, як для мене. Модным і стыльнім хадзіў тата. У яго быў за межнікі касыцомы і чаравікі. А мама любіла нашае. Толькі аднойчы яна доўга насіла модны плашч. У сярэдзіне 60-х быў бум балёневых дажджавікоў. Цёмна-брунатныя, зеленавата-балотныя, сталёва-чорныя плашчы з сынтытэчнага, падобнага да цэлафану рэчыва захапілі сувядомасць насељнікаў СССР. Калі ты ня меў балёневай рэчы, ты быў не зусім чалавекам. Тата прывёз маме з Масквы брунатна-чакаладны плашч. "Яго можна скласці ў сумачку, а калі пойдзе даждж...". Жаночыны толькі і чакалі гэтага дажджку, каб дастаць і апрануць наймаднейшую рэч. Я вельмі любіў маму ў чакалядным плашчыку. А яна ганарылася тым, што тата здалё прывёз ёй такую модную рэч.

Некалькі гадоў таму тата падараваў маме выдатнае футра. Яна вельмі радавалася, але насыць не насыла. Апранула колькі разоў і павесіла ў шафу, а потым і зусім перадарыла яго ўнучцы, маёй Ядзі. Сумна, калі такія рэчы перадорваюцца.

Ідэалізацыя

Ці ідэалізую я вобраз мамы? І так, і не... Каго яшчэ мне ідэалізаў, любіць і ўхваліць, як не яе? Тату? Я спазніўся са словамі прыянасці ў павагі. Адной з прыянасці татавага хуткага згасання была любоў да алькааголю. Мама страшэнна перажывала і нізвеуцца, калі дазваенца, што я ці брат выпіваю. Яна мене папярэджае: "Бачыла сон, як цябе сустрэў на сусед Караткевіч (ён таксама з'яўляўся пакінёў съвет пра гарэлку), як ён паклікаў цябе пайсьці зь ім... Я прачнулася і не змагла засніць аж да раніцы. Так што, наліваючы чарку, ведай, гэта ён цябе кліча?" — падумаў я і змаўчаў. Нікога я не ідэалізуя, ні сябя, ні маму сваю.

Навязылівасць

Моцна памылівца той, што лічыць, што ў бібліятэку прыходзяць адно разумныя і выхаваныя людзі. Наколькі кніжкі трапляюцца розныя, настолькі стракатаў іх спажыўцы. Асабліва надакуціўня прыходзяць пры канцы працоўнага дня. Мама ўжо сабралася зачыніцца, а тут увальваеца нейкі чытак з гучным голасам і пачынае на ўсё памяшканье пераказваць газетныя навіны. Бібліятэка — ціхае месца. Зьяўленыне такога чатача няявоечасове і недарэчнае. Але паспрабуй яму скажы, што бібліятэка зачыніенца. Мама і не казала. Ну няма дзе выгаварыцца чалавеку. Цэркви і касцёлы пачыніяныя стаялі. Вось і хадзілі

ровымі стужкамі. Драўляныя рамы мелі непрыемную звычку — рассыхацца. Утвараліся шчыліны, зь якіх увесень пачынала дзымуць так, што скавышы гулялі па ўсёй кватэры. У крамах прадаваліся рулёны папяровых стужак. Мама купляла іх, варыла кружмал. Мы зь ёй і заклейвалі рамы. Стужкі прастойвалі зіму, а ўвесну, пры канцы красавіка, са шкляным трэскамі я абdziéraў пажоўклую паперу, і мы з мамой мылі вонкы і рамы. Мыць вонкай і абdziieranym стужкам — не такі прости занятае. Калі гэта зрабіць у халодны, хай сабе і сонечны дзень, можна лёгкага падхапіць запаленьне ці антін. Але мама вельмі дакладна вызначала дзень мыціць вонкай, і мы аніводнага разу не захварэлі. Тата ніколі ня клеіў рамы на ўсю вонкай. Іго раздражняў скрыгат сухой паперы па шкеле. Ён сыходзіў з кватэры. Мыць вонкай — маё з мамай съвята.

Прасіць неката аб нечым я зарокся, а тым больш прасіць маму, каб яна ў некага нешта прасіць.

Кветкі

Чаму ў нашым доме было мала вазонаў? Не магу адказаць. Мама іх вельмі любіла і любіць. У бібліятэках, дзе яна працавала, заўсёды расылі амарылісы і самыя розныя кветкі. А ў кватэрах, у якіх мы жылі, зелянёў адно мясістыя калючы альяс. Мы адломвалі ягоныя листы-шчупальцы, каб закапаць густы сок у нос ад насмарку. Дапамагала. Гаючая расыліна — альяс. А кветкі... Іх не было і ў шматлікіх

ліася, а толькі папрасіла больш ня плаваць аднаму, бо рэчка хуткая, зь вірамі, з крыніцамі, можна патануць.

Пярэпалах

Адзін зь першых успамінаў, звязаных з мамаю, вельмі непрыемны. Плачу, крычу і не могу супакоіцца. Прышыла цётка Пэля, кіслілася нада мною і зашаптала, загаварыла пярэпалах. Запомнілася сутара крэку. Пазыней мама раскажа, як хадзіла карміць маіх малочных сёстэр: Іру і Тому, дачок дзядзькі Чэса. А ў таго быў вялізны злы сабака. Ён тыркнуў на маму, тая пералікалася. Жах праз малако перадаўся мне — восьмімесячнаму немаўляці. Цётка Пэля ўшчучвала маму за тое, што накарміла дзіця перапалоханым малаком. Яна была чаураўніца, што пасылаў сполаху малако трэбі сцэджваць. Дурнога сабаку, які раз-пораз зрываўся з лангуза і палохай усю вуліцу, дзядзька Чэса прыбіў.

Трывогі

Мама перажывала і перажывала за мене і за Мірыку. Толькі калі яна перажывала за мене, я далёка і на бачу ейнага гора і пакутаў. А вось яе трывогі за Міраслава я бачыў і суперажывалаў. Аддаць любімага сына ў салдаты — як гэта горка для сэрца. Тым больш калі ідзе вайна ў Аўганістан. Міраслав напісаў з войска, што яны трэніруюцца ў гарах. Мама сабрала валізу з прадуктамі і пaeхала ў Чарнаўцы, дзе Мірык займаўся ў вучэбцы. Пaeхала з мамаю і я. Брать быў худы, твар скарнеў, ён засынаў у шыхце, чым ганарыўся:

ЛІТАРАТУРА

людзі ў бібліятэку, да маёй мамы, як на споведзь. Хто навіны абмеркаваць, а хто і пра саме патаеннае распавесыці. Мама нікому тыя споведзі не пераказвала, чым вельмі ганарылася і ганарыща да сэння. А калі й трапляліся навязлівія й надакучлівія, дык яна спакойна трывала і такіх.

Вока

За маміну прыгажосьць я перажываў зусім больш, чым за яе здароўе. Лічыў, што ейны выгляд і ёсьць паказынікам самаадчуўяння. Наколькі я памыляўся, яшчэ пытанае. Калі мама адчувае сябе добра, яна і выглядае выдатна. Сам я такі. Таму, калі ў мамы захварэла вока, я заперажыўся. Яно нібыта выкацілася наперад, стала вялікім, немітраючым. Ягоная нерухомасць і блакітная празрыстасць палахалі мене. А тое, што мама з хворымі воках хадзіла ў сваю бібліятэку, — абураза. «Ну што ты ходзіш на працу? Пабудзь дома!» — «Ну як гэта людзі застануцца бяз кніжак, без часопісаў новых, бязь сувязкіў тыднёвікаў? Сам падумай!» Маміна вока мне, бясспречна, было даражэйшае за ўсіх ейных чытачоў, але забараніць ёй хадзіць на работу я мог. А трэба было б. Добра, што вока вылекавалася, і маміна прыгажосьць вярнулася.

Помнік і лавачка

Які помнік паставіць па тату? Мы з братам бясконца абміркуваем... Крыж? Камень? Які надпіс? Ці скульптуру рабіць? Ці архітэктuru праект замовіць? Знаёмыя ня дужа ахвотна гавораць на тэму могілак і мэмарыялу — ці то пабойцаючы, ці то занадта асабістай справай лічаць... Мама сказала: «Рабіце што хочаце, а мне толькі лавачку пастаўце». Атрымалася, што лавачку пры татавай магіле на Кальварыйскіх кладах і ёсьць галоўнае ў помніку, астатніе можна зрабіць якім заўгодна, але лаўка мусіць быць найлепшай, бо яна ж для мамы.

Чаравікі

«Мама, а чым ты чысьціш чаравікі?» — спытаў брат, калі мы, папіўшы гарбаты, абуваліся і зьбираліся сыходзіць. «Нічым ня чышчу, абраю вільготнай ачукай і ўсё. Тата займаўся абуткам, і сваім, і майм», — мама заплакала. Бацькі пражылі разам сорак чатыры гады, мама ўсё яшчэ не зьміралася з татавай съмерцю, ня можа рабіць тое, што звычайна рабіў ён. Балюча на гэта глядзець, горка пра тое думаць.

Адметнасць

Сваю адметнасць мама заўсёды імкнулася схаваць. Непадобнасць да іншых была ў яе з са-мага маленства. Прозывішча Глебус інакш як дзіўная мянушка не ўспрымалася, упартасць асу-джалася, любіві да кніжак нікто не ўхваляў. Пагаварыца пра Чарльза Дыкенса і ягоны Лёндан не было з кім. Таму мама хавала сваё непадабенства. Яна звычайна апраналяся, хадзіла на звычайнную працу, гатавала звычайнія стравы. З усяго незвычайнага на-відавоку ў яе засталося проз-вішча, але хто ў нас цікавіцца дзявочым прозвішчам замужній жанчыны? Ніна Ўладзімераўна для ўсіх знаёмых была жонкай Чэсі Адамчыкай, і, адпаведна, Адамчыхай. Пра яе незвычайную дабрыню, такт, розум ведаюць толькі самыя блізкія людзі.

Уцекі

Шмат разоў я ўцякаў з дому, таму выдатна разумею ўсіх маладзетніх бадзягай. Дома ўсё кепска, а сьвет такі вялікі. Першы раз я зібег зімою, калі вучыўся ў трэцій класе. Мароз стаяў люты. Рукавіця я на ўзгору, забыўся. Пакуль дайшоў да вакзалу, руки абмерзлы. Ехаць без квітка я збягуся, давялося вярнуцца. Мама, як убачыла мае чырвоныя руки, аж заплакала.

Павяла мяне ў лазенку. Пусьціла ваду. Сказала: «Ня бойся, яна халодная, а табе будзе здавацца, што гарачая». Сапраўды, было адчуваючы, нібы руки сунулі ў кіпень. Мама рассыпала іх у халоднай вадзе, боль паціху сплываў, мама ў мяне такая добрая, любіць мяне. Чаго было ўцякаць?

Хаканыне

Мама любіла тату, а ён — яе. Але гэта ня вобраз іх хаканыня. Словы, якія кожны ці амаль кожны можа сказаць пра сваіх бацькоў. Было сілкотнае лета. Дабраўся да Наваградкі, адкуль да татавай вёскі было кілямэтры са牠ы. Каб не цягнуцца па напаленай сонцам дарозе, тата прапанаваў маме пайсыці па рэчцы. Яны разуліся і пайшли, узяўшыся за руки, па празрыстай халаднаватай вадзе Ятранкі. Яна неглыбокая, дно — залаты пясок. Мама казала, што этае падарожжа па рэчцы ў за-

ся ў чорным». Мама пабегла ў свой пакой, дзяўчата згаслі съяцло і ўдавалі, што сьпяць. Мама казала, што паслья николі ў жыцці не было такі страшна — стаяць у цёмным пакой, дзе ляжаць пад коўдрамі дзесятнаццаць сябровак. «Ды скажыце вы, што здарылася!» — закрычала мама ў цемрадзі. Дзяўчата запалі съяцло, пачалі яе супаківаць. Расказалі, што маці прыяжджаля, бо памерла баба Марыя, але да іспыту мама ня мусіла пра гэта ведаць. Мама ноч ня спала. Першай прыбегла ў інстытут, атрымала пяцёрку і пaeхала на пахаванье любімай бабулі Марыі.

Патэльня

Ёсьць здарэньні, пра якія ня ведаю, як напісаць. Я ня пэўны, што іх варта згадваць наагул. Але яны навязліва запаўняюць сабою съядомасць, патрабуюць: напіши пра нас, напіши... Адкладаю на складкі, а потым скараюся.

Мама ў студзенікі інтарнаже смажыла бульбу. А самаўпэўнены маладзён са знакамітай артыстычнай сям'і Станютаў пачаў не-прystойна сябе паводзіць. Ягонае хамства давяло маму да таго, што яна вывернула яму патэльню з гарачым тлушчам і бульбаю на галаву. Як толькі вочы я выпаліла. Нараніцу ў інтарнаже звязала прыма купалаўскага тэатру Стэфанія. Яна спрабавала сварыцца на маму, але пачула ў адказ, што калі яшчэ раз ейны сын палезе з залянчыні, дык застанецца ня проста бяз скуркі, але й без галавы, і прынясць яго дамоў беззгавага. Артыстка абяцала, што зробіць ўсё, каб маму выгналі з інстытуту. Марнья і нікому не патрэбныя запалохваныні. Выпадак зь непрэменных.

Матылі

У нашым садзе над блакітнымі галоўкамі капусты лёталі белакрылы і жоўтая-лімонныя матылікі. Іх называлі капусніцамі. Я так любіў ісці за мамаю праз сад па вузкай сцежцы і любавацца на ўпэўнена-лёткі палётамі капусніц. Колькі мне казалі, што матылі шкодныя, што яны ператвараюцца ў вусеня і ядуць-шкодзяць капусныя лістоў. Мне было не шкода тых тоўстых лістоў, а матылі ў любі ўсё яшчэ больш. Сад, мама, матылі... Што можа з гэтым парыўнцам. А яшчэ: жыцьцё мае наперад.

Каты і сабакі

Хто з жанчынай ня любіць коцкай і сабачак? Мая мама. У яе алергія на звярьяную поўсьць. Яна ня можа знаходзіцца ў памяшканні, дзе ёсьць ці нядайна была жывёла. Ей робіцца кепска. Такая алергія мучыць маю стрыжечную сястру Вольгу. Яе арганізм не прымае запаху рыбы. Аднойчы Вольга ледзь не задыхнулася, калі яшчэ дзіцем схапіла ў руці лістостранога карпа. Вось і мама пачынае задыхацца ад каціных пахаў. З гэтае прычыны яна не прыходзіць да мяне ў госьці. Мой кот Чарлі, куплены для дачкі Ядзі, нікога не пускае яе. Пазбавіцца ад каты я не могу, бо Ядзі часцяком даводзіцца заставацца адной, а з коцікам ня так самотна. Да братоў Мірэслава мама таксама ня ходзіць, хоць у яго ні ката, ні сабакі даўно німа, толькі два шэрыйя пацукі ў драцяной клетцы.

Плач

Заўсёды саромеўся сваіх сълёз. Такі мэнталітэт: мужчына мусіць хаваць пачуцьці, стрымліваць сълёзы, быць злым і жорсткім. Такія героі ў нашых казках і аповесцях. Такіх мужчын нашыя жанчыны хочуць бачыць у жыцьці. З большага мы та-кія і ёсьць. Я вельмі перажываю з таго, што прылюдна заплакаў на татавай пахаваныні. Праяўву слабасць, замест таго каб з камен-

ным тварам рабіць выгляд новага галавы сям'і. Затое маміны сълёзы ўспрымаліся натуральна, як абавязковая, як неабходнае. Днямі, паміж камандзіроўкамі ў Лёндан і Вільню, я забег да яе на каву. Мы сядзелі на кухні, і мама рассказала пра сябе: «Мне так сумна без яго. Устану раніцай, пагляджу на партрэт, і слёзы душаць, але ня плачу. Прыходзіцца пакаёўка Лена, прыбірае, мые мне галаву, стрыжэ, робіць прычоску... А дзеля каго я такая парадная, з прычоскаю? Няма з кім пасварыцца, няма пепрад кім паплакаць...» Мама здымает акуляры і плача. Мне прыменяна глядзець, як плача мая мама. Твар у яе чырванее, робіцца жывым. Так важна, каб твар у мамы быў жывы. «Не перажывай. Я зараз зблізяруся. У мяне ёсьць вы, але эта ўсё іншое. З вамі я не змагу пасварыцца».

Тое, што напісаны тут, слабейшае за тое, што не сказана і не запісана. Плач мачнейшы за слова.

Жабрак

Калі дом квітніе, абавязковая ў яго прыходзяць вар'яты і жабракі. І неістотна, які гэта дом — ці палац японскага імператара, ці дом літаратаў ў Менску. Жабракі прыходзілі ў дом пісьменнікаў розныя. Адзін з іх, Валера, заходзіў і ў бібліятэку. Чамусы ён называў маму Амільлянаўну. Пэўна, з-за таго, што доўгі час у бібліятэцы разам з мамаю працаўала Еўдакія Амільлянаўна, сястра паэта Панчанкі. Мама заўсёды давала жабраку на хлеб. Прыпадкі Валеру агрэсіў мама ўспрымала спакойна. «Ну ня будзем жы дацтароў выклікаць», — казала яна, і вар'ят супаківаўся, прасіў прафабачэння ў Амільлянаўну і зыніку за дзвірьмы.

Бібліятэкі

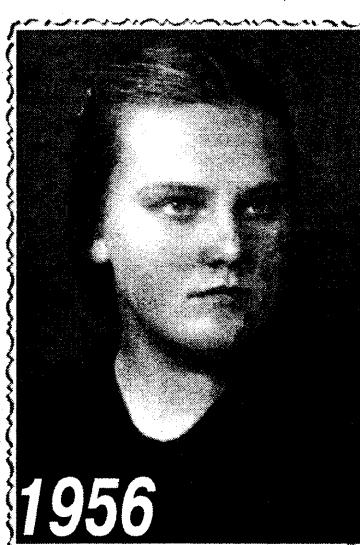
Маміны бібліятэкі былі для нас другім домам. У чытальных залах я, а пазней і Мірык рабілі ўрокі. Любіў я майваць, схавацься за кніжнымі стэляжкамі. Не было таго, кога суважага часопісу ці новай кнігі, якія б я не прагортваў. А найвялікшым задавальненнем было ўзяць у мамы ключы ад бібліятэкі, прысьці туды ў выхадны дзень і доўгі разгледзіць і чытаць кнігі ў адзіноце, у поўнай цішыні. Тата, брат і я сапраўды лічылі бібліятэку домам. Аднаго разу я прыўе Мірыку да дзвірэй дзіцячага садка і пабег на школу. Я быў пэўны, што ён пойдзе ў групу. Я думцаць ня думаў, што мой малодшы брат у садок ня зойдзе, а падагненца біць абрасамі лёд на лужынах. Прыменяна прайсціся па малочным шкеле плыткай калюжы. Толькі ў адной з іх была яміна, і Мірык праваліўся ў ледзянную воду па пояс. Выбраўшыся з вады, ён павалокся не дамоў, а ў бібліятэку. І прастаяў пад дзвірьмам гадзіны са дзвіве, пакуль выхавацелька з інтарнату, які быў у адным будынку з бібліятэкаю, не знайшла яго і не патэлефанавала нам дамоў. Мірык забыўся, што па аўторках мама не працуе, а дамоў не пайшоў, бо думаў, што тата на сваіх пасварыцца мачней за маму. Гэта няпраўда, тата на Мірыку амаль ніколі не сварыўся. Проста бібліятэка мамы была для другім домам.

Павага і любоў

«Сынку, — кажа мама, — спачатку трэба, каб дзеці паважалі бацькоў, а бацькі любілі сваіх дзяцей. Пазней надыходзіць час, калі ўсе зъмініцацца і трэба, каб старыя бацькі паважалі сваіх дзяцей і любілі ўнукаў, а дзеці любілі сваіх старонікіх бацькоў. Я вельмі ганаруся сваімі дзяцемі, і цябе, мама...» А я люблю цябе, мама.

1 сінтября 2001 г. — 3 красавіка 2002 г.

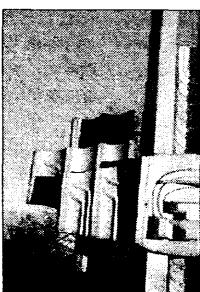
Падчас вучобы ў пэдінстытуце

1956

"Знакі Беларусі" ў Цэнтры Пампіду

У Цэнтры Жоржа Пампіду ў Парыжы 2 траўня адкрылася выставка "Знакі Беларусі". Яна працягненца да 27 траўня, а 4 траўня ў яе рамках адбудзеца сэмінар пад сэрцакрышльным назівай "Беларусь: сучасная трагедыя" з удзелам Святланы Алексіевіч, кіраўніка "Бепраду" Васіля Несцярэнкі, а таксама прадстаднікоў Міжнароднай амністыі, фундацыі "Act up" і Міжнароднай федэрэцыі правоў чалавека. Дадатковая інфармацыя - на сایце www.centreopempidou.fr

Праэзентацыя ў Парыжы

Таксама ў Парыжы 17 траўня ў 18.30 адбудзеца вечарына-праэзентацыя дэзвюю апошніх кніг з сэрыі "Collection BiElorussie" выдавецтва "L'Harmattan". Адрес: *les Salons de l'Inalco, 2, rue de Lille 75007 Paris*. Апошнімі публікацыямі гэтай сэрыі сталі "Беларускі Соймік. Беларусы ў польскім парламэнце між 1922 і 1930"

Э С Э

Нацыя паэтаў і яе хросныя бацькі

Працяг са старонкі 10.

вы сказаў? — грамадзянскай пазыцыі. А воноў знаёмы Мікола Мялтіцкі — Лукашэнка з закрытай формай гэтае хваробы. Ну не паэт, але чалавек, які сцьвердзіў, што з пазіцыі можна рабіць і біяграфію, і прэмі. І кожны кранаўшчык ці мэліяратар, які парываецца сёньня пачаць сваю справу, мог бы павучыцца ў Міколы, як рабіць яе ў беларускай пазіі. На ведаю Ніны Чайкі. Ведаю толькі, што пры яе кіраўніцтве "Беларуская мадэйная" на дзяржаўным савецкім радыё стала самай ліберальнай рэдакцыяй. І ў гэткім вось развальнені ўпераняла наша Жанна Літвіна — хросная маці беларускай журналістыкі. Усе зъмяняюцца. Верагодна, зъмянялася і Чайка — павяляла свой "разгавор па сущасці"...

Божа, як усё перавяртаеца! Чайка замест Жука, Баравікова — тая, якую дагэтуль цытуюць на маскоўскіх літаратурных зборках — "Сыягні ў мяне сукню, штурні мяне ў траву!" — тая Баравікова замест Далідовіча — ціхага і звышканерватыўнага, амаль як Марыяк, празаіка! А Вячаслаў Дашкевіч — фантастычны паэт, які некалі пісаў "Я працу ў дактароў, замяніце мянекроў!" — гэта вони не графаман Мялтіцкі. Дашкевіч — страшна нязручна чалавек са сваім ідэямі і канцепцыямі. А хто зручны? Сыс? Ці Славамір Адамовіч? Ці, можа, Глебус зручны? Сапрэдныя паэты — нязручныя людзі, як правила. На паэта крываўдаца нельга. Ім неба кіруе. Ты сядзіш і крываўдаеш, а ён ужо там, далёка, яго чытаюць у гэты момант праз сто гадоў.

Хто ў нас яшчэ? Таіса Бондар... Некалі, яшчэ ў брэжнёўскія часы, Сяржук Сокалаў-Воюш прапанаваў зрабіць стацій падпольнага беларускага адраджэння Рудзенск — маленкі гарадок на чыгуначы. Маўляў, усе

Бруна Дрэвскага і "Віцебская мастацкая школа (1897-1923). Узыход і звязынне Пэна, Малевіча і Шагала" аўтарства Клер Лё Фоль (абодва даследчыкі працуць у Парыжы). Пры канцы прэзэнтацыі — пачокта ад асацыяцыі "Беларускія пэрспэктывы". Кантакт праз Вірджынію Шыманец, т.: 01-47-39-61-35 або bart69@club-internet.fr

"НН"

Выстава Зінкевіча

3 9 траўня да 5 чэрвеня ў мастацкай галерэі "Зямля людзей" (Менск, вул. Рэвалюцыйная, 13, т.: 210-59-29, факс 220-03-64, e-mail: intloto@rooen.by) адбудзеца выставка мастака Уладзімера Зінкевіча "Забавы Вадалея". Жывапіс Зінкевіча не падобны ні на які іншы. Мастак свободна вар'іруе мэтады і пластычныя сродкі. Часам падаеца, што агульная структура ягоных твораў выпадковая, але дакладнай дэталі ў сілавых кропках надаюць палатну кампазіцыйную і сінансаву завершанасць. Зінкевіч стварае мастацтва, якое цешиць сваім артыстызмам. Ягоныя працы здаюцца чыстымі і празрыстымі, вобраз і думка там гранічна простыя, ясныя, але разам з тым складаныя і глыбокія. Неба, дрэвы, прадметы на стале размаўляю-

юць. У прасторы, дзе зредку заўважаеш постачгероя, адбываеца складаная тэатральная дзея.

Міхаіл Барзана**Лекцыі пра архітэктуру**

Грамадзкая ініцыятыва "Эўрапейскі шлях" і дэканат Архітэктурнага факультэту Беларускага нацыянальнага тэхнічнага ўніверситету ладзяць цыкл лекцыяў і сэмінараў "Традыцыйны сучаснік архітэктуры Беларусі".

3 траўня а 17-й археолаг Алег Трусаў распавядзе пра беларускую будаўнічую лексіку. 7 траўня ў той самы час Аляксей Фралоў і Аляксей Галіч прачытаюць лекцыю "Рэстаспэцыі беларускага дойлідства ў ёўрапейскім гістарычным кантэксьце" і пакажуць слайды. 17 траўня архітэктар Вадзім Глінік раскроіе сакрэты рэстаўрацыі і захаванні архітэктурных помнікаў. Лекцыі будуть ладзіцца ў 15-м корпусе БНТУ (пр. Скарыны, 150) за Маскоўскімі могілкамі, аўдыторыя 12п (4 паверх). Праезд да прырг. "Вучыбны корпус" (адзін прыпрынак ад станцыі мэтро "Усход") аўтобусам №2, 13, 15, 15д, 27, 33, 51, 51d, 71, 71d, 80, 86; трамейсі №41, 42, 62. Уздельнікі лекцыяў і сэмінараў зможуць узяць удзел у экспкурсіі па гістарычных мясцінах Беларусі.

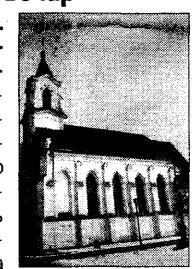
"НН"

Спектакль баз словаў

25 красавіка ў Гарадзенскім абласным тэатры лялек адбылася прэм'ера спектаклю "Сон на кургане" паводле Купалавай пазмы. Эксперымент рэжысёра Алега Жуждзі і мастакі Ларысы Мікінай уражвае: за час дзея акторы ня кажуць ніводнага слова. У спектаклі спалучаюцца выдатная плястыка, гульня халоднага-агрэсіўнага колеру і адпаведная музыка (кампазытар Павал Кандрусеўч плюс уроўкі твораў Майкла Нэймана і Уладзімера Тарасава). Калейдаскопічныя зымены пэрсанажаў і образы дзея (руслакі, тапельцы, вясковая дзёдзька, шалеша ў вар'яцкім танцы, "чырвоны пейнік", які спаляе мястечкі, міліцянты, што разганяюць людзей, дык самі вясковыя дзядзькі і цёткі разам з дзецьмі, што, нібы Брэйгелевы "Сильвія", ідуць у яму) стракацца ў глядацкіх вачох. А ў дзея занятыя ўсяго троі акторы — Іван Дабрук, Вячаслаў Корнёў, Васіль Прабадзік — і троі акторкі — Ларыса Мікуліч, Людміла Паўлоўская і Святлана Баброўская.

Юры Гумянюк, Горадня**Шубэртаўскі вечар**

13 траўня ў касцёле сьв. Роха на Залатой Горцы адбудзеца Шубэртаўскі вечар. Ладзяць яго вучні прафэсаркі Зоі Качарскай. Марыя Палазкова выканавае Санату до мінор, Аляксандар Музыкантаў — фантазію "Вандройнік", а аўтар "НН" Віталі Стахеевіч сыграе "Шасць музычных момантаў" Франца Шубэрта. Пачатак а 19-й.

Сяргей Дубавец

зь Янінай Карольчык — выклік сучасніці?! Гэта ж можна было б разглядаць як "Німецкую Барусію"!

Прадам купоны бясплатных абвестак гарадзенскіх газет. Т.: (01591) 22-10-09

КАНТАКТЫ

Пан Зосі, а запрасі мяне ў Лунінец! Жонка ўжо год як у Федосі. Тэлефанаўца бескарысна! Зыміцька Віцебскі Тым, хто жадае звязацца з МГА "Гісторыка": т.: (8-0296) 63-51. Такаем!

Эвангельскі хрысціяніне запрашаюць на набажэнствы штоныядзель на 15-й на Чайкоўскую, 37 у Менску

Пазнаёмлюся з прыгажунію 25-35 год, стройна, з в/а, нацыяналісткай. Пра сябе: 37/180/70, в/а, цікавы. Для сувязі — мой телефон: 41-3-91 (Мар'іна Горка)

Кнігі, музыка

Найдудзу! I том энцыклапедыі "Археалёгія Беларусі". Т.: (271) 53-8-48

Аўдый, відэа, паштоўкі і інш. — фольк, фольк-рок, паст-фольк, сараднівячча, рыцарства. Т.: 220-68-74

Часопіс "Нацыя". А/с 242, Менск, 220012. Т.: (017) 289-12-12, 26-4430

Новы погляд на паходжанье Русі, гісторыю Беларусі ў часопісе "Гістарычнае Брама". Можна набыць у берасцейскай кнігарні "Іскра"

праца

Грузчыкі выканаваюць розную пагрузачна-разгружачную працу на Менску. Т.: (8-029) 477-93-12 (спадар Янка)

Дапамагу пачаць сваю працу ў хаце (не распаюсіць). Прыбытак ад 200 у.а. Нескладаны! Могуць усе! Ад Вас капэрта са з/в+купон 6/а: а/с 122, Менск-89, 220089

П рыватныя абвесткі

беларуская гімназія ў цэнтры Менску
Школа-гімназія №23 (пр. Скарыны, 45) адбывае набор у дэльце падрыхтоўчай беларускамоўнай класы. Даведкі праз т.: 284-91-69. Набор працягненца травень і чэрвень.

ВІТАНЫ

Бацю мой, тату, што ў Відзах! Са сявитам цябе! Ты зайсёды для мене — траўненскі. Казакевіч-сын

Франкі, Зыміты, Іван! Віншум! Жыве "Трыкунік"! Чакае 4-га кулу! Чытачы 21 трупу

Вялікі дзякуніцкі сінімістар за беларускія імшы (касцёл Св. Барбары)! Я не самотны, калі гучыць Слова. Вернік

іздзі

Шаноўны Тэоляг! Не злойківайце любоўю Хрыста да грецінай, бо яна не апрауджае грех. Вольга

Адам Глебус. Вашыя харты ў "Расейскай кунсткамэрзы" вельмі зласціўныя. Зымінікі характар. Уладзімер Швед.

Калі б на апэтыты кіраўніку апазыцыі, мы дайно мелі б не-калькі каналу спадарожнікавага ТБ, дзясятак добрых газетаў і ўладу

Сп. Севярынец, вы падарылі мне Вясну. Дэякую. Н.

Паўле Севярынец! Я люблю цыбе. Дэякую Богу, што ты ёсьць. Н.

Бачыць на вуліцах Менску рэкламу "Советской Белоруссии"

КУПОН БЯСПЛАТНАЙ ПРЫВАТНОЙ АБВЕСТКІ

Задрозды гэтымі купонамі выдадзеныя аўтентичныя абвесткі (з амплітудай да 10 ліней). Выдацца ў 220000 копій. Тэл.: 2-537

Тэкст**Імя і прозвішча**

Сябры рэдакцыі часопісу "Студэнцкая думка" глыбока смуткуюць з прычыны заўчастнай съмерці выбітнага журналіста, нашага калегі, галоўнага рэдактара часопісу "Кур'ер" Ігара Герменчука.

Шчыра спачуваем родным і сябрам памерлага.

Сябры Менскай раённай Рады БНФ "Адраджэнне" выказваюць глыбокае спачуванье родным і блізкім заўчастнікам памерлага Ігара Герменчука.

Смуткуюем разам з Вамі.

ГА "Дыярыюш" смуткуюць з прычыны заўчастнай съмерці Ігара Герменчука і выказвае спачуванье родным і блізкім.

Сябры Асамблеі дэмакратычных наўгадавых арганізацый глыбока смуткуюць з прычыны заўчастнай съмерці галоўнага рэдактара часопісу "Кур'ер" Ігара Герменчука.

Выказываем шчырыя спачуванье родным і сябрам памерлага.